DE DOTIBUS ET EARUM IURE COMMENTARIJ

Antonius Guibertus Costanus

Extraict du priuilege.

L E S T permis par lettres patentes du Roy nostre sire à Charles Pesnot Marchant Libraire de Lyon, d'imprimer ou faire imprimer, & exposer en vente vne copie intitulée *Antonij Guiberti Costani Tolosatis Iurisconsulti, De dotibus & earum iure commentarij.* & defenses à tous autres Imprimeurs Libraires & Marchans de ne l'imprimer ou faire imprimer, vendre ou faire vendre, dedãs dix ans à compter du iour & date qu'elle sera acheuée d'imprimer, si n'est par la permissiõ & congé dudit Pesnot, sur les peines contenues audit priuilege sur ce despesché à Sainct Germain en Laye le septiême de Iuillet M. D. LV. signe par le Roy en son conseil, Bourdin.

ANTONIVS GVIBERTVS COSTANVS IAcobo Fabritio Curię Parisiensis Pręsidi. S. P. D.

VM MVLTA sint in iure ciuili frugifera & scitu longè dignissima, quæ multi nostra, plures patrum atq; etiam maiorum memoria commentarijs suis illustrârunt: tum nullus in eo feracior locus est, nec meo iudicio, cognitione dignior, quàm de dotibus. De his etenim graues quotidie, & (quod magis populares allicit) vberrimi prouentus quæstiones in foro & tribunalibus agitantur, quæ non minus ad cognoscendã de dotibus tractationẽ animos nostros excitare atq; inflãmare deberẽt, quàm dotes ad nuptias homines prouocant, quæ generi humano immortalitatẽ pepererunt. Ego certè fama & celebritate rei commotus, non ita pridem varias, reconditas, multisq; difficultatibus obstructas dotium quæstiones via ac ratione auditoribus meis enarraui: ex quibus nonnulli, qui non satis commentationes nostras scriptis vel animo comprehendisse videbantur, sæpè & multùm à me flagitârũt, vt quæ de dotibus breuiter & artificiosè dixeram, in gratiam eorum, qui eius tractationis cognoscẽdæ incredibili studio tenebantur, quamprimùm emitterem. Quod vtrùm facerem, diu multumq; dubitaui. Nam & negare his, quos vehementer diligerem, quiq; immortalibus beneficijs iam me sibi in perpetuum deuinxissent, iusta præsertim & honesta cupientibus, durũ admodùm mihi videbatur: emittere verò quicquã hoc feracissimo bonorum ingeniorum tempore, vix eius esse arbitrabar, qui in

tuto viuere, & ancipitem iudiciorũ aleam vitare vellet. Non eram etenim nescius qualescunq; cõmẽtationes literis mandaremus, fore, vt noster labor in varias reprehensiones incurreret. Alij enim legum interpretationes prorsus reijciunt, qui tamen nudis & imperitis quibusdam lucubrationibus maximo reipubl. malo & leges sacratißimas & multam bonam papirum quotidie inquinant, atq; corrumpunt. Alij cõmentaria in ius ciuile non improbant, sed veterem scribendi morẽ sic auidè amplexantur, vt alterius generis scripta omninò reprehẽdant, atq; insectentur. Sunt & alij incredibili inuidiæ veneno suffusi, qui palam aliorum monumẽta pungere, damnare, & maledictis incessere nunquàm desinũt: quòd desperatione debilitati tantundẽ, vel aliquid laude dignum se præstare posse diffidant. Contra quos omnes dicendum copiosè esset, si instituti nostri ratio vel epistolæ breuitas pateretur. Ego certè tanti horum omnium reprehensiones & iudicij imbecillitatem non facio, vt propterea à rebus honestis auocari vllo modo poßim. Addunt herclè mihi potius animum, & me cunctantem ac verentem doctorum varia iudicia, si rogantium obsecutus sim volũtati, ad hoc emittendum magis ac magis propellunt. Neq; verò tam mihi pertimescendum illorum supercilium fuit, qui nihil præter aniles quasdã ineptias habent, quàm totis animi conatibus enitendum, vt his qui sese studijs literarũ dediderunt, prodesse aliquid possem. Planè visus hoc tẽpore fuissem, iudiciũ populare vereri, ac honestum subterfugere laborẽ, si toties rogãtibus quicquã aggredi recusassem. Malui igitur meã hac in re prudentiã desiderari, quàm si hoc non fecissem officium atq; diligentiam. Verùm quia adhuc periculosa res erat, prudentißimi ac do-

ctißimi vi-

ctiſsimi viri tutela & patrocinio opus fuit: qui ſi ex om-
nibus vnus exoptandus eſſet, quem tecum conferre poſſe
mus non haberemus. Etenim quis eſt te vno aut pruden
tia, aut multarum rerum vſu, aut pulcherrimarum ar-
tium ſtudio, aut vllo genere laudis præſtantior? vſurpare
libenter ſoleo Fabritios illos Romanos, quos ob eximias
ſingulareſq; virtutes, veteres in numerum Deorum re-
tulerunt: qui tamē omnes, ſi vnum in locū conferantur,
cum Toloſanis Fabritijs monumētis immortalibus huius
vrbis, & ſine dubio clariſsimis luminibus, non erunt com
parandi. Hos autem germanos tuos fratres in te vno vi
dere videor, tanquàm trinos ſoles in meridie conſpectos
in Boſphoro, qui etſi numero plures viſerentur, re tamen
ipſa non tres ſed vnus tantummodò erat. Vos enim in
omnibus concordes, ſic prudentia, ſic iuris & aliarum ar-
tium ſtudio, ſic honoribus ac rerum geſtarum gloriâ inter
cæteros elucetis, vt cùm his virtutis & fortunæ ornamen-
tis, literatos ac ſtudijs doctriniſq; deditos quotidie deme-
reamini, ſperem tui vnius præſidio hos de dotibus com-
mentarios doctiſsimis hominibus probatum iri. Accipies
igitur, vir rerum, exemplorum, & iuris peritiſsime, hoc
exiguum quidem & tenue munus, ſed tamen æternum
meæ erga te voluntatis teſtimonium. Quod ſi ea huma-
nitate ac beneuolētia excipere, amplectiq; volueris, qua
literas literarumq; cultores hactenus complexus es, &
me tibi in perpetuum deuinxeris, & ad maiora capeſ-
ſenda animum meum alacriorem reddes. Vale. Toloſæ,
6. Idus Iul. 1555.

Leges his commentarijs aliter quàm vulgò soleant explicatæ, aut conciliatæ.

Primus numerus caput, secundus capitis particulam, tertius uerò paginam significat.

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

A

Aliter matrem

Iniuriam

FINIS.

ANTONII GVIBERTI COSTANI TOlosatis Iureconsulti, de Dotibus & earum iure commentarij.

POMP. Lib. XV. ad Sabinum.

DOTIVM causa semper & vbiq; praecipua est. Nam & publicè interest dotes mulieribus cõseruari:cùm dotatas esse fœminas, ad sobolem procreandam, replendámque liberis ciuitatem, maximè sit necessarium.

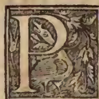
Quò dilucidius vniuersam dotium tractationem exequamur, septem singulatim explicanda sunt. Primò, cur dotes sint comparatæ, & vnde earum origo manârit. Secundò, quot modis dos dicatur, & quid sit in hoc tractatu. Tertiò, à quibus detur, & quibus dari debeat. Quartò, quomodo constituatur. Quintò, in cuius dominio sit. Sextò, quemadmodum repetatur. Et postremò dotium priuilegia.

SVMMARIVM.

1 *Origo nuptiarum.*
2 *Plato, Zeno, & Diogenes, uxores communes esse uoluerunt: quorum sententia multis argumentis improbatur.*
3 *Dotium origo.*

4 Solon & Licurgus fœminas indotatas nubere uoluerunt.
5 Cur dotes à Romanis probentur.
6 Dotes oneribus matrimonij seruire debent.
7 Pacta contra uim, & effectum actus, nullius sunt momenti.
8 Exposita l. ulti. D. de doli mal. & met. except.
9 Onera matrimonij quæ dicantur.

CAP. I.

RIVSQVAM † iuregentium dominia distincta, & hominũ cœtus constituti fuissent, nemo legitimas viderat nuptias, nec certos quisquam inspexerat liberos, vt Cicer. in principio librorum de inuentione scripsit. Postquàm verò hominum genus in montibus ac syluis dissipatum, prudentium consilio se oppidis mœnibusque sepsit, apud multas quidem gentes communis vxorum vsus permansit, quem & † Plato lib. v. de repub. vehemẽter probat, & Zeno, atq; Diogenes apud Laërtium. Sed aliæ quæ melius iam moratæ, & naturę præceptis informatæ erant, cõcubitus prohibuerũt vagos, & proprias vxores singulos habere voluerũt. Sic enim fore prospiciebant, vt progressionibus familię conseruarentur, vt certiores essent liberi, quos ex similitudinibus & lineamentis veteres tantùm dignoscebãt, vt impię in parentes contumelię, ac nefarij propinquorum cõgressus vitarentur, ac deniq; vt ad curam liberorum procliuiores parentes efficerentur, quos perpetuum coniugij fœdus arctissima vitę cõsuetudine iungeret. author Aristoteles lib. ij. Politic. † Et hinc origo Dotium manauit. l. j. D. solu. matrimo. quarum causa id-

1 (margin, beside first line) · 2 (margin, beside "munis vxorum vsus permansit, quem & † Plato") · 3 (margin, beside "thor Aristoteles lib. ij. Politic. † Et hinc origo")

[Margin note:] Troglodytæ, vt Strabo libr. 16. Geographicorum ait, vxores communes habebãt. Idem Scythę, vt idem li. 7. refert. Garamantes verò vt Plinius c. 8. libr. 5. scripsit matrimoniorũ exortes passim cũ fœminis degebant. Sed & hylophagos, & Agathyrsos aliósq; quãplurimos populos immanitate proculdubio efferatos, cõmunes vxores habuisse ex Diod. Siculo. libr. 4. Biblioth. & Herodoto lib. 4. constat.

causa idcirco naturalis esse creditur.l. eas.D.de
capi.diminu. Nec sum nescius quondam apud
Gręcos, Indos, & Thraces, mulieres indotatas
nupsisse: quippe quas viri magno inter se,vel à
parentibus mercabantur, vt Aristoteles & alij
non leues authores prodiderunt. Non item me
4 fugit † Lycurgum & Solonem legibus suis ca-
uisse,vt virgines indotatę nuberent: ne propter
inopiam aliquę relinquerentur innuptæ,& alię
ob diuitias magis quàm ob spectatos mores, ab
adolescentibus colerentur,quemadmodũ Plu-
tarchus in apophtheg.Laconic.& in vita Solo-
5 nis,atq; Lycurgi scripsit. Etenim † prudentis-
simis longéque sapientissimis veteribus illis Ro
manis,qui in pace & otio bene moratam,con-
stitutam,& ingenuis hominibus refertam rem-
publi.habere satagebant,multò vtilius magísq;
rationi conueniens visum est dotes à mulieri-
bus dari: quibus tanquàm inuitamentis,viri ad
nuptias æqualium prouocarentur, & deinceps
onera matrimoniorũ sustinerẽt.l.ij.l.dotis fru-
ctus.& l. quanuis. D.de iure dot.l.si maritus. &
l.si filia.D.famil. ercíscun.l. pro oneribus.C.de
6 iure dot.nisi enim † matrimonij oneribus ser-
uiant, dotes nullę sunt.l. si pater mulieris.D.de
iure dot.

Græci vxores inter se emebát vt Aristo. c.6. lib.2.polit.scripsit. Indi autem sicut Strabo li. 15. Geograph. refert, eas pari boum à parentibus mercabãtur. Thraces etiam vt Herod. libr. 1. ait, ære magno vxores à parentibus emebant.

Pactum an sit efficax, vt fructus dotis maritus percipiat, & vxor matrimonij onera sustinere cogatur.

Ex quo efficitur pactum vt fructus dotis mari-

Bald.in l. pactum. in §. C.

de collat. Alex. Aret. & Iaf. in rub. D. fol. ma. tus lucretur, & vxor onera matrimonij sustineat, nullas prorsus vires habere: sicut † nec a- 7
lia, quę contra finem & præcipuã causam actus interponuntur. c. vlti. de condit. appos. l. vbi ita donatur. D. de mort. caus. donat. l. cum manu sata. D. de contra. emptiõ. l. cum precario. D. de preca. Cui sententię vehemẽter congruit quod Vlpi. in l. iiij. de pactis dotal. not. Si fundum in dotẽ dederit mulier, ita vt maritus fructus redderet, non esse ratum pactum: ex eo enim euidentisimè apparet pactum similiter non valere, vt maritus fructus dotis pręcipuos habeat, & vxor matrimonij onera sustinere cogatur: scilicet quia par relatiuorum doctrina est atque ratio. l. vlt. C. de indict. viduit. tollen. l. j. de cupressis ex luco Daphnes. lib. xj. C. l. vlt. D. de accept.
Nec † huic sententiæ aduersatur l. vlti. de do- 8
li mali & met. except. quoniam eò loci pacto cõprehensum fuerat, vt donec dos persolueretur, pater filiam eiúsque homines aleret: quę pactio fini dotium minimè repugnat. Riparius tamen atq; Imola pactum ne maritus vxorem alere cogatur, efficax esse crediderunt: quonĩam † pręter alimoniam, alia quoq; sunt onera matrimonij, vt ornamẽta muliebria. l. vestis. §. muliebria. D. de aur. & argen. legat. merces pręceptorum, qui liberos instituunt. l. qui filium. D. vbi pupill. educa. debe. & cętera id genus. l. si quis à liberis. §. non tantùm. D. de libe. agnoscend. quorum cura, etiam in casu illius l. vltim. ad maritum pertinet.

Riparius & Imola in rubr. D. solu. matri.

SVMNA-

SVMMARIVM.

CAP. II.

ET QVONIAM superiori capite dotium causam atq; originem breuiter ac dilucidè exposuimus: consequens est vt varias huius verbi notationes obseruemus.
1 Sciendum † est igitur verbo dotis significari quicquid nobis præcipuum, siue à natura, siue ab hominibus conceditur. Vnde Rachel cùm infœcũda esset, & Dei beneficio filium peperisset, Genes. xxx. cap. dicebat, Dotauit me Deus dote bona. Quod ad res inanimes multi bellissimè transtulerunt: vnde

Dotis varias significationes Guil. Benedi. memorat in verb. dotem. c. Rainutius. de testam. & Bald. Nouell. in princip. tract. de dote.

Lib.18.c.28. apud Plinium vlmus vite dotata,& apud cōſul-
tos dotes prædiorum dicūtur.l.amiſsi.§.fideiuſ-
ſores.D.de fideiuſſor.l.ij.& l.Seię.§.j.D.de fun-
do inſtru.Nec incōcinna † eſt illa Pontificū lo- 2
cutio,qui largitiones in fundationem, vt dici-
tur,& conſtructionē ſacelli factas, dotem eccle
ſiæ plerūq; appellârunt.c. cùm ſicut.de conſec.
eccleſ.vel altar.c.nemo.de conſecr.diſtin.j. Et
enim priuſquàm alicuius ſacelli fundaméta ia-
ciantur,eiuſmodi dos tanquàm peculium aſsi-
gnari debet:vnde eccleſiæ ſumptus,necnon cle
ricis ad eſum & veſtitum neceſſaria facilè ſup-
peditari poſsint.§.j.vt determin.ſit num.cler.§.
j.vt nullus fabr.orat.domos.in nouellis.cap.pię
mētis.xvj.quæſti.vij.& iam citato c. cùm ſicut.
Ita verò patronus efficietur,qui illam † donatio 3
nem eccleſiæ cōtulerit,habebitq; ius præſentan
di idoneum clericum, ad capeſſendum vacātis
eccleſiæ munus.c. frigentius. & c. decernimus.
xvj.quæſtio. vij. Sed propriè dos dicitur,vt ex
M. Varrone conſtat, quod nuptiarū cauſa da-
tur.Eam igitur rectè diffiniemus, *Quod† marito
ad ſuſtinenda onera matrimonij,à muliere, vel alio
pro ea datur.* Quæ diffinitio proba eſt, & ſimilis
ei quam Tubero apud Vlpia.de peculio prodi-
dit in l.depoſiti.§.vlti.de pecul.D.

An dos ſit quid vniuerſale.

Et ſanè dos ſimilis eſt peculio:cùm enim tri-
Alcia.in rubri. D.ſolu.matri. plex ſit † vniuerſitas,nempe iuris,vt hæreditas. 5
l.hęredi-

l.hęreditas.D.de peti.hęredit.facti, vt populus, legio,grex.l.rerum.D.de vſucapi.l. proponebatur.D.de iudic.l. vindicatio.D.de rei vindic. & miſta,quæ partim iuris,& partim facti eſt: conſtat vti peculium , ita & dotem ad miſtam vniuerſitatem pertinere.l.peculium naſcitur.D. de pecul.l.ſi peculium ſeruo.D.de pecu.legat.l.j.§.
6 impenſę.D.de dote pręleg.Eam † enim impenſæ diminutiorem,l.quod dicitur.D.de impen. in rebus dota.fact.l.conueniri.D.de pact.dota. & fructus dirempto matrimonio auctiorē efficiunt.l.ſi marito.§.vlti.D. ſolu.matrimo. quod tantùm in vniuerſalibus contingit.l. item veniunt .§. fructus. D. de petitione hæreditatis.
7 Eſt † igitur dos, quid vniuerſale : atque ideo libellus generalis in cauſa dotis admittitur.l. vltim.C.de ſenten.quæ ſine certa quant.& pretium loco rei ſuccedit.l.res quę ex dotali.& l.ita conſtante.& l.ſiue generalis.D. de iure doti. ſicut in vniuerſalibus obſeruatur.l.ſi rem & pretium. D.de petitio.hæredita.l.imperator.D.de legat.j. Sed excutiamus rationes & argumenta eorum, qui putant dotem in vniuerſitate non conſiſtere. Aiunt imprimis dotem vindicari.l. in rebus.C. de iure dotium. ac in vniuerſalibus non eſſe receptam vindicationem. l.vindicatio.D.de rei vindica.Sed hęc obiectio
8 leuis eſt meherclè momenti, cùm dotis † vindicatio non in vniuerſitate, ſed in ſingulis tantùm rebus recepta ſit. l. ſi peculium. in princip. D. de peculi. legat. l. vindicatio. D.de

Contrà tamen ſentit Accurſi. in l. fructus. §. ob donationes. & l. ſi marito. §. vlti.D.ſol.ma. Item Bald. in l. dotis fructus. D.de iur.do. Bar. Imol. Roma. Iaſ.& Rip. in rub. D. ſolu. matr. Campeſ. in j.par.quæſt. iiij.Soci. in ru. ſol.matr.& conſil.180. & 126. Corneus cōſi. 102.volu.2.

Bald. in l. vlti. C.de ſentē.quę ſine cert.quan. & in l.j.D. ſol. matri. Cuma. Angel.& Caſt. in rubr. D ſol. matri.

rei vindic. Aiunt deinceps ius vniuerſale cum corporibus non extingui.l.hęreditas. D. de petitio.hæredita. dotem tamen cum corporibus extingui.l.plerunque.D.de iure dot.atque ideo ad vniuerſitatem non pertinere.

Sed nec hęc tam firma eſt, & explorata ratio ad id quod volunt, confirmandum, quàm ipſi arbitrãtur. Namq; lemma de vniuerſitate, quę iuris dicitur, quęq́; ſine vllis corporibus conſtat eſt proculdubiò accipiẽdum: aſſumptio autem de vniuerſitate miſta, quę † in ipſis rerũ corpo- 9
ribus conſiſtit. Quo caſu nequaquàm dubitandum eſt, deperditis corporibus ipſam quoque vniuerſitatem extingui.l.peculium naſcitur.D. de pecu. Illud porrò diuerſę ſcholę authores in hanc ſententiam afferunt, quòd maritus qui dotem nactus eſt, tanquàm vniuerſi iuris ſucceſſor conueniri non poteſt.l. mulier bona. D.de iur.dot.hoc autem nemini mirum videri debet in ſpecie illius reſponſi, quandoquidem mulier bona ſua omnia in dotẽ dederat, atq; ideo amplius in promiſſione non fuit, quàm quod ſupereſt deducto ære alieno.l.ſubſignatum.§.vlti. D.de verb.ſignifi. Quid dicemus ad leg.Neratius.D. de verb:ſigni.quę vult vniuerſitatem ex pluribus corporibus cõſtare: cùm tamen dos in vna tantùm re vtiliter cõſtituatur? † Equidem 10
vniuerſitas in vna tantùm re conſiſtere poteſt: dummodò res illa augmentum & diminutionẽ recipiat: vt peculium, dos, & cętera id genus.l. depoſiti.§.vlti.& l.peculium.D. de pecul.l.quo-

ties.D.de

ties.D.de iure dot.Cæterùm l.Neratius.de vniuerſitate facti loquitur,quę à miſta longè latéque differt. Poſtremò negotium faceſſere videtur, quod crebris iuris authorum ſermonibus vſurpatur,dotem dari,dotē tradi, & dotem reſtitui.l.ij.§.vlt.D.de priuileg.credi.l.etiam.C.de iure dot.l.dedit dotem.D.de collat.bon.l.licet.D.de iur.dot.nec aliter marito quęri,quàm traditione.l.de diuiſione. D.ſolut.matri. Ex eo enim perſpicuum eſt,dotem nec ius,nec vniuerſitatem eſſe.

Tangere enim aut tangi,niſi corpus,nulla poteſt res.

vt pręclarè Lucretius lib.j.dicebat: cui ſuffragatur l.ſeruus.§.incorporales.D.de adquir.rer.domi.l.j.D.de rerum diuiſi.§.primo.de rebus corporalib. & incorpo. Huic autem obiectioni ſic occurrendum eſt,vt Vlpia.ſecuti negemus corpora,quę traduntur,dotē eſſe.l.j.§.ſed quod dicimus.D.de dote pręleg. fateamur tamen dotē non ineleganter appellari,proptereà quòd dotem ipſam referāt.l.quod dicitur. D. de impen. in reb.do.fact.ſicut locū in quo ius redditur,ius rectè nuncupamus: appellatione collata ab eo quod fit, in id vbi fit. l. penul. D. de iuſtiti. & iur.ergo quod dictum erat dotem dari,tradi,& reſtitui, ſic accipimus, vt datis vel reſtitutis corporibus,vniuerſitas ipſa trāſeat: veluti cùm ex cauſa fideicōmiſſi res hęreditarię reſtituuntur:tunc enim actiones,atque adeò ius vniuer-

ſum, tranſire in fideicommiſſarium, cum ipſis corporibus, conſtat.§.reſtituta.de fideicommiſſar.hæreditatib. l.quia poterat. & l.reſtituta.D. ad S.C.Trebell.

Dos tantùm promiſſa an ſit dos.

Videamus † an ante dationem vel traditionem dos propriè dicatur. Et communis ſcholæ authores dotem propriè dici cenſuerunt. Primùm quia à veteribus Conſultis, qui recti ſermonis obſeruantiſsimi fuerunt, hoc nomine ſępenumerò appellatur. l. Theopompus. D. de dote pręlegat. l. ij.§.vltim. D.de priuileg.creditor.l. de diuiſione. D.ſolut.matrim. l.nuptura.l.ſi mulier ita.l.ſiue generalis. l.cùm poſt.§. patrona. D. de iure dotium. Deinde quia dos tantùm promiſſa in collationem venit.l.prima.D. de collation.dot.& in bonis noſtris eſſe creditur. l.cùm poſt.§. primo.D.de ad miniſtrat.& pericul.tutor.Riparius tamen monumētis ſuis prodidit, communem ſententiam procedere nuptijs nondum ſecutis: rite autem contracto matrimonio, dotem tantùm promiſſam propriè dotem nuncupari. l. ſi mulier ita. & l.cùm poſt.iam citatis.quoniam tunc dos ſine matrimonio non eſt.l.ſi ſerua.§.vlti.D.de iure dot. Sed nos † vulgi opinionibus rapimur 13
in errorem, nec vera cernimus. pellantur ergo hę aniles fabulę, & cum Vlpiano & Diuis Principibus

Iaſ. & Ripa.in rub. D.ſol.matrim. Camp j. part. quæſti. 2. Angel. Peruſi conſ.76.& 180. Ferron. titu.de dote.§.15.

12

cipibus generaliter ſtatuamus dotem non prius dici, quàm nuptię celebrentur, & rerum promiſſarum datio, vel traditio intercedat. leg. do tale. §. primo. D. de iure dotium. l. prima. C. de dote cauta & non numera. Etenim dos matrimonij oneribus ſeruire debet. l. ſi pater mulieris. D. de iure dotium. eſtque illius nomen à datione tractum. Quare ante contractas nuptias, & rei dationem, traditionémue, dos vix dici poterit. Hermogenianus in l. ſi ſponſa. D. de iure dotium. dotem à ſponſa datam exemplo dotis condici reſpondit, nimirum quia propriè dos non eſt: ſicque dotem accipimus in l. ij. §. vltim. D. de priuileg. creditor. huc accedit l. iiij. D. de fundo dotali. vbi Caius legem Iuliam, quę fundo dotali proſpexit, ne id liceret alienare, plenius accipit, vt ad ſponſam quoque pertineat: quanquam lex de dote promulgata hunc caſum non complecteretur. Ergo exploratum nobis & planè proſpectũ eſſe debet, dotem tantùm promiſſam, etiam ſecutis, vel etiam nondum ſecutis nuptijs, dotem propriè non appellari. Nec nobis ſcrupulum inijciant ſuprà obiectę leges, quoniam in illis intuitu futurarum nuptiarum, & eius temporis, quo dos exoluta fuerit, dos tantùm promiſſa per prolepſim, ſeu anticipationem dos dicitur: vel vt iuris authores ſępenumerò loquuntur καταχρηστικῶς. l. licet. D. de verbor. & rer. ſignificat. l. inter liberas. D. ad leg. Iuli. de adulter. Cùm autem is, qui actionem ad rem perſequendam habet, rem ipſam

habere intelligatur.l.qui actionẽ.D.de diuer.regu.iur.idcirco obtinuit,vt dos tãtùm promiſſa, quanquàm propriè dos nõ ſit,ita tamen cõferatur,vt fratres à pręſtatione illius liberentur.l.ij. C.de colla.& iam citata l.j D.de coll.dot. Nec ſum † neſcius legem patriam, qua continetur, 14
vt cõſtante matrimonio vxore pręmortua, dos lucro mariti cedat, etiam dotem nondum exolutam continere.l.ex morte.C.de pact. cõuent. l.ſi donaturus.§.vlti.D.de condi.cau.dat.l. mulier.D.de condi.inſtit.l.Bebius.D.de pact.dota. Tunc enim cõſentaneum non eſt,vt mora fruſtratori proſit. l.in condemnatione §.vnicuiq; D.de diuerſ.reg.iur.nec æquitatis ratio patitur, vt maritus,qui onera matrimonij ſuſtinuit,dotis lucro careat.l. dotis fructus. D. de iure dot. Sed etſi ea diu non ſuſtinuerit, idem tamen dicemus,ſcilicet quia repẽtinus caſus mortis, hoc lucrum marito auferre non debet.l. non tantùm. C.de legat.

Bart.conſil.133. Angelus Peru. conſil.180.Bal. in l.vlti. C.de dotis promiſſ. Ferronus in cõſuetu. Burdeg. tit.de dot.Bart. in l.iubemus.2. C.de ſacroſan. eccleſi.

Ripari.in l. ſi vnquã. nu. 97. C.de reuoc.in. donat.& Peru. in d.conſi. 180.

An ſoluto matrimonio dos amplius dicatur.

Sequens quęſtio eſt,an † dirempto matrimonio dos amplius dicatur.Et ego aduerſus vulgarem interpretum ſententiam, putarim dotem amplius propriè non dici. dos enim ſine matrimonio non eſt.l.iij. D. de iure dot. l.vlti.C.de donat.ante nupt.§.penul.de nupt.& Vlpi.in l.j. D.de vſucap.pro dote.eleganter reſpondit conſtante matrimonio pro dote vſucapionem inter eos lo- 15

Decius conſil. 324 volu.2 Ripa in rubri. D. ſolu. matrimo. nume.70.

ter eos locũ habere, inter quos eſt matrimoniũ cõtractũ. Cęterùm ſi ceſſet matrimoniũ, ceſſare vſucapionem: quia dos nulla ſit. Ideo prudenter Papinianus ſcripſit in l. etiam. D. de fundo dot. etiam dirempto matrimonio dotem intelligi: nimirum vt ſignificaret dotem quę ſemel functa eſt, amplius dotem non eſſe. Id enim verbum, intelligitur, in eo reſponſo denotat, ſicut & in alijs iuris partibus, aliquid reipſa non eſſe. l. quoniam. D. de his qui notantur infamia. l. ſi tibi homo. §. cùm fundus. D. de legat. & fideicommiſ. j. capitul. ex ſtudijs. de pręſumptionib. Proinde quamuis fundus dotalis conſtante matrimonio, aduerſus mulierem, vſucapi non poſsit. l. ſi fundum. D. de fundo dotal. eo tamen dirempto eiuſdem generis vſucapionem proculdubiò recipiet. l. in rebus. §. omnis. C. de iure dotium. Quid plura? Vlpianus in illis fragmentis quæ extant, apertius hanc ſententiam confirmat, quàm vt quiſquam inficiari poſsit, Dos, inquit, quę ſemel functa eſt, amplius fungi non poteſt, niſi matrimonium ſit: id eſt, niſi redintegretur, vel mulier dote nominatim conſtituta, in manum alterius conueniat. l. dotem. in priori ſic incipiente. D. de iure dotium. l. ſi mulier diuerterit. D. ſoluto matrimo. Sed occurritur nobis, etiã à doctiſsimis hominibus, quorum rationes, quia multis ancipitẽ curam cogitandi adferre poſſent, libitum eſt ſingulatim in præſentia refellere. Aiunt imprimis, ſo-

Bart. Alex. Caſtren. & Iaſ. in rubric. D. ſolu. matri. Soc. ibi. dec. & conſi. 121.

luto matrimonio ad dotis repetitionem de dote iudicium dari. l.si marito. & l. si pater ignorans.D.solut.matrimo. Inquiunt prætereà dotem soluto matrimonio dici in inscriptione huius tractatus.Quod vtique ratione habet:nam donec mulier iterū se nuptijs collocet in eodē matrimonio permanere intelligitur.l.vlt.C.de bonis mat.ergo fatendum erit soluto matrimonio dotem propriè dici. Sed & si vtranque propositionem admittamus, ideo tamen recipienda cōclusio non est.Quod enim priore loco interpretes sumpserunt, dirēpto matrimonio de dote iudiciū dari,cōcedim⁹, idq; libēter.Quod autē conclusione efficiunt, dotem propriè soluto matrimonio dici,omnino falsum esse arbitramur. nam actio tutelæ finita demùm tutela, & pro socio dirēpta societate datur.l.iiij.D.de tut.& rati.distr. & vtili curat.causa actio.l.tandiu.D.pro soc. Quod autem deinceps inquiūt dotem soluto matrimonio dici in inscriptione huius tractatus,&permultis iuris Cęsarei locis, sic accipiendum esse arbitramur, vt ἀναφορικῶς, non † etiam propriè dos soluto matrimonio dicatur: sicut insula quę olim fuit, intuitu anteacti temporis insula nuncupatur. l.insula. D. de adquiren.rer. domin. & patrimonium illius domini adhuc nomen obtinet, qui iam è vita emigrauit.c.non liceat.in ij. xij.quęst.ij. Æquè nepotes ex consuetudine cognati appellantur, etiam eorum post quorum mortem concepti sunt, non propriè, sed per abusionē,vel potius

Accurs. in l.ex placito. C. de rer.permuta.

16

ἀναφορικῶς

ἀναφορικῶς. l.item prętor. D.de ſuis & legit.hęred. hęc autem relatio in cauſa dotis fit in gratiam mulieris,vt dotem ipſam repetat,& illius incrementa nanciſcatur.l.ſi marito.§.vlt. D.ſol.matrimo. Quocirca durare diremptum matrimonium legis fictione intelligitur, vt mulier forũ & alia defuncti mariti priuilegia obtineat: ſicut hi,qui pro repub.ceciderunt,in perpetuum per gloriam viuere intelliguntur.§.filij. de excuſat. tutor.in inſtit. Illud poſtremò dubitationẽ mouet, quòd actio hypothecaria, quæ initio ſine principali non cõſiſtit. l.grege.§.ſi ſub cõditione.D.de pignor.ſublata deinceps perſonali,durat.l.ij.C.de luit.pignor. Æquè igitur dos,quę initio ſine matrimonio nulla eſt, ſemel conſtituta, etiam poſt diuortium durabit,atque perſiſtet. Sed hęc mollis, & eneruata ratio in ſuos
17 authores poteſt retorqueri.Etenim † iure ciuili ſępè cõſtitutum,compertum eſt actione perſonali ſublata,hypothecariam quoque tolli.l.ſi deferente.& l.ſoluitur.§.vlti. D.quib.mod.pig. vel hypothe.ſolui. quod vtique humanius eſt, magíſque æquitatis ratione ſubnixum. Igitur dicere cõſequens erit dirempto ſemel matrimonio dotẽ amplius nõ eſſe.Nec diſsidet l.ij. C.de luit.pig.nã eò loci pręſcriptiõe actio perſonalis omninò ſublata non fuit, quemadmodum ex nota. Accurſij conſtat in l.cùm notiſsimi.C.de præſcriptio.xxx. vel xl. annorum.itaq; mirum non eſt ſi actio hypothecaria duret. Rectè igitur dotem diffinimus,quod ad ſuſtinenda ma-

trimonij onera datur, cùm neque ante contractum, neque post distractum matrimonium, dos propriè dicatur.

An dos modica sit dos.

Illud postremò enucleandũ est, an † dos modica sit dos. Et crebrius obtinuit nõ esse: dos enim constitui debet pro modo facultatum, & dignitate natalium viri atq; vxoris. l. quæro. & l. cùm post. §. gener. D. de iure dot. l. si filiæ. D. de legat. iij. nec solent exigua considerari. l. omninò. D. de impẽ. in reb. do. fact. l. scio. D. de in integ. restitu. vnde si quis vno nummo conduxerit, ex sententia Vlpia. conductio nulla est. l. si quis cõduxerit. D. locati. Igitur rei exiguæ in dotem datio, dotis nomen, atque adeò vim & potestatem nõ habebit, præsertim cùm ad suppeditandos matrimonij sumptus, dos apta esse debeat. l. si pater mulieris. D. de iure dot. Ego tamẽ contrariam sententiam magis amplector, ac puto dotem exiguam in iure ciuili dotis vim & potestatem, nedum nomen habere. l. Neratius. §. penulti. D. de relig. & sumpti. funer. ex quo exiltit & illud, filiam † à patre dotatã, quæ lege municipali à successione patris submouetur, hoc etiamnum casu excludi: quanquam possit repletionem debitę portionis exigere. l. omnimodò. C. de inoffic. testam. Est enim dos quid vniuersale, incrementum & diminutionem recipiens. l. quod dicitur. D. de impen. in reb. dotal. fact. l.

18 Ias. in rubr. D. solu. matr. & in l. sciendum. D. qui satisd. cog. Mar. Soc. consil. 246.

19 Bal. in c. si proponẽte. de ref. Accur. in l. imperialis. in ver. dotalibus. C. de nupt. Clausius in ver. dos. numc. 3.

Decius consil. 26 volu. 1. Corneus consi. 100. volu. 3 & consi. 107. volu. 2.

fact.l.etiã.C.de iur.dot.ac prorſus à pretio con ductionis alienũ. Ecce in matrimonijs mutuã voluntatem & viri,atq; vxoris propenſum animum,magis quàm dotis magnitudinem conſideramus.§.illud.in nouell.quib.mod. nat.effi. legiti.& l.vlti.C. de repudijs. in locatione verò rei cum pretio æqualitatem,ac certam proportionem,quæ in cęteris quoq; contractibus neceſſariò exigitur,vt Ariſtoteles lib.v. ethic. docet.Ideo Solon tres tantùm veſtes, & quædam parui empta vaſa nuptam ſecum importare voluit:quòd viri vxoriſq; conſortium,non pretio aut mercede, ſed liberorum charitate, gratia, beniuolentiaq; cõiungi oporteat:vt Plutarchus in Solone ſcribit.Sopitæ etiam,Diodoro Siculo authore lib.Biblioth.xvij. in matrimonijs contrahendis neque dotis,neque magni apparatus ſed formæ duntaxat & proceritatis rationem habebãt.Sed & apud Romanos dos priſcis temporibus æs graue tantùm fuit, vt Alexand. ab Alexand.libr. Genial.dier.iv.cap.viij.prodidit. ApudMaſsiliẽſes,vt Strab. lib.iiij.Geograp.ait, dotes ampliſsimę centũ & decem aureos nunquàm pętergrediebantur: ex quibus quinq; in veſtes,& quinq; in mũdum muliebrem erogabant.Sed qualiſcũq; dos ſit,pro parte onera matrimonij ſuſtinebit.l.Neratius.§.penul.D.de religioſ.& ſumptib.funer. Nec ambigendum eſt,
20 quin † modica cõſiderentur,dummodò in pro poſita quęſtione aliquis rerum vel perſonarum fauor eluceat.l.ſi vſusfructus.D.de iure do. l.in

Iaſ.fusè in l.ſciẽdum.D. qui ſatiſda.cogan. & in authen. qui rem. C. de ſacroſan.eccle.

modicis.D.de contra.empt.§.j.de vi bono r.raptor. §.gallinarum. (vbi Accurſ.etiam pro ouo actionem dari obſeruauit.) ſub titul.de rer.diuiſi.& c.ſi proponente.de reſcript. A' qua ſententia Calliſtratus non diſcrepat in l.ſcio.D.de in integ.reſtit. Nam ita demùm ob minimam rem vel ſummam decepto ſubueniri noluit,ſi maiori rei vel ſummę,vt puta contractui,prȩiudicium adferatur. Quod etiam in ſimili ſpecie diui Principes reſcripſerunt, in l. quoniam.in prioribus.C.de inoffic.teſtam.Vnde fit,vt † læ- 21
ſis ob dolum in re ipſa, non aliter ſubueniatur, niſi lęſio dimidiam veri pretij excedat.l.ij.C.de reſcinden. vendit. Ex quibus perſpicuum eſt dotem permodicam noſtra diffinitione contineri: ſcilicet, quia dos quantumuis exigua pro parte oneribus matrimonij deſeruit.Ac de diffinitione quidem ſatis in prȩſentia dictum videtur.Nunc deinceps perſonas quę dotem conſtituunt, & eas quibus conſtituitur, diligenter conſideremus.

SVMMARIVM.

1 *Aduentitia dos quænam ſit.*
2 *Dotis conſtitutio duplici fauore nititur.*
3 *Mulieres in cauſa S.C.auxilio non adiuuantur.*
4 *Mater filias dotare non compellitur,exceptis duobus caſibus.*
5 *Patre egeno mater liberos alere cogitur.*
6 *Bona hæreticorum an liberis relinqui debeant.*
7 *Pater cogitur filias dotare.*
8 *Dote ſemel deperdita,an pater filiam iterum dotare debeat.*
9 *Filiæ naturali tantùm,an dos à patre debeatur.*
10 *Dos uicem legitimæ obtinet.*
11 *Expoſitũ c.cùm haberet.de eo qui dux.in matrim.quam pol.per adul.*

12 *Filiam, quæ impudicè uitam agit, pater dotare non compellitur.*
13 *Quid in filia locuplete?*
14 *Officium paternum, quod in dotanda filia consistit, magis necessitatis, quàm uoluntatis est. contra Alciat.*
15 *Filiæ locupleti triens legitimus debetur.*
16 *Dos & alimenta in multis differunt.*
17 *Declaratus §. cùm proponeretur. l. mulier. D. ad S.C. Trebell.*
18 *Hæretica filia an dotari debeat?*
19 *Quid de ea quæ inscio patre nupsit.*
20 *Puellæ sibi maritum deligere non debent.*
21 *An dotanda sit filia, quæ erga patrem ingrata extitit.*
22 *In fraudem creditorum an filia possit dotari.*
23 *Auus paternus dotem interdum dare compellitur.*

CAP. III.

DOS VEL vltrò datur, vel ex
necessitate. Vltrò datur dos aduē-
1 titia, id est † ea, quæ à quouis alio
proficiscitur, quàm à patre. l. profe-
ctitia. D. de iu. do. l. si cùm dotem. & l. Caius. D.
solu. matr. Est enim in arbitrio cuiusque situm
de suo largiri, & dotes puellis dare. l. vnic. §. acce
dit. C. de rei vxor. act. l. promittendo. D. de iur.
do. l. in re mandata. C. mand. l. nemo exterus. C.
2 de iudæ. idque † duplici fauore fultū est, publi
co nimirum, & pię causę. l. j. D. solu. matri. l. hoc
modo. de condi. & demonst. l. cum ijs. §. si in ea.
3 D. de condict. indeb. Vnde fit † vt S.C. Velleia-
num in causa dotis mulieribus non opituletur.
l. si dotare. & l. vltim. C. ad Senatusc. Velleia. Sed
hoc ita, cùm pro dote danda fideiubent: Nam
pro conseruanda, vel restituenda dote, exce-
ptis quibusdam casibus dari fideiussor regu-
lariter non potest. l. j. & sequent. C. ne fideiusso.
dotium dentur.

Causa dotis pia est: adeo procedi in ea summariè & de plano debet, vt Rom. ait in auth. sed cùm testator. C. ad leg. Falc. & Stepha. Bert. cons. 94. vol. 2. Nouel. in 6. parte, priuile. 12. & 21. & parte 12. quæst. 13.

Nouell. part. 6. priuil. 12. Campe. par. 3. quęst. 168.

Planè mater, quamuis legitimam filiabus de-
beat.§.aliud.in nouell.vt cùm de appel.cogno.
authen.non licet.C.de liber.prȩte.vel exhȩred.
tamen ad † cōstitutionem dotis aduētitiȩ legis 4
necesſitate non adſtringitur.l.neq; mater.C.de
iure dotium. niſi fortè locuples eſſet, & pater
valdè egenus. Si enim frater vtrinque coniun-
ctus ſororem, quæ aliter nubere non poteſt,
dotare compellitur. l. cùm plures.§. vltim. D.
de adminiſtratio.tutor.profectò ambigendum
non eſt, quin eiuſdem officij necesſitas matri
quoque incumbat. Prȩſertim † cùm ea patre 5
egeno liberos alere cogatur.l. ſi quis à liberis.§.
idem.D.de libe.agnoſc.§.illud quoq;.in nouel.
vt liceat mat. & auiæ. quod vtiq; conſtitutioni
dotis proximum eſt.l.cognouimus.C.de hȩret.
Porrò mater hȩretica, vt Accur.&eius ſectatori
bus placuit, filiā orthodoxam dotare cōpellitur.
l.cognouimus.iam citata.Nec disſidet q; † bo- 6
na hȩreticorū fiſco cōmittantur.l. manichæos.
& auth.Gazaros.C. de hȩre.& manich.id enim
tum obtinet ſecundum interpretes, cùm filij
æquè hȩretici ſunt, ac eiuſdē ſceleris conſcij: ali
ter vniuerſȩ parentis facultates, vel pars ſaltem
illarū, liberis à vera pietate & religione non ab-
horrentibus, meritò cōſeruatur.l. cognouimus.
& auth.idem eſt.C.de hȩreti.l.vnic. D.de port.
quȩ lib.dam.defer.l.quiſquis.§. ad filias.C.ad l.
Iul.maieſt.Sed explodenda eſt hȩc futilis ac cō
mentitia ſententia, & cum vtriuſq; iuris authoribus ſtatuendum, filios hȩreticorū ſiue ijſdem
oneribus

Accur.in l. vlt. C.de dot. promiſſ. Bald. Nouel.6. part. priuileg.3.

Bart.Bald.Alb. & Iaſ.in authē. res quȩ. C.cōmu.de legat. Bal.etiam in l. neq; mater. C. de iur.do. Rip. in l.j.nu.79.D. ſolu.matr.Soc. conſi.215.

Bald. nouel. in 6.part. priuile. 16. Campelius j.part.quȩſt.23. Aufre.q. Capellæ Toloſ. 289. vbi alios cumulatè refert.

Accurſi.in d.l. neq; mater. & l.vlti. C.de do. promiſſ. Iaſ.in authē.res quȩ. C.cōmu. de le. gloſſ.23.q. 7.in ſumma.

oneribus delibuti ſint, ſiue veram pietatem & religionem ſequantur, ſucceſsionis & rerum paternarum expertes eſſe. Quod generaliter recipiendũ eſt, vt etiam in dote trientéq; naturaliter debito procedat. Ecce triẽs naturaliter debitus eſt pars ſucceſsionis ab inteſtato. l. parẽtibus. C. de inoffic. teſt. l. illud. C. de coll. l. Papinianus. §. ſi quis mortis. D. de inoff. teſt. Sed authẽ. Gazaros. ſub tit. de hęret. C. filios hęreticorũ à ſucceſſione parentũ excludit: igitur & à triente naturaliter debito. ſi ab illo triente, igitur & à dote, quę vicem legitimę portionis obtinet. l. quoniã nouella. C. de inoff. teſt. Quocirca decretalibus Pontificũ epiſtolis filij hęreticorũ, etiã ſi hęretici non ſint, omninò bonis paternis priuãtur. c. vergentis. ſub tit. de hęret. Et quamuis acerbum ſit liberos ob parentum delicta plecti. vt fusè Plutharchus oſtendit in libr. de ſera numinis vindic. & probat l. crimen. D. de pœnis. & totus tracta. C. ne filius pro patr. tamen in crimine lęſę maieſtatis & hęreſeos, quod in Deum optim. maximum, & illius ſacroſanctã eccleſiam committitur quodque grauiſsimum eſt maleficiorum, quia paterni, id eſt, hęreditarij criminis exempla metuũtur, meritò liberi pœnas alieni ſceleris luunt, & rebus paternis excluduntur. l. quiſquis. §. j. C. ad leg. Iul. maieſt. l. cognouimus. C. de hęretic. & c. vergentis. iam citato. Euripides in Amęne.

Corneus conſ. 107. volu. 2.

Bart. conſi. 118. Ioan. Igneus in l. ſi pluribus. D. de S. C. Syllan. Cæli. Rod. libr. 4. capi. 14. Fernand. in 2. præfa. l. in quartam. And. ab Exea in c. 2. de cõſtitu.

Ὦ παῖ Κρέοντος, ὡς ἀληθὲς ἦν ἄρα,
Ἐσθλῶν ἀπ' ἀνδρῶν ἐσθλὰ γίγνεσθαι τέκνα
Κακῶν δ' ὅμοια τῇ φύσει τῇ τοῦ πατρός.

O puer Creontis quàm verum est illud dictum,
Ex bonis viris liberos gigni bonos:
Ex malis verò patris naturæ similes.

Idem in dict.

Φεῦ φεῦ παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει,
Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός

Heu heu vetus prouerbium quàm pulchrè se habet,
Non posse gigni bonum filium ex malo patre.

Idem in antigone.

Τὸ μωρὸν αὐτὸ τοῦ πατρὸς νόσημ' ἔνι
Φιλεῖ γὰρ οὕτως ἐκ κακῶν εἶναι κακὸς

Stultitia successorius morbus à patre est.
Sic enim solent mali procreare malos.

Homerus lib.ij.Iliados.

Παῦροι γὰρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται,
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

Pauci certè filij similes patri sunt:
Plures nequiores, pauci autem patre meliores.

Neque tamen quod in crimine maiestatis Arcad. & Honor. cõstituerunt in l. quisquis.§.ad filias.C.ad leg.Iul. maiest. ad causam heręseos porrigẽdum est.nam in crimine maiestatis obtinuit,vt filię reorum tanti sceleris falcidiam ex bonis maternis percipiant: quòd in illis minus insidię & factiones metuantur,at verò in crimine heręseos peręquè masculi& fœminę à bonis &successione parentum omninò submouẽtur: quòd peręquè in masculis& fœminis eadem vitia reformidentur: tum verò quia grauius est diuinam quàm temporalem,vt aiunt,offendere maiestatem.authen.Gazaros.C.de hęreti. Et hęc hactenus de personis,quę vltrò dotem con-

ſtituũt. Nunc tranſgrediamur ad eas perſonas, quæ ad dotis conſtitutionem, legis neceſsitate
7 adſtringũtur. Pater † imprimis filias in matrimonium collocare, & illis dotem conſtituere, per proconſules, & præſides prouinciarum compellitur. l. qui liberos. D. de ritu nuptia. cui ſuffragatur l. promittendo. D. de iure dot. Eſt enim paternum officiũ dotẽ, vel propter nuptias donationem pro ſua dare progenie. l. vlti. C. de dot.
8 prom. & nud. pol. quod † etiam eo caſu probãdum eſt, quo filia deperditis rebus dotalibus, iterum ſe nuptijs collocaret. auth. ſed quãuis. C. de rei vxo. act. & in nouel. vnde depromitur. & authẽ. quod locũ. C. de colla. Intereſt etenim & parentum, & reipublicæ filias iterum dote conſtituta nuptũ elocari, ne cum maximo generis & familię probro, turpẽ vitã eligere cogantur. Sed quia permultis caſibus pater filias nuptui collocare, & illis dotem conſtituere per pręſides, vel alios magiſtratus non cõpellitur, illos caſus ſingulatim enarrare operepretium fore ſuſpicor.

Bald. Nouel. in 6. part. priuile. 15. Ange. Peru. conſi. 202.

Bar. in l. ſi cùm dotẽ §. ſi poſt. D. ſolu. matri. Bald. & Roma. in authẽ. quod locũ. C. de col. Cãpeſ. in j. par. tract. de dot. q. 15. Ange. & Iaſ. in §. fuerat. de acti. Curt. iuni. in authen. præterea. C. vnde vir & vxor. Benedict. in verb. dotem. in c. Rainutius. de teſta.

An dos filiæ naturali tantùm debeatur.

9 Primus eſt in filia naturali tantùm, † quam pater ſiue inops, ſiue locuples ſit, dotare nunquã cogitur. l. vxorem. §. pater naturalis. D. de legat. tertio. ſicut nec aliquid ab inteſtato debet. Ea eſt enim ſucceſsionis ab inteſtato expers. l. humanitatis. C. de natu. liber. exceptis duabus vncijs, quas illi nouella conſtitutio, cùm legitima ſoboles deeſt, humanitate ſuggerẽte conceſsit.

Ang. Peru. conſil. 200.

authent. licet. C. de natur. libe. Quòd si ei triens
legitimus, quę pars est successionis ab intestato
non debetur, igitur nec dos. quia secundum di-
uorum Principum constitutionem, vicem † le- 10
gitimę hodie dos obtinet. l. quoniam. C. de inof
fic. testam. Porrò in causa testati idem iuris est:
rectè enim constitutum est in l. matre. C. de na
tural. lib. superstitibus legitimis liberis vnciam
duntaxát naturalibus posse relinqui: & in l. hu-
manitatis. eodem sub titulo. nulla legitima so-
bole vel matre subsistente, dotis vsque ad sex
vncias naturalibus liberis constituendæ, patri-
bus dari potestatem. Sed quę potestatis sunt, ne
cessitatem non inducunt. l. sępè. D. de offic. prę-
sid. l. non quicquid. D. de iudic. Igitur filias na-
turales tantùm, etiam si inopia laborent, pater
dotare cogi non poterit. Nec nos moueant, quę
crebrius nostros in contrariam opinionem tra-
xerunt. Primùm † cap. cùm haberet. de eo qui 11
dux. in matrimo. quam poll. per adult. vbi filijs
etiam spurijs necessaria ministranda sunt, quo-
rum appellatione dos proculdubiò continetur:
id enim dici potest contra iuris ciuilis regulas
pietatis intuitu à Roman. Pontificib. sancitum.
verius tamen est ea verba de alimentis dunta-
xat intelligi, quę etiam nouella Iustiniani con-
stitut. quibus modis natural. efficiant. sui. §. si
verò filios. & §. vlti. naturalibus liberis indulsit.
Nec verò rectè de alimentis promulgatam con
stitutionem, nostri ad causam dotis porrexerũt:
siquidem ea imperiale rescriptum secernit. in l.

Bart. in l. Titio cẽtum. §. Titio genero. D. de cond. & demon. Bal. in l. non si ne. C. de bon. quę lib. Steph. Ber. cõs. 45. vol. 3. Mar. Soc. cõsil. 25.

Bart. in l. Mæuius. §. duobus D. de leg. ij. & in l. vl. §. si à socero. D. quę in frau. cred. Bal. in l. neq; mater. C. de iure dot. Campe. j. part. quæst. 7. Rom. in l. j. D. sol. matrimo. & ibidẽ Ripa. num. 66. Panorm. consi. 115. vo. 2.

cognoui-

cognouimus. C.de hęretic.& distingui etiam oportere ex eo manifestum est, quòd liberti alimoniam liberis patroni debeant. l.si quis à liberis §.solent.D.de liber.agnosc. quos tamen dotare nunquàm compelluntur. Quocirca non aduersatur exemplum emácipatorum, quibus omninò dos, & propter nuptias donatio à patre danda est.l.vltim. C.de dot.promiss.nam & si in sacris paternis non sint, sicut nec naturales, vestigia tamen pristinę potestatis efficiunt, vt pater eis dotem dare compellatur. Alter ca-
12 sus est in filiabus † quę turpiter & inhonestè viuunt.l.si filiam.C.de inoffic.testam.§. causas.finem versus.in nouel.vt cum de appel.cognosc. Si tamen parens, vsque ad xxv.annum, nuptias filiarum distulerit, magis est vt illis dotem constituere cogatur.authent.sed si post.C.de inoff. testam.& iam citato §.causas.

An pater filiam locupletem dotare debeat.

13 Tertius casus est in filia † locuplete, quam pater ex sententia Bart. Alciat.& sequacium dotare non compellitur: tunc enim ratio cessat, necnon æquitas propter quam pater ad dotis constitutionem officio iudicis adstringitur: ergo & officium iudicis, & legum dispositio cessabit.l.planè.D. famil.ercisc.l. adigere §.quanuis.D.de iure patron.c.cùm cessante.de appell. Et quidem pater alimēta præstare non cogitur,

Bar.in l. mulier §.cùm proponetur. D. ad Senat.Trebel. Alcia.lib.8.parer. cap.3. Connan. lib.8.cap.8.

quoties filia est locuples. l. si quis à liberis.§.sed si filius.D.de liber.agnosc. Quare idem decernendum in dotis constitutione erit, quæ præstationi alimentorum comparatur. Eò autem probabilior hæc sententia videtur, quòd dotis constitutio contra iuris communis regulas recepta sit, quibus continetur nullum ius liberos in rebus paternis habere, quandiu pater viuit. l.j.§.si impuberi.D.de collatio. bonor. authenti. si qua mulier. C. de sacrosanct. ecclesi. l. lex Cornelia. D.de vulgar.& pupil.substi. l.post emancipationem.§.j.D.de libera.lega. Namque ex eo perspicuum est, leges quæ dotem filiabus dari præcipiunt, vt minimùm ius commune lędāt, secundum c.cùm dilectus.de consuet. l.si serui vestri. C.de noxalib.action.& l.si quando.C.de inoffi. testamē. ita accipi oportere, si aliter filię dotem habere non possint. Quod enim Iustinianus scripsit in l.vltim.C. de dot.promiss. paternum esse officiū dotare filiam, perspicuè indicat magis voluntatis, quàm necessitatis eo casu dotis constitutionem esse. l. in commodato.§.sicut. D.commod. alioquin frustrà in dubium eo loco vocaretur, an pater filiam locupletē de suo dotasset, siquidem ad id faciendum obstrictus legis necessitate esset. Nouissimè hęc sententia corroboratur ex l.mulier.§.cùm proponeretur. D. ad Senatusconsult. Trebellian. cùm enim creditor hęres institutus, fructus rerum fideicommisso obnoxiarum in creditum suum non reputet. l.si debitor. D. ad legem Falcidiam.& tamen

Bart.& Ias. in authē. res quæ. C.cōm.de leg. Bald. in l.vl. C. de dot.pro Marian.Soc.cōs.25

Ange.in §.item si quis in fraudem.de act. Panorm.in c.ij.de delict.puer.Stepha.Bert. cons. 95. vol. 2.

tamen locuples filia, in eo reſponſo, fructibus dotem acceptam ferat: dicendum eſt filię locupleti dotem à patre non deberi. Ex quibus apparet probabilem eſſe Bart. & poſt eum Alciat. ſententiam exiſtimantis obſtrictum non eſſe patrem filiam aduentitio peculio diuitem dotare. Sed vereor nenon probabilius ſit contrariũ, magíſq; æquitatis pręſidio ſubnixum. Etenim nulla iuris ratio, aut ęquitatis benignitas patitur, vt ea dulciore interpretatione in perniciem & detrimentum filiarum trahamus, quę mater, vel alij in gratiam earum reliquerunt. l. ſi Rufinus. C. de teſtamen. milit. l. nulla. D. de legib. l. quod fauore. C. de legib. Non enim poteſt eadẽ bonorum obuentio contrarios producere effectus: lucrũ ſcilicet quod in rebus relictis, & obuenientibus cernitur, & amiſsionem profectitię dotis. l. legata inutiliter. D. de legat. j. & de adimend. legat. igitur ſi pater dotem filię locupleti dederit, de ſuis bonis, non etiam filię, dotem largitus videbitur: cùm propter aduentitium peculium filię, à dotis pręſtatione non ſit liberatus. l. vltima. C. de dot. promiſſ. l. profectitia. §. vltim. D. de iure dot. Et ſanè paternum

Bal. in l. vlt. C. de dot. promiſ. Aufre. in deciſ. capellæ Toloſ. 289. Steph. Ber. conſ. 119. vol. 3.

Rebuff. in cõment. ad Reg. conſtitut. ſub tit. de ſenten. pro ui.

14 officium † hoc eſt quod cùm lex nominatim iniunxerit, magis neceſsitatis quàm voluntatis erit. l. dedit dotem. D. de collatio. bonorum. l. qui liberos. D. de ritu nuptiarum. ſicut & officium iudicis. in l. quidam. D. ſi certum petat. & l. quęſitum. D. de teſtib. ac deniq; quicquid facere debemus ex pręſcripto legis, vel ſuperioris.

Sic autem in l. vlt. de dot. promiſſ. officium accipi, indicat dictio omninò. l. ſi cum exceptione. §. ſed & ſi quis. D. de eo quod met. cauſ. l. vbi autem. §. vlt. D. de verb. obli. Item generale pronuntiatum reſcripti, quod quidem intuitu filię quæ nihil habet, neceſsitatem proculdubiò inducit: igitur & reſpectu locupletis. oratio enim plura reſpiciens, omnia debet æquè determinare. l. iam hoc iure. D. de vulga. & pupil. ſubſtit. l. quamuis. C. de impub. & alijs ſubſtitut. Neque fruſtrà in dubium eò loci vocabatur, an pater filiam, cuius bona adminiſtrabat, de ſuo dotaſſe cenſeretur: nam regulariter adminiſtrator non de ſuis, ſed de bonis illius, cuius negotia gerit, erogationes facere intelligitur. l. vlt. D. de petit. hęredit. l. poſt mortem. §. j. D. quan. ex fact. tutor. Ex quibus conflatur atque efficitur, æquitatem & cauſam dationis dotium tunc nequaquàm ceſſare, cùm filia locuples eſt. lex enim hoc officium patri nominatim iniunxit: quod idcirco extraordinario iudicis officio pręſtare compellitur: nec ab eo immunis eſt ob aduentitium peculium filię, quod non tam inſpicimus, quàm debitum officium patris. Ecce † patri nō 15
licet filiam locupletem exhęredare: quinimo tenetur ei debitam portionē relinquere. §. aliud. in nouell. vt cùm de appel. cognoſc. Ergo in dote idem dicendum eſt: quippe cuius eadem eſt ferè inſpectio, quę debitę naturaliter portionis. l. quoniam nouella. C. de inoffic. teſtamen. Nec admittenda eſt fallax illa argumentatio, quam ita inſti

Hæc dictio pręciſa eſt, vt dicitur, continetq; neceſsitatē. c. vlt. & c. ſi à ſubdelegato. de offic. delegat. in 6. Camp. art d. 4. q. 15. Bert. cō. 389. volu. 2.

Steph. Bert. conſil. 34. volu. 2.

Bart. in l. obligamur. §. lege. D. de act. Deci. Cape. Tol. 290.

ita inſtitueram⁹: ius ſingulare ita acci piẽdũ eſt, vt minimũ ius cõe lędat. Ergo paterna dotis pręſtatio, quã cõtra iuris cõis regulas rõ quędã naturalis inuexit, ad cũ caſum nõ porrigetur, quo filię doté aliũde cõſequi poterunt. Etenim lẽma, necnõ cõcluſio in dubio tantũ procedũt: nos autem de certis loquimur, in quibus ad coniecturas non eſt decurrendum. l. cõtinuus. §. cùm ita. de verb. obliga. l. ille aut ille. D. de leg. iij. Quin pluſquàm manifeſtum eſt dotis præſtationem contra iuris communis regulas non eſſe, cùm æquè in vita patris dos filiabus debeatur, atque legitima filijs poſt mortem. l. qui liberos. D. de ritu nuptiar. l. cùm quæritur. C. de inoffic. teſta. l. j. §. ſi impuberi. D. de coll. bon. his conſequens
16 eſt † non rectè noſtro caſu de alimentis, ad dotem argumentum duci: cùm legitima portio cuius vicem hodie dos obtinet, etiam ditiſsimis debeatur: alimenta verò non item. l. ſi quis à liberis. D. de liber. agno. Quin ſæpè compertum eſt matri cùm ſemetipſam ſuſtinere nõ poteſt, alimenta à filio præſtari oportere: dotem verò nunquàm. l. ſi vineæ. C. de præſcript. longi tempo. l. tutor ſecundũ. §. vlti. D. de adminiſtr. tut. l. j. D. de tutel. & ration. diſtrah. l. ſi à matre. C. de iure dot. §. illud quoque. in nouell. vt liceat matri & auię. cuius rei hęc nimirum eſt ratio: quia cõſentaneum non eſt, vt filius dotem matri largiatur, quę iterum nuptias contrahendo, maximam ſibi iniuriam infert. §. nõ aũt. in nouel. de nuptijs. §. proſpeximus. in nouel. de non eligen-

Nouel. 6. part. priuileg. 4.

Bald. in l. j. C. de inoffic. dot. Iaſon in §. fuerat. de acti.

do sic.nub.suffragatur l.nimis graue.C.de testi. Sunt & alia dotis & alimentorũ discrimina, quę Ias.Bald.Nouellus,& Guilielmus Benedictus, amplissimè sunt prosecuti. Reliqua † est diffi- 17
cultas §.cùm proponeretur.l.mulier.D.ad S.C. Trebel.quę diu multũq; iuris lucernã Bart.exercuit, & adhuc cæteris difficilis explicatu videtur.Bart.ait fructus fideicõmissarię hæreditatis in creditũ non imputari.quod nec verũ est,nec vnquã relatũ.nã & Papi. elegãter respõdit in l. quod de bonis.§.quod auus.D.ad le.fal.fructus hęreditatis à nepote instituto post mortem aui perceptos,pari debito tutelę cõpensari:lex autẽ si debitor. D. ad leg.fal.fructus in creditum reputari non negat.Quod autẽ Bart. subdit in §. cùm proponeretur.filiam hęreditatis fructus in dotẽ reputare,propterea quod locuples esset,&ideo dos ei non deberetur, omninò falsum arbitramur.Nam ille §. de filia aduentitio peculio diuite in specie nõ loquitur, sed generaliter statuit filia hęrede instituta,ita vt hęreditatẽ restituat, dotem ex facultatibus paternis decedere, quòd si tantos fructus ex hęreditate mulier perceperit,vt inde possit doti satisfieri, potius fructibus id expensum ferendum . quod in omnibus filiabus peręquè obseruatur. Quartus casus est
in filia † quæ à vera pietate & religione desci- 18
uit.l.cognouimus.C. de hęreti .§. si quis autem de prędictis.in nouel. vt cùm de appel. cogno. Quanquàm diuersum esse putem , quoties pater ęquè hęreticus esset:tunc enim recriminatio

paria deli

Ias.in authen.res quæ.C.cõmu.de leg.Nouell.6.part.priuileg.15.& Bened.in verb.do tẽ.c.Ranutius. de testa.

Bal.in authen.res quæ.C.cõmu.de leg.Lu. Roma.in l.j.D. solu.matr.Ias. in §.fuerat.de actio.

paria delicta tolleret.l.ex hoc edicto.§.ſed ſi ſtipulator.D.de eo per quem fact.erit.l.ſi duo.D. de dolo.l.viro atq; vxore.D.ſol.matr.ac fruſtrà criminis hęreſeos cõſcius,alterũ eiuſdẽ ſceleris criminaretur.l.in arenam.C.de inoffic.teſta.c. intelleximus.de adulter.

An dotanda ſit filia, quæ inſcio patre nupſit.

19 Quintus caſus eſt in filia, quę † citra patris conſenſionẽ indigno nupſit.l.iij.§.ſi emancipatus.D.de bonor.poſſ.cõtr. tab. quanquã noſtri id admiſſum hodie inter cauſas exhęredationis non connumerari putent §. cauſas. in nouel.vt cùm de appel.cognoſ. idem aiunt dotandã eſſe filiam,quæ inſciente patre non indigno nupſit: quorum ſententia vix eſt vt admitti debeat.Mihi quidem certè mirum in modum ſuſpecta eſt, propterea quòd ex nouella Iuſtiniani conſtitutione filia inſcio patre nubens, dotem ita demùm conſequitur, ſi pater vſque ad xxv.annum illius nuptias ſine cauſa diſtulerit.authen. ſed ſi poſt.C. de inoffi.teſtamen.§.ſi verò vſque ad xxv.in nouel.vt cùm de appella. cognoſ. Et
20 ſanè † indignum eſt virginali pudore maritum ſibi deligere: quandoquidem eius rei cura ad parentes pertinet,ſicut Neumachus apud Stob. his verbis luculenter ſignificauit.

Glo.& Archid. in c.de raptoribus.36.q.j. Panor. in c.j. de deſpon.imp. & in c. cùm cauſam.de rap.Ant. & Imol. in c.accedens.de procura. Iaſ. in §. fuerat. de acti. Clauaſi. in ſua ſumma.Noue. priuil.16. part. 6.& in deci.Capel.Tolo. 289. Guil. Bene. in verb.dotem.c. Ramutius. de teſta.Chaſſen. in titu.des iuſtices §.4.

Ἐγὼ σοι, inquit, πόσιν τοῦτον ὃν ἂν κρίνωσι τοκῆες,
Κἂν μὲν ἔῃ χρηστός, σὺ μακαρτάτη· εἰ δέ κεν ἄλλως
Ἀτέρα μοινόσχιο, φέρειν καὶ τοῦτον ἀνάγκη

Hic tibi sit maritus quem constituerint parentes:
Et si quidem prudẽs fuerit, beatißima es. Sin autem alius
Vir tibi obtigerit, eum quoque ferre necesse erit.

Hos versus citat D. Ambrosius in c. honorantur. 32. q. 2.

Eodẽ pertinet illud Euripidis in Andromacha:

Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς
Μέριμναν ἕξει, κοὐκ ἐμὸν κρίνειν τόδε.

Sponsaliorum quidem meorum pater meus
Curam subibit: nam non est meum hoc statuere.

Igitur si filia inscio patre intra xxv. annum nuptijs se collocârit, vt hui⁹ admissi pœnas luat, dotis amisione multabitur. Sed & hęc nunc satis, & alio loco tractata sunt diligentius, quare ad reliqua veniamus. Sextus casus est cùm † filia 21
erga patrem ingrata extitit: tunc enim ob vitiũ eiusmodi omne ius ea amittit, quod in bonis paternis habet. §. optimè. in nouel. de nuptijs. Nouissimè pater † dotem filiabus dare non coge- 22
retur, quoties ęris alieni magnitudo facultates patrimonij eius excederet. Neque enim in fraudem creditorũ constituenda est dos: & hoc certo certius est, & sæpissimè constitutum. l. ait prætor. §. si cùm mulier. & l. si fraudator. §. si à socero. D. quę in fraudem. creditor. Planè olim apud Taxillos, vt Strabo lib. xv. Geograh. ait, qui filias præ inopia elocare non poterant, hoc pręsentaneo remedio vtebãtur: filias in ipso ætatis flore in forum producebant cum tuba & clasicis, quibus bellica significari solent. Tum verò multitudine conuocata: puella accedentibus antè, & ponè (quod turpe dictu est) vsq; ad humeros

Bald. in l. vlt. de dotis prom. ff. Ia. in §. fuerat. de action.

Campeg. j par. quæst. 14.

humeros corpus detegebat: ac deinceps cùm placita & probata eſſet, quibuſcunq; videbatur nubebat. Sed hodie quoties pater dotē filiabus In quęſ. Capel. Tolo.289.
23 cōficere non poteſt, auus † paternus ad dotis cō ſtitutionē neceſsitate adſtringitur. l. & ideo. §. vlti. D. de in rem verſ. l. cognouimus. §. ſed & do tes. C. de hęret. l. dedit dotem. D. de colla. bono. l. profectitia. §. ſi filiusfamiliâs. D. de iure dotiū. necnon ad pręſtationem alimentorum. l. penu. D. de liber. agnoſ. l. Neſennius. D. de nego. geſt. In ſumma ſiue pater ſiue auus ſiue alius quiuis dotem pro filia dederit, ipſa dediſſe exiſtimabi tur. l. quod ſtatuliber. D. de mort. cauſ. donat. l. dotem dedit. D. de colla. bono. l. ex morte. C. de pact. conuen. Nam quę per alios exequimur, ipſi feciſſe videmur. l. ita tamen. §. geſsiſſe. D. de adminiſtr. tut. Sed iam nimis multa de perſonis ſumus elocuti, quare ſupereſt vt quemadmodum dotes conſtituantur, breuiter exponamus.

SVMMARIVM.

1 *Quot modis dotes conſtituantur.*
2 *In dotis promißione ſtipulatio intelligitur in fauorem duntaxat mulieris.*
3 *An incerta dotis promißio ualeat.*
4 *Exploſa communis opinio.*
5 *Duo ſingularia poſſunt concurrere.*
6 *Incertitudo non ſemper uitiat actus.*
7 *Explicata l. 1. C. de dotis promiſſ.*

CAP. IIII.

1 DOTES † multifariàm conſtituūtur: ſed his potiſsimùm modis. Primò, traditione. l. quemadmodū. D. de iure dot. l. legē. C. de pact.

Secūdò, ſtipulatione.l. Iulianus.l.ſtipulationē.
Cōna.lib.5.cō-mē.iur.ciu.c.3. D.de iur.dot.Tertiò,pollicitatione,nudiſq; pa-
ctionibus.l.ad exactionē.C.de dot.promiſ.quę
propter legis confirmationem legitimę eſſe cre
dūtur.l.legitima.D.de pact.Necverū eſt † quod 2
pleriq; putant hodie ob Iuſtinianeam conſtitu
tionem C.de rei vxor.actio. ſtipulationem ſem
Theoph in§.fuerat.de act. Gartias in c.j.de pact. Nouel.in 6. part.1.priuileg. per intelligi. Nā vt rectè poſt Theophilū Gar-
tias & Nouellus obſeruauerunt,id tantū in gra-
tiā mulieris introductū eſt,vt dirēpto matrimo
nio actione ex ſtipulatu dotē cōdiceret.Quod
ex eo intelligimus, quòd hodie in locū rei vxo
rię actiōis, ex ſtipulatu ſuffecta eſt actio. l.vnic.
de rei vx.act.§.fuerat. de actio. quę idcirco vim
Iaſ.in d.§. fuerat.de action. atq; naturā rei vxorię actiōis æmulari aut habe-
re debet. l.j §.hęc actio,D.ſi quis teſt.lib.eſſe iuſ-
ſus fue.l.j.§.ſi quis ſub cōditione. D. vt lega.vel
fideic.nom.cau. Cęterùm l. ad exactionem.de
ea actione loquitur, quam legumlatores ex nu-
da promiſsione marito ad dotis exactionē con-
ceſſerunt.Quapropter dicendum eſt,non perti
nere Imp.Iuſtiniani cōſtitutionē ad Theodoſij
& Valēt.reſcriptū.Quartò,dotē conſtitui poſſe
conſtat delegatione debitorū. l.ſi is qui Stichū.
Nouell.part.8. priuileg.28. l.debitor mulieris. & l.ſi debitor mulieris.D.de
iure dot.itaque ſi eos maritus cùm poteſt, non
exigat, & interim facultatibus labantur, rem
Cāp.par.2 q.79 periculi ſui facit: aliter mulieris damnum erit.
l.Meuia.D.ſolu.matrimonio.Quintò,acceptila
tione dos etiam conſtitui poteſt. l. promit-
tendo. D. de iure dotium. quæ ſi ante matri-

monium

monium interceſſerit, nec nuptię deinceps ſequantur, ex ſententia Scęuolę nulla eſt. l. licet. D. de iure dot. Sextò, dos conſtituitur ſimplici remiſsione debiti. l. ſi ſponſalibus. & l. ſi mulier debitori. D. de iure dot. Et poſtremò mortis cauſa donatione à patre mulieris, non etiam à muliere facta. l. ſi pater mulieris. D. de iure dot. Ac his modis purè, in diem, & ſub conditione dotis conſtitutio rite celebratur. l. Iulianus. l. licet. §. j. & l. ſi pater. D. de iure dot. Sed & tacito intellectu dos conſtitui poteſt. Si enim mulier diuortio facto iterum ſe nuptijs collocet, hoc agi ſemper interpretabimur, vt ea omnia in dotem ſecundo marito dentur, quę in prius matrimonium data erāt. l. dotem. D. de iur. dot.

Barto. quęſt. 7. incipiēt. mulier quędā. Alex. cō ſil. 144. volu. 5. Cāp. q. 39. j. par

An incerta dotis promiſsio valeat.

Sed exiſtit hoc loco quędā perdifficilis quæſtio, de qua ingēs eſt inter noſtros interpretes diſſidiū, An dos † indefinita quātitate vtiliter pro-
3 mittatur. Et vtiliter promitti ex reſpōſo Pap. videtur, in l. cū poſt. §. gener. D. de iur. dot. cū quo aperto marte pugnat Imp. Alex. reſcriptū quod ſub tit. de dot. prom. C. ſic expreſsū eſt, Fruſtrà exiſtimas actionē tibi competere, quaſi dos promiſſa tibi, nec pręſtita ſit: cùm neq; ſpecies vlla, nec quātitas promiſſa ſit, ſed hactenus nuptiali inſtrumento adſcriptum, quòd ea quæ nubebat, dotem dare promiſerit. Noſtri vt hanc pugnam cōponerent, crebrius prodiderunt dotis

Bald. Nouel. 6. priuileg. 11.

promiſsionẽ non demonſtrata re vel quãtitatẽ nudo pacto conceptam, nullas prorſus vires habere, vt in Alexandri reſcripto: vtilẽ tamen eam dotis promiſsionẽ eſſe, in qua ſtipulationis vinculũ interceſsit, vt in l.cùm poſt.§.gener. Quæ interpretatio † prorſus reijcienda eſt. Primũ q̃a 4
in l.quęro.D.de iu.do.ſimplex dotis promiſsio, nulla interpoſita ſtipulatiõe valet. Deinde quia in l.ad exactionem.C.de dot.promiſ. generaliter proditũ eſt nudam dotis promiſsionẽ perinde valere, atq; ſi ſtipulatiõis prędidio fulta eſſet: nec vlla probabilis differẽtię ratio, ſanè in hoc caſu adferri inter pactum & ſtipulationem poteſt, vt enim incerta dotis ſtipulatio ex facultatibus & dignitate mulieris atque mariti certitudinem capit, ita & pactum quod ſolùm ſimpliciter factas dotis promiſsiones tuetur atque conſeruat.l.quęro.l.cùm poſt.§.gener.D.de iur. do. Nec verum eſt quod cõmunis ſchola prodidit, nudam indefinitę dotis promiſsionem propterea in Alexandri reſcripto non valere, quòd plura ſingularia cõcurrebant. nam & duo ſingularia eò loci non concurrunt, & plerunq; cõcurſus † atq; cumulus pluriũ ſpecialiũ admittitur. 5
l.licet.§.j.D.de iur.dot.l.ſingularia.D.ſi cert.peta.l.vlt.C.ad S.C.Velleian.§.ſi ab hoſtibus. quibus mod.ius pat.poteſt.ſol. Probabilius itaq; videtur, quod nobiliſsimi ingenij vir Fran. Duarenus lib.j.Diſpu.anniuerſ.ſcripſit, multùm intereſſe an ipſa mulier promiſerit, an pater eius nomine. Priore ſiquidem caſu nulla eſt promiſ

ſio propter

ſio propter incertitudinē,vt Alex.reſcripſit.Po-
ſteriore vero caſu ſecundum Papi. ſententiam
vtilis eſt dotis promiſsio.Sed vereor ne hęc quo-
que opinio in varias reprehēſiones incurrat.Pla
nè in l.quęro.D.de iur.dot.efficax eſt dotis pro
miſsio à muliere ſimpliciter facta:nec dubiũ eſt
quin dos à filia, vti à patre pro modo facultatũ
& dignitate natalium viri atque vxoris ſemper
cōſtituta intelligatur. quod in propoſita ſpecie
ſuggerit,vt à patre,ita à filia dotē īdefinita quã
titate vel ſpecie vtiliter promitti. Quod autem
diuerſę ſcholæ authores prodiderunt §.cùm ge
ner.tum procedere cùm pater vel filia quantita
tem vel ſpeciem aliquã promiſit ſuo arbitratu,
vel alterius definiendã, vel arbitrij detracta mē
tione: ſanè perquàm ridiculũ eſt. Nam ſicut l.
j.C.de dot.promiſ.ita & l.cùm poſt.§.gener.eo
caſu procedit, quo neq; ſpecies neq; quantitas
etiã indefinita promiſſa eſt. Quid enim aliud
hęc verba ſignificant,Gener à ſocero dotē arbi-
tratu ſoceri certo die dari, non demonſtrata re
vel quantitate ſtipulatus fuerat.Equidē hęc ver
ba necnō ratio eiuſdem thematis perſpicuè in-
dicant nullam rei aut quantitatis factam fuiſſe
mentionem:& tamen ex ſententia Papi.rata eſt
talis promiſsio.dos enim,vt anteà ſæpè dictum
eſt,&adhuc dicēdum eſt ſæpius, qualitercunq;
promiſſa fuerit,pro modo facultatũ & dignita
te nataliũ viri atq; vxoris conſtituēda eſt.Quã-
obrem parum referre videtur vtrùm dos ſim-
pliciter promiſſa fuerit, an verò quantitatis

vel speciei adiecta mentione. Quid dicemus? Ego putârim dotis promissionem à patre, filia, vel extraneo simpliciter factam, siue in arbitrium alterius conferatur, siue arbitrij nulla mentio fiat, rursus siue pactum, siue stipulatio interponatur, valere: nec omninò incertam videri: cùm deinceps ex facultatibus promittentis, & dignitate eorum qui matrimonio coniunguntur certitudinem accipiat.l.iij.C.de dotis promiss.l.quæro.& l.cùm post.§.gener.D. de iure dotium. l.si filiæ.D.de legat. libro iij.Et certè † generaliter probandum est actus ob incertitudinem non vitiari, quoties illorũ effectus neq; inanem neq; elusorium exitum est cõsecuturus.l. vbi autem.D. de verb. obliga.l. in testamento.in fi.de conditi. & demonstrationib. 6
Ecce legatum alimentorum valet sine adiectione summæ relictum: quia tunc ex eo alimenta statuẽtur, quod testator prestare solitus erat: vel modum ex facultatibus & dignitate personarum accipiẽt.l.si cui annuum.D.de annuis legatis.l.cùm vnus.D. de aliment.& cibar.legat. l.cùm hi.§.modus.D. de transact.valebit igitur & legatum hominis generaliter relicti: quoniam ex voluntate testantis assequimur, mediocrem præstari oportere.l.legato generaliter. D. de legat.& fideicommis.j.valebit & incerta decem amphorarum vini stipulatio: quoniam tot amphoræ boni vini dandę erunt.l. vbi autem. D.de verb.oblig.At si quis vinum, triticum, aut animal simpliciter stipuletur, magis est vt non valeat sti-

valeat ſtipulatio: quoniam debitor rem minimam & nullius pretij dando, liberationē facilè conſequeretur: ſicque ſtipulantis eluderetur intentio. l. ita ſtipulatus. l. triticum. D. de verb. obligationib. Proinde, vt ad inſtitutam diſputationem reuertamur, valebit in vniuerſum generalis & indefinita dotis promiſsio: quoniam ex facultatibus promittētis, & dignitate eorum, qui matrimonio coniunguntur, dos certitudinem deinde capiet. Nec refragatur l. j. C.

Accu. in §. j. de verb. oblig. Ia. Ripar. & cęteri in l. ſi ita ſtipulatus. D. de verbor. oblig.

7 de dotis promiſsio. Nam † ſecundum antiquos emendatóſque codices mulier eò loci dotem tantùm dicere promiſerat, id eſt, ſolenniter conſtituere. Sic enim veteres verbum illud accipiebāt, vt his authoritatibus comprobatur. in l. vltima. C. Theod. de dotib. Qualiacunque ſufficere verba cenſemus, etſi dictio vel ſtipulatio in pollicitatione rerum dotalium minimè fuerit ſubſecuta. & in l. vltima. C. Theod. de inceſt. nupt. dos ſi qua fortè ſolenniter aut data aut dicta, aut promiſſa fuerit, & quę ſequuntur. & in fragmentis Vlpian. ſub titul. de dotib. dos aut datur, aut dicitur, aut promittitur: dotem dicere poteſt mulier quę nuptura eſt: & debitor mulieris ſi iuſſu eius dicat inſtitutus. Sed cùm hodie vetus illa dotis dictio exoleuerit, verbum dicere in eo reſcripto rectiſsimè ſic accipiemus, vt qualemcunque dotis conſtitutionē denotet. igitur in l. j. de dot. promi. mulier dotē nullo modo promiſit, ſed tantū pacto cōuento ſe dotē dicturā cauit. verbū enim pro-

Aliud eſt promittere dotem, aliud promittere dotis dictio

nem. similiter aliud est vẽdere, aliud pactũ vel stipulatio devẽdẽdo, vt doctè Ias. ostẽdit in l. in bonę fidei. D de eo quod certo loc. & Chass. sub tit. des droicts & appart. à gens mariés. § 25.

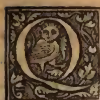
miserit, quod nonnunquàm ad stipulationẽ refertur. §. si ita scriptum. de inutilib. stipulat. plerunque nudum pactũ denotat. l. lecta. D. si certum petat. neque verò l. ad exactionem. sub tit. de dot. promiss. talem dotis constituendę promissionem confirmat: sed eam demùm, quę aliquam promissionem vel dotis constitutionem continet. Aliter l. j. de dot. promiss. Stephanus Forcatulus vir omni doctrina eruditus, in Cupidine iurisperito exposuit: sed quia illius interpretationẽ nec probare in præsentia possũ, nec improbare propter amicitiam nostram volo, libenter eam tacitus præteribo, & ad reliqua progrediar.

SVMMARIVM.

1 *Dominium dotis ad quem pertineat.*
2 *Thesaurus in alieno inuentus, est pro parte dimidia inuentoris.*
3 *Explicata l. doce ancillam. C. de rei uindicat.*
4 *Vera initio propositæ quæstionis explicatio.*
5 *Duo an poßint esse eiusdem rei insolidum domini.*
6 *Traditionibus quomodo dominium adquiratur.*
7 *Argumẽtũ non rectè ducitur de dominio ad usucapiẽdi facultatem.*
8 *Maritus an sit dominus uxoris.*
9 *Secundum mores Galliæ, filia nubens patris potestate liberatur.*
10 *Vsurpare uxorem quid sit in XII. tabul.*
11 *Expositus Ouidij locus.*
12 *Vtrius sit rei dotalis periculum, mariti, an uxoris.*
13 *Emptio dotis causa cõtrahitur, quoties res æstimatæ in dotẽ dantur.*
14 *Alienari an res dotales poßint.*
15 *Lex Iustinianea rerum mobiliũ alienatione nõnunquàm interdixit.*
16 *Quibus casibus fundi dotalis permissa est alienatio.*

CAP. V.

CAP. V.

VEMADMODVM dotes cõstituantur superiori capite ostendimus. nunc deinceps † dotes constitutæ in cuius sint dominio, ita vt ordo ipse postulat, breuiter commemorandum videtur. Sunt autem variæ & planè discrepantes in hoc articulo iurisperitorũ sententiæ, quas vt cõmodè ad concordiam traducamus, placet singulas rationes & argumẽta vtranq; in partẽ diligenter exquirere. Et quia crebrior nostrorũ opinio est maritum esse dominum dotis, ab ea parte initiũ sumemus, & vulgò receptã sententiam multis iuris authorũ locis, varijsq; argumẽtis tãquàm propugnaculis muniemus, & quàm breuißimè fieri poterit firmabimus.

Accut. Bar. Bal. Cyn. & Salic. in l. in reb⁹. C. de iure dot. Bald. Nouellus 8. parte priuil. 6. Cãpes. 4. part. q. 7.

Paulus imprimis notat in l. Lucius. §. penulti. D. ad municipa. cõstante matrimonio dotem in bonis mariti esse. Cui assensus est Vlpia. in l. dotale. D. de fundo dot. Dotale inquit, prędiũ sic accipimus, cùm dominiũ marito quæsitũ est. Eodem accedit Diocl. & Maxim. rescriptũ, quod sub tit. de iure dot. C. ita expessum est. Si prędiũ vxor tua dotale venundedit, sponte necne contractũ ratum habuerit, nihil interest: cùm rei tibi quęsitę dominium auferre nolenti minimè potuerit. Nec aliud censuisse Iustini. videtur, cùm inprincipio tractatus. quib. alie. licet vel non. lib. ij. instit. ita scribit: Accidit aliquãdo vt qui dominus rei sit, alienare non poßit, & contrà, qui domi-

nus non ſit, alienandę rei poteſtatem habeat. Nam dotale prędiũ maritus inuita muliere per legem Iuliam prohibetur alienare: quamuis ipſius ſit. Certè is poteſt res dotales vindicare. l. doce ancillam. C. de rei vindicat. l. de ijs. C. de iur. dot. poteſt & ſeruos dotales libertate donare. l. j. C de ſeru. pignor. dat. l. iij. C. de iur. dot. necnõ iubere adiri vel repudiari ſeruis dotalibus delatam hęreditatem. l. ſeruus dotalis. D. ſolut. mat. quę ſolis rerum dominis permittuntur. l. ſi non proprietatem. C. de ijs qui à non dom. manum. ſunt. l. in rem & l. officium. D. de rei vindic. l. vnic. C. de alien. iudic. Sed ſi rei dotalis interitus contingat, mariti detrimentum erit. l. ſi fundũ. D. de fund. dota. quoniam regulariter periculũ rei ad dominum pertinet. l. pignus. C. de pigno. action. Si autem vxor res dotales amoueat, furtum, quod in rebus proprijs non admittitur. l. j. D. de furt. §. furtum. de oblig. quę ex delict. naſcunt. eo caſu in rebus dotalibus à muliere contrahetur. l. ob res amotas. D. rerum amot. Ergo confitendum eſt res dotales mariti eſſe: nec earum dominium ad vxorem amplius pertinere. Quod præter ſuprà adductas leges alijs multis reſpõſis & cõſtitutionibus cõprobatur. vt l. quoties. C. de iure dot. l. quãuis. l. dotis fructus. l. cũ poſt. §. doté. D. de iure dot. & cæteris id genus, quæ affatim ſub ti. de iure dot. ſuppetunt. Ex diuerſo tamen vxori partes iureconſultus tuetur in l. fructus aliâs diuortio. §. ſi fundũ. D. ſo. mat. ait enim theſaurũ, † quem maritus in fundo do 2

Facilè refelli poteſt hęc l. vt ex gloſ. Accurſ. cõſtat.

tali

tali adinuenerit,in fructu nõ cõputari,ſed pro parte dimidia reſtituendum eſſe:quaſi in alieno inuẽtum.Sic enim inuẽtorem cum domino potiri diuus Hadrianus voluit, vt ſcriptis Ælij Spatiani in Hadriano continetur, & §.theſauros.de rer. diuiſi.& l.vnic.de theſauris.lib.x.C. Et ſanè ratio ſuggerit,vt theſaurus mulieri tanquàm dominæ reſtituatur:cùm dos ſit propriũ patrimoniũ illius.l.vnic.§.& hoc.C.de rei vxor. act.l.iij.§.ſed vtrùm.D.de minor.xxv.ann.l.in eum.D.de relig.& ſumpt.funer.& res aliena in tuitu mariti.l.ſi cõſtante.§.ſi maritus.D.ſo.mat. vnde fit,vt marito dotẽ dilapidare vel profundere nõ liceat.l.ſi cũ dotẽ.§.ſinautẽ. D. ſol.mat. ſicut nec venũdare.§.j.quibus alien.licet vel nõ. quoniã vt abuti, ita & efficaciter vendere ſolis dominis cõceſſum eſt.l.ſed ſi lege.§.cõſuluit.D. de pet.hæred.l.rem alienam.D.de contrahen. empti.l.nemo exterus.C.de iudęis.l.in re mandata.& ſimilibus.Proinde ſi dolo vel culpa mariti res dotales intercidant, vel deteriores efficiantur,& dolum & culpam ab eo exigemus.l. in rebus.D.de iure dot.l.ſi conſtante.§.ſi maritus.D.ſolu.matri.quæ tamen in rebus proprijs nemo præſtat.l.etiam.§.licet.D.ſolu.matri.Nõ eſt igitur dos mariti,ſed vxoris.l.filium. D.de collatione bònorum.l.quamuis.D.de iure dotium.

G.Bene. inver. Alterochę filię. c.Rainutius.de teſtam. Còrne. cõſil.26. vol.2.

Quẽadmodũ hoc accipi debeat expoſuit Acurſ.in §. ſed & maior.de ijs qui ſunt ſui iur.

Planè vxor partus dotalium ancillarũ,quę æſtimata non ſunt,& quę ſerui dotales acquiſierũt, actione ex ſtipulatu cõſequitur.l.vnica.§.cũq;.

ex ſtipulatu. C. de rei vxori.actio. ſeruos etiam dotales ita rectè marito donat, vt manumittantur.l.ſi conſtante.§.ſi vir.& l.quod ſi vir.D.ſolu. matrimo. quod cùm ſolis dominis liceat.§.ſic itaq;. de action. cunctandum non eſt profiteri vxorem eſſe dotis dominam, quãquàm eo caſu donatio inter virum & vxorẽ fauore libertatis ſuſtineatur.l.quod autem.§.vlti. D. de donat. inter vir.&vxorẽ.Sed & mulier quæ fideiubere prohibetur niſi in rem ſuam,ſi fundus dotalis à marito petatur,ad ſatiſdandũ adhiberi poterit: quoniã ex ſententia iuris authoris Pauli in rem ſuam fideiubet.l.de die.§.j.D. qui ſatiſd.cogan. Quocirca ſi maritus ad inopiamvergat,vel matrimonium diſſoluatur,mulier vindicationem, quæ tantùm dominis cõpetit, aduerſus rerum dotalium poſſeſſores intendere poterit.l.vbi adhuc.C.de iure do.Nec refragatur l.doce ancillam.C.de rei vindic.Nam † eo loco diui Princi 3 pes vindicationem marito non conceſſerunt: mulieri autem denegârunt,quia conſtante matrimonio ancillam dotalẽ vindicarevolebat,de cuius ſtatu quæſtio apud pręſidẽ prouincię habebatur,quę ante omnia definiẽda fuit .§.pręiudiciales.de acti.l.j.& ij.de ordi.iudi.quod verba ipſius reſcripti apertiſsimè demonſtrant. Doce, inquit,ancillam de qua ſupplicas dotalem fuiſſe in notione pręſidis: quo patefacto, dubium non erit vindicari ab vxore tua nequiſſe. Cæterùm l.de his.C.de iure dot.de vindicatione nõ loquitur, ſed de actione furti, vel vi bonorum

raptorum, vel ſimili, quę marito aduerſus rerũ dotaliũ contrectatores à prætore datur. Ex quibus perſpicuum eſt rerum dotalium vindicationem marito non dari: atque ideo perperàm noſtros ad hoc propoſitum detorſiſſe l. de his. C. de iure dot. & l. doce ancillam. C. de rei vin. quæ lõgè aliter accipi debet, ac interpretes ſunt arbitrati. hęc autem cum ſuperioribus vehemẽter pugnant, ac penè collidi videntur, quorum pugnam conſultiſsimus princeps Iuſtini. imperiali reſcripto ita compoſuit, vt ex† iure naturali dos in dominio vxoris maneat: ſecundum verò legum ſubtilitatem, ad mariti ſubſtantiã perueniſſe videatur. Etenim cùm quis in ſuo ſolo ex aliena materia ędificat, ipſe intelligitur dominus ędificij: quia omne quod ſolo inædificatur, ſolo cedit. Nec tamen ideo is qui materię dominus fuerat, verum & naturale dominium amittit, ſed tãtiſper vindicari non poteſt, donec ędificium diruatur, vel materia à ſolo ſeparetur. § cùm in ſuo. de rer. diuiſ. in inſtitu. ciuili. Noſtro ſanè caſu vtilitatis cauſa id receptum eſt. l. quamuis. D. de iure doti. Ideoque maritus fructus dotis percipit. l. pro oneribus. C. de iure dotium. l. dotis fructus. D. eodem ſub titu. ſeruos dotales libertate donat. l. iij. D. de iure dot. l. prima. C. de ſeruo pignori dato. iubet adiri hęreditatem. l. ſeruus. D. de iure dotium. & cętera id genus exequitur, quę ius quoddam dominij maritum habere indicant. Ideo Boëtius ante Iuſtiniani tempora libr. vj. commentar. in

(margin note at line beginning "4 periali"): 4

Sic hanc quæſtionem cũ Iuſtin. definierũt Aufre. q Cape. Tol. 278. Baro in §. j. quib alienar. licet. Cora. lib. 5. miſc. c. 14. & Conna. lib. 8. c. 9.

Hinc apparet Laudimia ex cõtractu dotis nõ deberi, præterquã ſi res æſtimatæ in dotem dentur. Specul. in §. nunc aliqua. verſ. 110. de locato. Aufrer. q. Capel. Tolo. 279. aliter tamen ſentit Iaſ. in l. vlti. C. de iure emphyt. Ex his præterea definitur q. an præſentatus à muliere in iure patronatus ſit potior eo, quem maritus præſentauit. Rochus à Curte in tra. iuriſpat. Chaſſ. in tit. des iuſtices. § 4.

Topi. M. Ciceronis scripsit: dos licet matrimonio constante in bonis viri sit, est tamen in vxoris iure, & post diuortium velut res vxoria peti potest. Dicet fortasse aliquis, duo† non possunt esse eiusdem rei insolidum domini. l. si vt certo. §. si duobus. D. commodati. l. quod contra. de diuersis regul. iuris. l. Pomponius. §. sed & is. in fine. §. D. de procuratorib. igitur maritus & vxor non sunt rerum dotalium domini. Huic autem obiectioni respondebo, diuersum dominium in persona vtriusque considerari, naturale nimirũ in persona mulieris, & commentitium ciuile in persona mariti. Quod ne mirum alicui videatur, pręter suprà relatum §. cùm in suo. de rerum diuisi. in institu. duo eiusdem generis exempla depromam. Primum ducitur ex l. in bello. §. si quis seruum. D. de capt. & postli. reuer. vbi seruus ab hostibus redemptus, & redimentis & prioris domini est. Alterum sumitur ex iure emphyteuthicario ac clientali, in quo dominium quoddam verum, verius, ac directum, & quoddam vtile, inferius & quasi dominium consideratur. dominium inferius & vtile clientes & emphyteuthę habere intelligun tur. l. possessores. de fund. patr. lib. xj. superius autem & directum, ij quibus vectigales vinum, frumentum, vel quid aliud singulis annis pensitãt. igitur plures domini eiusdem rei insolidum esse possunt, dummodò diuersum sit dominium. Sed & adhuc aduersus Iustinianeum rescriptum acerrimè vrget quòd traditionibus 5

Alciat. lib. 2. parerg. q. 15. Coras. lib. Misc. 6. c. 20. Duar. lib. 1. dispu. anniue. c. 17.

Hanc difficultatem mouet Bal.

verum &

verum & naturale dominium in accipientem
transferatur.§.per traditionem.de rer.diui.l.tra
ditionibus.C.de pact.At fundus dotalis non ali
ter cõstituitur quàm traditione.l.de diuisione.
D.solut.matrimo. Igitur verum & naturale do
minium dotis penes vxorem non remanet: sed
in maritum accipientem transfertur. Hoc au-
tem argumentum difficiles explicatus non ha-
6 bet : nam lemma † ita demùm procedit, si
idoneus contractus ad dominium transferen-
dum intercedat,& res ea mente tradatur, vt do
minium ad accipientem perueniat. l. traditio.
D.de adquiren.rerum domi.quorum neutrum
in dotali contractu cernitur. Nanque vxor
non in hoc tradit, vt verum dominium ma-
rito quęratur, nec lex hanc naturam dationis
rerum dotalium esse voluit,vt verum & natu-
rale dominium in accipientem transferretur:
sed tantùm vt is vtendi haberet facultatem.
Aliud occurrit argumentum aduersus Iustinia-
neam constitutionem, quod Accursi.& Bartol.
sic instituunt: quibus casibus traditio à non do
mino facta vsucapiendi facultatem parit, ijs-
dem casibus traditio à vero domino facta, do-
minium in accipientem transfert.l.clauibus.D.
de contrahend.emptio.l.Pomponius.§. si iussu.
D.de adquir.poss.Atqui in causa dotis traditio
mulieris nõ dominę,marito accessionẽ parit,id
est,vsucapiendi facultatẽ.l.j.D.de vsuca.pro do
te.l.Põponius.§.in dotẽ.D.de adqui.poss.igitur
traditio mulieris dominę marito dñium pariet.

in l.in rebus.C de iure dot. & aliter eam dissoluit,atq; ego.

Alciat & cæteri in l.traditionibus. C.de pa.

Sed etsi admittenda sit assumptio, † propositio 7
tamen quam Papinianus in causa dotis probat in l. clauibus. D. de contra. emption. vsquequaque vera non est. Si enim vir vxori, vel vxor viro donauerit, siquidem aliena res donata fuerit verum est quod Trebatius putabat, si pauperior is qui donasset non fieret, vsucapionem possidenti procedere. l. si vir. D. pro donat. & tamen si res dantis propria sit, dominium in accipientem non transferetur. Illud peręquè relatum scio, si à pupillo emerit quis sine tutoris authoritate, quem puberem esse credebat, vel à furioso, quem sanę mentis arbitrabatur, capere vtilitatis causa eum posse. l. ij. §. si quis à pupillo. D. pro empto. quanquàm existentibus illis dominis ex ea causa dominium non transferatur. §. j. de authorit. tutor. Ergo probandum est quoties diuersa est ratio vsucapionis & dominij non sicut accessionem, ita dominium traditionibus quęri. Proinde in causa dotis cùm natura actus repugnet, & ea non sit contrahentium destinatio, vt verum & naturale dominium in maritum accipientem transeat, exemplo emptionis, quę suapte natura dominium transfert, dici mehercle non poterit, vt vsucapiendi facultatem, ita dominium traditione rei dotalis adquiri. Reliqua est adhuc quædam difficultas quam nos diligenter excutiemus. Ecce † ma- 8
ritus est verus dominus vxoris: igitur & rerum dotalium. Lemma verum esse euincit, quod Geneseos iij. cap. relatum est, Sub viri potestate

eris

eris,& ipſe dominabitur tui.Itē illud Eurip.

Γυνὴ μὲν ἐξελθοῦσα πατρώων δόμων
Οὐ τῶν τεκόντων ἐστὶν, ἀλλὰ τοῦ λέχους.

Mulier egreſſa paternam domum
Non eſt amplius parentum,ſed coniugis.

Apertius hoc probat, quod Hermione apud Ouidium his verbis Oreſti ſignificauit.

Quid facis Eacide? non ſum ſine vindice dixi.
Hæc tibi ſub domino eſt Pirrhe puella ſuo.

Hermione enim maritum ſuum Oreſtē, quem malebat quàm Pirrhū à patre deſignatū, vindicem nuncupauit: quoniā vindicare propriū eſt dominorū.l.in rem.& l.officiū.D.de rei vindi.l. vnic.C.de alie.iud.ac deinceps ſub ditione mariti ſe eſſe ingenuè profitetur, quē idcirco dominū appellat. Planè olim Galli in vxores, ſicuti in liberos, vitę & necis poteſtatē habebāt. vt Cęſar
9 lib.vj.de bello Gallic.ſcripſit. hodie † aūt apud Frācigenas mulieres propter cōnubiū patris poteſtate liberātur, & cōiugibus obnoxię fiunt: vt Boër. Tira. Maſue.& alij Frācici iuris obſeruatores, monumētis ſuis prodiderunt. Proinde cùm maritus dominus ſit vxoris,& perſonę digniores ſint pręſtantioréſq; rebus.l. iuſtiſsimè. D.de ędilit.edit. dicendū proculdubiò eſt, res dotales in dominio mariti eſſe. Quod argumentū difficile explicatu non eſt cùm ſępè iure ciuili ſit cōpertū filias quę in matrimoniū collocātur, patris poteſtate non liberāri.l.ſi vxorē.C.de cōdit.inſer.l.eum qui.§. vlti.D.de iniúrijs.l.ij .§.quod ſi in patris.& l.quoties. D. ſolut. matrimo. .§.j.de

Boërius in principio cōmenta. ad conſue.Bit. And. Tiraque. in leg. connub. & Maſuert. in tract.de dotib.

Bald.in l.j. C. de bonis quæ liber.

Senatusc. Tertulia. Quod vt planius exponam, altius paulò rem omnem repetam necesse est. Olim vxorum duæ formæ erant, quemadmodum Cicero in Topicis ostendit, vna matrumfamiliâs, quę in manum conuenerant viri: altera earum quę tantummodò vxores habebantur. Tunc enim tribus modis habebantur vxores: vsu, farre, coëmptione: sed confarreatio solis Pontificibus conueniebat. Quę autem in manum per coëmptionem conuenerant, hæ matresfamiliâs vocabantur: quæ verò vsu vel farre, minimè. Certis autem solennibus coëmptio peragebatur: sicque mulier viri conueniebat in manũ: & vocabãtur hę nuptię per coëmptionẽ: & erat mulier materfamiliâs viro loco filię, vt doctè Boët. lib. ij. cõment. in Top. Cic. docet. his similia Gell. lib. xviij. cap. vj. scripsit: quę visum est hîc subnectere: Illud, inquit, probabilius est, quod idonei vocũ antiquarũ enarratores tradiderũt, Matronã dictã esse propriè, quę in matrimoniũ cũ viro cõuenisset, quoad in eo matrimonio maneret: etiã si sibi liberi nondũ nati forẽt: dictãq; esse ita à matris nomine, nõ a deptoiam, sed cũ spe, & omine mox adipiscẽdo: vnde ipsum quoq; matrimoniũ dicitur. Matrẽ autem familiâs appellatam esse eam solam, quę esset in mariti manu mancipioque: aut eius, in cuius maritus manu mãcipioque esset: quoniam non in matrimonium tantùm, sed in familiam quoque mariti, & in sui hæredis locum venisset. vnde perspicuum est eas quæ vxores

tantùm

tantùm habebantur, nec matresfamiliâs erant, olim in sacris paternis mãsisse, atq; ideo leg. xij. 10 tab. cōstitutū fuisse arbitror, vt mariti † vxores vsurparēt, quæ trinoctium abfuissent, id est, vt mariti vxores, quarum vsum tantummodò habebāt, si tribus noctibus abfuissent, suę subijcerent potestati. id enim Aul. Gellij verb. non obscurè demonstrant. lib. Noct. Atti. iij. c. ij. Proinde cùm solennia illa coëmptionis & confarreatiōis iamdiu in vsu esse desierint, vt ex Tacito & alijs authoribus apparet, generaliter probandum est, secundum iuris pręscripta filias nuptas in sacris paternis manere. Nec in contrarium me trahit locus Geneseos: nam is mea quidem sententia, pręrogatiuam & authoritatem maritorum in vxores ostendit: nec potest ad dominium, quod iuris est, vllo modo detorqueri: cùm illud potestas sit de re aliqua plenè & perfectè disponendi, vt Bartolo & alijs interpretibus visum est: quod ab authoritate maritorū in vxores lōgè lateq; differt. Quod deinceps ex Euripide protulimus, patris in filias nuptas potestatē non excludit, sed tātū demōstrat filias quę in matrimoniū collocatæ sunt, nō videri amplius parētū, quibuscū amplius nō commorātur, sed cōiugis, in cuius familiā & domicilíū venerunt. l. cùm quædā puella. D. de iurisd. & l. quoties. de priuileg. scholastic. lib. xij. quanquàm in collationibus & alienatione rerū quas testator distrahi vetuit, de familia patris censeantur. l. voluntas. C. de fideicommis. l. filius

Corn. Tac. lib. 4. Annal. Alcia. in l. pronuntiatum. de verbo. signifi.

Bartol. Alex. & Alciat. in l. si quis vi. §. differētia. D. de adquiren. poss. Socin. consi. 176.

Accur. in l. ordine. de mu. & origi. Barto. in l. quoties. de priuileg. schol. & in l. vlti. §. item rescripserūt. D. ad numicip. Socin. consi. 227.

emãcipatus.'& l.pater.D.de colla.dot.Quocirca †Ouidij locus Oreſtem vindicẽ Hermiones 11
ſignificat,id eſt eum,qui à Pirrhi & aliorũ iniurijs Hermionem ſartam tectam conſeruare, ac vindicare poterat, necnon ſibi connubio iunctam dicere.Dominum autem μεταφορικῶς dixit, ſimilitudine à ſeruis & filijsfamiliâs ſumpta,vel honoris cauſa eo verbo Hermione vſa eſt, non alio ſenſu,quàm quo vulgari hominum ſermone vſurpatur.Vergil.iiij.Æneid.

Connubia noſtra
Reppulit,ac dominum Aeneam in regna recepit.

Ideo D.Paulus ad Epheſ.v.cap.dicebat: αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε,ὡς τῷ κυρίῳ. & D.Petrus mulieres hortatur vt viris ſubditæ ſint,quemadmodum Sarra obediuit Abrahę, dominum illum appellãs.Sed ne longius oratio progreſſa videatur,de reliquis quæ tractanda ſunt,dicamus.

Interitus rerum dotalium vtrius detrimento cedat,mariti,an vxoris.

Opportunè aũtẽ hoc loco quęritur,ad quẽ † pe 12
riculũ rei dotalis pertineat.Et ſanè ex ſuperioribus manifeſtum eſt,vt cõpendiũ,atq; acceſsiones, ita intertriturã atq; amiſsionem ad ipſam mulierem pertinere.l.plerunq;.& l. ſi is qui Stichum.D.de iure dotium.Clari nanque ac aperti iuris eſt,rerum detrimenta atq; interitus incommodo cedere dominorum.l. pignus.C. de pigno.act.

Bal.in l.promittendo.D. de iure dot.Bart.in l.ſivt certo. §. nunc videndũ. D.cõmod.

pignor.actio.Proinde ſi res dotales attritæ ſint vel omninò deperditæ, mulieris detrimentum erit. Si tamen dolo vel culpa mariti res dotales intercidant,vel deteriores efficiãtur, magis eſt vt ab eo omnia detrimenta pręſtentur. l.etiam. §.j.D.ſolu.matrimo.l.in rebus.D.de iure dotiũ. Idémque iuris eſt cùm res æſtimatas mulier in dotem dedit. l.ęſtimatę.D.ſoluto matrimo. l.ſi cùm dotem. C. de iure dotium. l. vnica.§. & cùm lex. C. de rei vxoriæ actione. vel eas quæ pondere, numero, menſuráue conſtant. l.res in dotem.D.de iure dotium. Priori nanque ca
13 ſu cùm vera † emptio dotis cauſa contracta intelligatur. l.plerunque.& l.quoties.D.de iure dotium.l.vnica.§.cunque ex ſtipulatu. C.de rei vxorię actione.periculum ad emptorem, id eſt, maritum pertinere debet.§.cùm autem.de emption.in inſtititu.l.prima.C.de pericul.& commod.rei vendit.Poſteriore autem caſu,quia eędem ſpecies reſtituendæ non ſunt ſed idem genus.l.res in dotem.D.de iure dotium. l.ſecund. ſi certum petatur.æquè interitus eiuſmodi ſpecierum ad maritum pertinere debet.l. incendium.C.ſi cert.petat.l.in ratione.§. incertę. D. ad legem Falcidiam.

Bal. Nouel. par. 7. priuil. 93.

An res dotales poßint alienari.

14 His proxima eſt illa quęſtio, An † res dotales poſsint alienari. conſtat autem lege Iulia in Italico ſolo fundi dotalis obligationem gene-

Hanc quęſtionem exagitat Campeſ. 4. par.

q.9.Bal.Noue. in 7.par.priuil. 1.Alcia.in cap. cùm cõtingat. de iureiur.Ste. Bert.consi.223. volu. 2. Chass. sub ti.desdroits & aparte.à gẽs mari.§.4.& 23. Glo.in cap. ex parte.de consu. Ferronus tit.de dote.§.12.

raliter inhiberi: alienationem verò ita demum si vxor dissentiat.§.j.quibus alien.licet,vel non. l. in rebus.C. de iure dotium. & toto tractatu. de fundo dotal.D.& C. quod ius imperator Iustinianus sublato discrimine rerum mancipi,& nec mancipi, id est, italicarum & prouincialium rursus antiquata lege Iulia, qua ex parte alienationes volente vxore probabat, vbique gentium voluit obseruari. l. vnic.§.& cùm lex. C.de rei vxorię actione. & in nouell.vt immobilia antenupt. donat.neque hypothe. dentur, neque alien.Nec admittendum esse puto,quod vulgò proditum est,lege Iustinianea† etiam re 15
rum mobilium alienationẽ prohiberi. Etenim lex Iulia illarum alienatione non interdixerat, vt perspicuè intelligi potest ex l. diuortio.§. si fundum.ex l.seruus dotalis.D.solu.matrimo.& l.ex lapidicinis. D.de iure dotium.lex autem Iustinianea rerum soli & immobilium duntaxat meminit: atque ideo rerum mobilium alienationem permittere videtur.l. cùm prætor. D. de iudic.l.maritus.C. de procuratoribus.quod Azo, Perticensis, Rauen. & Iacob ab Arenis iamdiu obseruârunt, quorum sententia vera est. Illud silentio pretermittendum non est: quod Iustinianus in l.in rebus.de iure dotium. scripsit, hodie dirempto matrimonio etiam pro rebus mobilibus quæ à maritis distractæ sunt, & adhuc extant, mulieribus vindicationem accommodari, quod & ęquum est, & publicæ vtilitati conueniens: scilicet cùm aliter dotem

Azo in summa tit.de fundo dotal.Iac.ab Are. in l.vnic.§.& cũ lex.de rei vxo. acti.Bal.Noue. 7.part.c.1.

ter dotem mulieres consequi non possunt. Neque tamē ex eo rectè à quibusdam infertur, rerum mobilium in d.l.in rebus.alienationē prohiberi: nam ea ipsa constitutio pro rebus æstimatis, quas distrahere permissum est, vindicationem mulieribus concesſit: quod quemadmodum accipi debeat, sequenti capite dicemus.

16 Sunt hodie aliqui casus, † quibus alienatio fundi dotalis rata est. Quid enim si è re sit mulieris? l. vltima. D. ad Senatusconsul. Velleia. l.ita constante.& l.vlti. D. de iure dotium. quid si necessaria? l.j.D.de fundo dotali. quid si facta interuentu solennium nouellę constitutionis, vt immobilia antenupt. donat. quid si iurisiurandi religio intercedat. capitul. cùm contingat.& cap.licet mulieres. de iureiurand. vel res æstimata in dotem detur, ita vt electio mariti sit. l. siue generalis. D. de iure dotium. l. quod si fundus. D. de fundo dotali. His certè casibus lex Iulia cessabit.

Campe. 4. par. q. 38.

Cāpe. 4. par. q. 11. Ferro. in cō-sue. Burdeg. ti. de dote. §. 12.

SVMMARIVM.

1 *Marito uergente ad inopiam dos repeti potest.*
2 *Soluto matrimonio à quibus dos repetatur.*
3 *Si filia superstitibus liberis decedat, an dos ad patrem reuertatur.*
4 *Aequalitas in omnibus seruanda.*
5 *Cur post mortem filiæ dos à patre profecta ad patrem regrediatur.*
6 *Retentio ob malos mores.*
7 *Dos quando dicatur proprium patrimonium filiæ.*
8 *Declaratus §. cùm inter. l. inter socerum. D. de pact. dot. & l. si cùm dotem. D. solu. matrimo.*
Pactum ne constante matrimonio dos petatur, est inefficax.

Rectè in-

10 Rectè interdum quis petit quod posteà restituturus est.
11 Origo actionis rei uxoriæ.
12 Actio ex stipulatu de dote an sit bonæfidei.
13 Aduersus quos competat.
14 Actio hypothecaria pro dote datur.
15 Vindicatio in rebus dotalibus non semper locum habet.
16 Vindicatio duplex, directa & utilis.
17 Quo tempore dos restitui debeat.
18 Ratio cur res mobiles statim reddantur: cæteræ intra annum.
19 Quæ iudicio de dote præstentur.
20 Exposita l. diuortio. D. solut. matrimon.
21 Quomodo fructus accipiantur.
22 Fructus eadem actione petuntur, qua dos.
23 Multa impediunt dotis repetitionem.
24 Mulier adultera an dotem amittat.
25 Quid de his quæ extra dotem sunt.
26 Pœnæ quas ueteres adulteris irrogârunt.
27 Heredes an poßint de adulterio mulieris queri, & ob eam causam dotem retinere.
28 Leno efficitur maritus, qui scienter adulterium uxoris reticuit.
29 Ignorans non intelligitur iniuriam remittere.
30 Stupri rea an dotem amittat.
31 Leges pœnales ad similes casus trahuntur.
32 Vidua mulier adhuc in matrimonio esse intelligitur: atque ideo pristinas prærogatiuas obtinet.
33 Mulieres XI. mense pariunt, contra Iustinianum.
34 Dos & propter nuptias donatio comparantur.
35 Propter osculum an mulier dote priuetur.
36 Ex osculo an adulterium præsumatur.
37 Osculorum uetus obseruatio.
38 Libri Feudorum an sint probatæ authoritatis.

CAP. VI.

ET QVONIAM de constitutione dotis & dominio quod maritus traditione nãciscitur, satis abundãter, vt arbitror, disseruimus: sequitur, vt quemadmodum dotes repetantur, via & ratione exponamus. Sunt autem quinque hoc loco enucleanda, quorum primum est. Quando & à quibus dotes repetãtur. Alterum qua actione

qua actione. Tertiũ, dirempto matrimonio intra quantum tempus dos restitui debeat. Quartum, quę veniant in restitutionẽ dotis. Vltimũ, quibus de causis dotium repetitio impediatur.

Quando & à quibus dotes repetantur.

Vt primum dilucidè intelligi poſsit, ſciendũ eſt dotẽ nonnunquàm cõſtante, & interdum di
1 rempto matrimonio repeti. Si enim † maritus vir ſit cùm ſegnis, tum inertis vitæ, qui dilapidando & diſsipando omnia bona ſua profundat, & periculum ſit ne is facultatibus labatur, ad dotis exactionem à prętore mulieri actio dabitur. §. illud. in nouel. de æqualit. dot. l. vbi. & l. in rebus. C. de iure dotium. quibus reſcriptis antiquata eſſevidetur. l. ſi conſtante. D. ſolu. matr. quæ ſummam mariti inòpiam exigebat, priuſquàm repetitioni dotis locus eſſet. Nec dubium
2 eſt quin † æquè dirempto matrimonio dos condici poſsit. toto tract. ſoluto matrimonio quẽadmodum dos petatur. quãquàm hac in re adhibenda ſit diſtinctio. Etenim ſi dos aduentitia ſit, vtiq; à muliere condicetur. auth. quod locũ. C. de coll. pręterquàm ſi is qui dedit, vt ſibi redderetur pactus ſtipulatúſue fuit. l. vn. §. accedit. C. de rei vxo. act. l. ſi dotẽ. C. de iure dot. quę dos ſpecialiter receptitia dicitur. l. mortis cauſa capitur. §. ſed & dos. D. de mort. cauſa dona. quòd ſi dos profectitia ſit, pater poſt diuòrtium adiunctâ filię perſona dotem petere poterit. l. ij. §. j. D.

Cãpeſ. 3. par. q. 18. Rebu. in tracta. de ſent. prouiſ. art. 3. glo. 1. cæteri doct. in l. ſi cõſtãte. D. ſol. matri. glo. in c. perveſtras. de donat. inter vir. & vxor.

Ang. Claua. in verb. dos. num. 13.

Faber, Ang. & Iaſ. in §. fuerat. de act. Cor. cõſil. 66. volu. 4.

Extraneus nudo pacto dotis actionem in ſe transfert, pater interuentu duntaxat ſtipulationis. l. ſ. aìa. & ibi Accur. C. de iure dot. idem Accu. in l. ſi cũ

doté.D.sol.ma. ſol.matrimo.Niſi fortè ſui iuris ſit mulier: tunc enim ipſa ſola repetet. l.vnic.§. videamus.& §. extraneum. C.de rei vxor.act.l.pater filię.D.de euictio. Et ſanè interdum ſolus pater actionem habet,ideſt,dotis repetitionẽ.cùm enim dotem ſibi reddi ſtipulatus eſt,vel filia conſtante matri monio deceſsit, dos à patre profecta ad ſolum patrem reuertitur. l. iure ſuccurſum eſt. D. de iur. dot.l.dos.C.ſolut.matrimo.l.quoties.D.eodem ſub titulo.

Accur.in l.profectitia. D.de iur.dot.

An dos ad patrem redeat,filia ſuperſtitibus liberis in matrimonio defuncta.

Sed ſi filia † in matrimonio ſuperſtitibus liberis moriatur,an dos ad patrem redeat? Et redire illis omnibus legibus probatur, quibus generaliter cõſtitutum eſt, filia in matrimonio defuncta,dotem ad patrem regredi. Eius generis eſt l.pater filię.D.de euiction.l. dos à patre.C.ſolut.matrim.l.dotem dedit. D. de collat.bono.l. ſi ab hoſtibus.D.ſolut.matr.l. ſi filiusfamiliâs in id.D.ad Senatuſc.Macedon. & alię ſimiles, quę apertius id probant, quàm vt quiſquã tergiuerſari poſsit.Sed & ratio idipſum quoq; ſuggerit: namque filia priuſquàm moreretur, ad dotis exactionem nullam actionem habebat. l.in rebus. verſi.omnis.C.de iur.dot.l.cùm notiſsimi. §.illud.C. de pręſcript. xxx.vel xl. annor.l.ij.D. de dot.pręleg. Igitur plus iuris in liberos transferre non 3

Hęc ſentẽtia Bart. placuit in l. poſt doté. D. ſol.mat. Accur. &Bal.in l. dos à patre. C. ſo. matri. Panor.in c. vlt.de don. int. vir.&vx.Corn conſ.66. vol.4

Cáp.part.3.q. 17.

ferre non potuit, quàm ipſe habebat.l.nemo.& l.hęredem.D.de diuerſ.reg. iur. Poſtulat id e-
4 tiam æqualitas,quam † in omnibus hominum negotijs atque actionibus iuriſprudentes ſerua rivoluerunt.l.in ſacris.C.de prox.ſacro.ſcrinio. lib.xij.l.petendę.C.de tempor.in integ.reſtitut. l.vltim.C.de fructib.& litium expenſ.l.iij.commun.vtriuſque iudicij.l.iij.communi diuidun. l.vltim.C.de duob.reis. l.j. D. de contrah.emptio. Ecce mortuo patre omne ius, quod patri in dote competebat, in perſonam filię conſolidatur: atque ideo tunc ſola filia dotis exactionem habet. l.vnic.§.& hoc. C.de rei vxor.actio. Ergo in patre idem dicendum erit: ſcilicet, vt mortua filia, etiam ſuperſtitibus liberis, ius filiæ in perſonam patris conſolidetur, isque ſolus dotis habeat exactionem.

Pręterea, quoties de dote reſtituenda nihil actum eſt, perinde patri repetitio dotis competit, atque extraneis quoties ſibi nominatim cauerunt. Idem namque legis authoritas in patre efficit, quod in extraneis expreſſa conuentio.l.ſecunda.§.j.D.ſoluto matrimon. Sed quoties pacto comprehenſum eſt, vt diſtracto matrimonio dos ad dantem reuertatur, etiam ſuperſtitibus liberis dos ad extraneum regreditur: quod cùm inter omnes conſtet, & perſpicuè verum ſit, nihil attinet approbari. Ergo in patre, qui dotem ſibi reddi ſtipulatus non eſt, idem quoque iuris erit.

5 Hoc autem † iure Cęſareo ita comparatum

esse videtur, vt filia amissa, solatij loco cederet, si redderetur patri dos ab ipso profecta: ne & filię amissę, & pecuniæ damnum sentiret. l. iure succursum est. D. de iure dotium. Aliter enim si fiat, vel eo casu, quo filia superstitibus liberis decesit, tali iniecta formidine parentes à dotium constitutione auocabuntur, & contra principales constitutiones parentum erga liberos munificentia retardabitur. l. ij. C. de bonis quæ libe. Prudenter ergo constitutum est in l. si dotali. D. solut. matrimo. & l. si pater. D. de pact. dotal. mortua in matrimonio filia superstitibus liberis dotem apud maritum residere, si pacto vel stipulatione id actum fuerit. inde enim perspicuum est nullo eorum actuũ subiecto iuris cõis suggerere regulas, vt dos à patre profecta ad patrẽ reuertatur. Et hoc secundũ Vlp. fragmẽta sic accipiendũ est, dũmodò quintã partem in singulos liberos maritus retineat. Quod hodie l. vnic. §. taceat. C. de rei vxor. act. non est antiquatum. Illa enim Iustinianea cõstitutio de illis † retentionibus loquitur, quę ob culpam mulieris liberorum nomine fiebant. de quibus Paulus libr. secundo institutorum, ita disserit. Si diuortium est matrimonij, & hoc sine culpa mulieris factum est, dos integra repetitur. quòd si culpa mulieris factum est diuortium, in singulos liberos sexta pars dotis à marito retinetur, vsq; ad mediã partem duntaxat dotis. & in fragmentis Vlpiani titul. de dotibus. propter liberos retentio fit, si culpa mulieris aut patris, cuius in potestate 6

Duar. in l. si dotali. D. so. ma.

Boet. lib. 2. comment. in Top. Cicero.

poteſtate eſt; diuortium factum ſit: tunc enim
ſingulorum liberorum nomine ſextę retinen-
tur ex dote: non plures tamen quàm tres ſextę
in retentione ſunt. Ergo, vt noſtra eò ſe refe-
rat, vnde huc declinauit oratio, ſi filia ſuperſti-
tibus liberis in matrimonio decedat, dos ad
patrem regredietur. Quædam tamen retentio
nes liberorum nomine fient: quandoquidem
ius vetus hac in parte non eſt innouatum. Sed
quia multi duce Martino ab hac ſententia de-
ſciuerunt, conſentaneum eſt vt acriores &
pręcipuas obiectiones eorum ſingulatim refel-
lamus. Primùm inquiunt dotem eſſe proprium
patrimonium filię. l. iij. §. ſed vtrùm. D. de mi-
norib. atque ideo ad poſteros, non etiam ad
maiores tranſmitti. §. j. in nouel. de hęred. ab in-
teſtat. venient. Sed impingunt in ſcopulos, nec
7 ſatis offendicula vident. Etenim † conſtante
quidem matrimonio dos proprium patrimo-
nium filię dicitur, ſed poſtquàm filia è viuis ex-
ceſsit, ſolus pater in dote ius habet. Proinde
dos, quam patri lex defert, olim liberis acquiri
non potuit: præſertim cùm tempore conſulto-
rum filia in poteſtate hęredes non haberet. l. ſe-
cunda. D. de caſtren. peculi. quod ius hodie in
profectitijs obſeruatur. l. ſecunda. C. de bonis
quę liber. Secundò Martinus & ſequaces ſic in-
ſtant, dos propter onera matrimonij datur, quę
mortua ſuperſtitibus liberis coniuge, maritus
adhuc ſuſtinet. l. ſi maritus. D. famil. erciſcund.
Ergo ęquum eſt dotem penes eum manere. l. ſi

Salic. in l. dos à patre profecta C. ſol. ma. M. Socin. cōſi. 9. Forcatu. in cupi. iuriſpe. c. 7.

is qui.§. ibi dos.D. de iure dot.Sed hęc obiectio cùm leuis per se,tum etiam falsa est. neq; enim onera omnia matrimonij post mortem vxoris maritus expedit, sed ea demùm quę ad paternam pietatem magis quàm ad matrimonium pertinent, quæ'que dotis non impediunt repetitionē. Et sanè partes mulieris non sunt, quandiu vir est in facultatibus liberis alimenta suppeditare.l.si quis à liberis.D. de liber. agnoscen.Ipse enim naturalis stimulus satis patrem ad liberorum educationem hortatur, vt Iustinianus scripsit in l. vnic. .§.sileat. C.de rei vxorię actione.

Sed & aliter hoc argumentum facilè diluetur,si meminerimus quòd paulò ante dictum est, quintas in singulos liberos retineri.

Tertiò adducunt l.inter socerum.§. cùm inter. D.de pactis dotalib. cùm inter patrem puellæ & generum conuenit, vt in matrimonio sine liberis defuncta filia dos patri restituatur, id actum inter contrahentes intelligi debet, vt liberis superstitibus filia defuncta, dos retineatur idque euenit secundum interpretes,quia in casu omisso iuris communis regulas sequimur l.si extraneum.D. de condict.caus.data caus. non secuta. Sed ego magis putarim † superstitibus 8
liberis ideo dotem retineri, quia pacto tacitè comprehēsum fuisset, vt extantibus liberis dos patri non redderetur. Vlpianus in l. si cùm dotem.D.solu. matrimo. si cùm dotem daret pater, vel extraneus pro muliere in vnum casum

pepigit, vel in diuortium vel in mortem: dicendum est in eum casum in quem non pepigit, esse mulieri actionem. Nam vt sæpè compertum est vnius casus inclusio aliorum exclusionem inducit. l. maritus. C. de procuratorib. l. cùm pretor. D. de iudic. l. cùm de lanionis. §. cui fundum. & §. quædam. D. de fundo instruct. Sed inter vtranque speciem hoc maximè interest, quòd in §. cùm inter. idem casus & retentionem & dotis in patrem regressum operatur. in l. si cùm dotem. casus expressus danti parat dotis actionem, omissus eandem excludit. Sed & in §. cùm inter. liberis superstitibus dos à marito retinetur: in l. si cùm dotem. casu expresso non contingente, mulier habet dotis actionem. Cur tam variè? quia in §. cùm inter. mulier cùm in sacris paternis esset, nullos hæredes habebat, qui post mortem suam exigerent dotem. tunc enim filia in potestate hæredes non habebat. l. secunda. D. de castren. peculio. in l. si cùm dotem. filia emancipata mortis casu contingente hæredes vel testamentarios vel legitimos habuit, qui dotem exigere potuerunt. Et quidem Vlpianus tam in patre, quàm extraneo speciem proponit: & ideo responsum sic accipiendum est, vt tam patri, quàm extraneo conueniat. Proinde, vt ad institutam disputationem redeamus, in §. cùm inter. ne frustrà pactum interpositum videatur, cùm regulariter mortua filia dos ad patrem redeat: dicendum est eo loco pactum efficere, vt

ſuperſtitibus liberis dos apud maritũ remaneat & ad patrem amplius non reuertatur. Nec poteſt ad hoc propoſitũ vllo modò detorqueri l.ſi maritus.D.de condict.cauſ.dat.alia eſt enim ratio conditionis non extantiũ liberorũ, intuitu extantium:& alia conditionis diuortij, intuitu matrimonij nõ cõtracti. Priori nãq; caſu nemo eſt adeò iniuſtus rerum æſtimator,qui cõiectura non aſſequatur, patrem qui caſu non extantium liberorum ſibi proſpexit,altero iuri ſuo renuntiaſſe. Aliter certè talis cautio fruſtrà à patre interponeretur. Poſteriore autem caſu, qui in caſum diuortij ſibi cauit,eum caſum excluſiſſe exiſtimandus non eſt, quo nuptię non contraherentur:tunc enim caſuum ſimilitudo necnon perſpicua promittentis voluntas facit, vt caſus omiſſus pari iure cum expreſſo cẽſeatur. Quartò, diuerſę opinionis authores in noſtrã ſententiam adferunt l. illam. C. de collatio.in qua nepotes dotem matris cõferre compelluntur:quod non eueniret, ſi dos mortua filia ad patrem reuerteretur. Sed rectè ſcholiaſtes eò loci in gloſ.prodidit, tum legem illam procedere cùm filia deſijt in patris poteſtate eſſe. Tunc enim ad patrem dos non regreditur, ſed tranſit in hęredes mulieris. l. vnic. §. accedit. C. de rei vxorię actio. Etſi autẽ admiſerimus filiam eo loco in ſacris paternis fuiſſe: tamen nepotes ad collationem maternæ dotis non aliter tenebuntur, quàm ſi eam ex pacto vel ſtipulatione retineant. Quintò opinioni quam probauimus

acrrimè

acerrrimè aduerſatur.l.pater.D.de pact.dot.Pater filię nomine dotē dedit,& pactus eſt vt mortua filia vno pluribúſue liberis ſuperſtitibus,deducta parte tertia reliqua ſibi dos,aut poſt mortem ſuam illi aut illis filijs quos in' poteſtate habebat,redderetur,valebit ex ſententia Aphric. pactū.Sed ſi dos ſecundū iuris cōmunis regulas ad patrem regredi deberet, fruſtrà tale pactum interponeretur.Ergo dicendū eſt filia ſuperſtiti bus liberis defuncta dotem patri reſtituendam non eſſe. Sed verius eſt pactum atq; ſtipulationem eo loco interceſsiſſe,propter illam tertiam partem dotis, quam liberorum nomine retineri conuenit. Sextò,contrà ſentientium opinionem corroborat l.cùm pater. D. de pactis dot. Pater eò loci dotem ea lege promiſit, ne ſe viuo petatur,néue cōſtante matrimonio: quia poſte-
9 rior †pars conuentionis contra iuris regulas in id tempus dotis ſolutionem differre videbatur, quo matrimonium amplius non eſſet. l.Iulianus.& l.ſi pater.D.de iure dot.Ideo D.Seuerus contemplatione pietatis paternę & contrahentium voluntatis,ita pactum interpretandū con ſtituit,quaſi denuo adiectum eſſet.ſe viuo. quo reſcripto,inquit Vlp.hoc effectum eſt, vt ſiquidem viuo patre deceſſerit filia, aut ſine culpa ſua diuerterit,omninò dos peti nō poſsit. Ergo inquit Salice.ſi nulla interponatur cōuentio, & filia viuo patre decedat,maritus dotē petere poterit.Quod vtiq; ſuperſtitibus liberisverum eſt: nam aliter ſi dotem peteret,exceptione ſubmo-

ueretur,quòd id peteret,quod eſſet reſtituturus: ſi non ſtatim, ſaltē intra diem miſerationis cau ſa à lege indultum. l. ſi donaturus. D.de condi. cauſ.dat. Hęc autem argumentatio nimis ſcru puloſa eſt,&procul accerſita.Nam proh Deûm atq; hominum quis vnquàm dixerit ea in mentem Vlpiano veniſſe,quę Salicetus oſcitans hal lucinatus eſt. Planè in l.cûm pater.cardo dubitationis in eo vertebatur,An pactũ,ne constante matrimonio dos petatur,valeat. Et quidem reipſa inefficax erat.l.cùm pater. & l. Iulianus. de iur.dot.ſed ex pręcedentibus hanc interpretationem recepit,ne viuo patre petatur. vt autē in matrimonio dos fuiſſe aliquando videretur, vtq; eam maritus vxori redderet, conueniens mehercle fuit,etiam dirempto matrimonio dotem peti.l. ſi ſocer.§.vlt. D.ſol.mat.l. ſi de dote. D.de iure dot. Præſertim cùm honorificũ ſit intuitu mariti dotē aliquando habuiſſe. Nec dubium eſt quin ea † vtiliter petãtur, quę poſt in- or terſtitiũ alij reſtituēda ſunt.l.vlt.D.vt legat. vel fideic.nom.ca.l. ſi quis cõductionis. C.de loca. l.vnic.C.ſi dos cõſtan.mat.ſol.fuer.Nec diſcrepat l.ſi donaturus.§.vl.D.de cõdi.cau.dat. nam ideo maritus ſoluto matrimonio agens, reſpectu partis quam mulieri reſtituere debet, exceptione eo loco ſubmouetur,quia indebitã pecu niam iuſſu mulieris aliquis per errorem promi ſerat. Septimò aduerſus noſtram ſententiam adduci ſolet l.poſt dotem. D.ſol.mat. Pater diuortio facto dotē ſibi reddi ſtipulatus eſt: ſi con

ditio-

ditio, inquit Papinianus ſtipulationis impleatur,& poſteà filia ſine liberis deceſſerit: non erit impediēdus pater quominus ex ſtipulatu agat. mortua igitur filia ſuperſtitibus liberis dotis cōdictio patri denegatur. Sed verba illa, ſi ſine liberis,ſic accipi poſſunt, vt aduerbium maximè ſubaudiamus: ſicut in inſcriptione de ſeruit. & aqua. Poſſunt & ſic accipi, vt in eū caſum prouiſum fuerit.Sed propius eſt vt viua filia vel ea mortua ſuperſtitibus liberis dos repeti nō poſsit quia pater ex volūtate filiæ eam ſibi reddi ſtipulatus fuerat:nec veriſimile eſt filiā voluiſſe vel ſibi,vel liberis ſuis patrem anteferri. Octauò vrget quod Iuſtin. conſtituit in l. vnic.§.illo proculdubiò. C.de rei vxoriæ act. mortua in matrimonio muliere dotē illius hæredibus quæri, cuiuſmodi liberos hodie eſſe conſtat.l. quod ſatis. C.de bonis quę lib.l.ſancimus.C.cōmun.de ſucceſſ.reſpondeo illam cōſtitutionem de muliere loqui,quæ patrem ſuperſtitem non habet: atq; ideo in quibuſcunque hæredibus procedere. Reliqua quę in hanc ſententiam intorquentur, vt l.vxor.§.teſtamento.D.de legat. & fideicom. iij.l.vlt. vt legat. vel fideicommiſ. nom. cau. & cætera id genus, frigidiora ſunt atque ineptiora quàm vt in illis accuratè confutandis demorari nos oporteat.

De actionibus quæ ob dotis repetitionem dantur.

Alterum de ijs quę propoſueram,ad actiones

pertinet,quę ob dotis repetitionem dātur. Sunt autem tres actiones ob dotis exactionē iure ciuili cōparatę,nimirum ex ſtipulatu,hypothecaria,& vindicatio, de quibus ſingulis diligenter diſpiciamus.

Bar.in l.ſi constante.D.ſolut.mat. Faber & Iaſ.in §.fuerat.de actio.

Ex ſtipulatu de dote.

Actio ex ſtipulatu nunc in locum rei vxorię actionis ſuffecta eſt,cuius † origo atque proceſ- 11
ſus vt perſpicuè intelligatur,meminiſſe oportebit quingentis ferè annis poſt Romā conditam nullas rei vxoriæ neque actiones, neque cautiones fuiſſe, quippe cùm nemo coniugij fœdere deuinctus diuortium adhuc feciſſet, quemadmodum Valerius. lib. ij. ſcribit. itaque cùm primùm Sp.Carbilius vxorem ſterilitatis cauſā dimiſit,anno vrbis conditæ Dxxiij. M. Attilio & P. Valerio conſulibus,in rempublicam inuectę ſunt rei vxorię cautiones: vt ex Seruio Sulpitio Gellius libr.iiij.cap.iij.refert. Nec verò aliter tum ob dotis conditionem actio ex ſtipulatu dabatur,niſi ſtipulationis vinculum interceſsiſſet. Quare deinceps exploſis anxijs ac nimis ſcrupuloſis illarum actionum obſeruationibus, ſola ex ſtipulatu actio remāſit, in quā omnis vis atq; facultas actionis rei vxorię principalibus cōſtitutionibus eſt trāſlata. l. vnic.C. de rei vxor.act.§.fuerat.de acti.Proinde † actio 12
ex ſtipulatu ea in ſpecie effecta eſt bonęfidei,vti quondā rei vxorię actio fuit.§.fuerat.de act.nec

dubium

dubium est quin eandem naturam habeat etiã tunc cùm ab hæredibus mulieris proponitur. l. vnic. §. illo proculdubiò. C. de rei vxor. act. quanquàm hęredes, filijs exceptis, priuilegium pręlationis non habeant. l. aſsiduis. C. qui pot. §. fuerat. de act. Eſt pręttereà hęc bonęfidei actio cùm pater dotem profectitiã condicit. l. ſed et ſi ideo. D. ſolu. mat. Enimuerò hęredes patris hęc actio amplius non conſequitur, ſed inſtar rei vxoriæ actionis mortuo patre integra filię tribuitur. l.

Bar. & Iaſ. in l. j. D. ſolu. ma.

Ripa. in l. j. D. ſolu. ma. nu. 24.

13 vnic. §. & hoc. C. de rei vxor. act. Cõpetit † autẽ hęc actio aduerſus ipſum maritũ, vt in id quod facere poteſt, cõdemnetur. §. item ſi de dote. de acti. l. patronus. D. de re iudi. ſed ſi filiusfamiliâs maritus ſit, & dos ſocero data ſit, aduerſus ſocerum agetur. l. ſi cùm dotem. §. tranſgrediamur. D. ſolu. matri. quòd ſi maritus deceſſerit, & dotem ſocer non ſit conſecutus, rectè mariti hęredes inſolidum conuenientur. l. maritũ. l. rei. & l. etiam. D. ſol. mat. l. ſciendum. D. de re iudic.

Interdum tamẽ maritus inſolidum condemnatur: vt fusè Cãp. oſtendit part. 3. q. 238.

Hypothecaria.

14 Altera actio, † quę ob dotis repetitionẽ cõpetit, hypothecaria nũcupatur. Nãq; lex bona mariti & vxoris nexu quodam taciti pignoris teneri voluit ob dotis exactionem. l. vnic. §. & vt plenius. C. de rei vxo. act. ſicut & ſtipulationẽ fauore mulieris intelligit, datq; ex ſtipulatu actionẽ, etiã ſi nulla ſtipulatio ſubiecta interpoſitáue fuerit. l. vnic. de rei vxo. act. §. fuerat. de act. in eo tã

Bald. Nouel. in tract. de dote. priuil. 7. par. 6.

men hypothecaria multùm ab actione ex stipulatu differt, q hypothecaria in rem est: l. pignoris persecutio. D. de pig. actio verò ex stipulatu in personā. Sed mirū est actionē hypothecariā pro rebus dotalibus dari, cùm illa mulier sit domina, & pignus in rebus proprijs non contrahatur. l. neque pignus. D. de regul. iur. hoc igitur sic accipimus, vt actio hypothecaria in rebus dotalibus locum habeat, quoties res ęstimatas mulier in dotem dedit, tunc enim dotis causa emptio contrahitur, atque ideo verum & naturale dominium in accipientem transit. l. plerunque. l. quoties. l. cùm post. §. in dotem. D. de iure dot. l. quoties. C. eodem sub tit.

Vindicatio.

Nouissimè † ob dotis repetitionem legis vindicationem concesserunt. l. vbi. & l. in rebus. C. de iure dot. hæc autem actio aduersus maritum creditorem, & alios rerum dotalium possessores datur. non quidē cùm res quæ pondere, numero, vel mensura constant, in dotem datę sunt tunc enim ad superiores est decurrendum. l. pater. D. de dote pręleg. sed cùm alię res in dotem dantur. quę siquidem † inęstimatę sint, propter naturale dominium, quod mulier retinet, directa vindicatio erit: sin ęstimatę, quia earum dominium marito iam quęsitum est, vtilis tantùm vindicatio dabitur. l. in rebus. C. de iure dotium. 15 16

Bart. in l. si constāte. D. so. ma.

Bart. Bal. & Sal. in l. in rebus.

Quo tem-

Quo tempore dotis restitutio celebretur.

17 Nunc videamus † soluto matrimonio intra quãtum tempus dos restitui debeat. Et quidem tempore consultorum cùm dos pondere, numero, vel mẽsura cõtinebatur, annua, bima, trima die restituenda fuit, id est pars primo anno, altera secũdo, & residua dos omninò intra trienniũ. id enim ea verba denotant. l. iij. D. de annu. leg. reliquę autẽ dotes siue in mobilibus siue in immobilibus rebus consisterent, statim reddebantur. l. cùm in fundo. §. si fundus. D. de iur. dot. l. vn. §. exactio. cùm ait, quod cõmune &c. de rei vx. act. C. & in fragm. Vlp. sub tit. de dot. Sed imper. Iustin. mulieribus prospiciẽs dotẽ quę rebus soli cõtineretur, illico, sicut & olim, restitui voluit: eam verò quę in rebus mobilibus vel se mouentibus vel incorporalibus cõsisteret, omninò intra annũ. l. vnic. §. exactio. C. de rei vxo. act. interim tamen pręstanda est cautio. l. si cõstante. §. quoties. D. sol. mat. sicut in cęteris quoque bonęfidei iudicijs obseruatur. l. in omnibus. D. de iudic.

Ias. in l. ij. D. so. ma. Valla. lib. 1. c. 5. lib. 3. c. 5. & lib. 4. c. 80.

Ias. & Rip. in l. ij. D. sol. matr. Corasi. libr. 5. misc. c. 6.

Angel. in §. fuerat. de act. Step. Bert. consil. 39. vol. 2. Rebuf. in tract. de sentẽ. promis. artic. 3. glo. 1.

18 Cur aũt † res immobiles statim reddãtur, cętere intra annum, ratio inquirẽda est. Et mihi quidẽ videtur propter dãdi facultatẽ id iure ciuili receptũ. Cũ enim facilius res soli reddãtur, quàm cętere, quas fortè maritus alijs vel credidit, vel cõmodauit, vel aliter pręsentes nõ habet cõsentaneũ est mehercùlè laxamẽtũ ac interstitiũ aliquod marito vel eius hęredibus dari ad res eiusmodi cõponẽdas, & pecunias alicũde colligẽ-

Cyn. in §. exactio. Bart. in l. fructus. aliàs diuortio. §. interdum. D. so. ma.

das. Præſertim cùm mulier intra annum luctus ab hæredibus alatur, quemadmodum inter omnes interpretes conſtat.

Bart. Caſtrē. & Iaſ. in l. ſ. luctus. §. diuortio. D. ſolu. mat. Bald. & Salic. in §. exactio. Soc. cōſil. 126. Cāp. part. 2. q. 16. Rebuff. in tract. de ſententi. proui. arti. 3. glo. 1. Bald. in l. vlt. C. de bon. mater.

Quæ in reſtitutionem dotis veniant.

Sed videamus † quę in dotis reſtitutionem 19 veniant. Veniunt autem quę euictis rebus æſtimatis maritus ab vxore iudicio empti conſequitur. l. quoties. D. de iur. dot. veniunt & fructus dirempto matrimonio percepti. l. ſi marito. §. vltim. D. ſolut. matrimo. necnon ij, quos maritus conſtante matrimonio cepit, reliqui tamē ſunt aut ampliores quàm marito debeantur, habita ratione eius temporis, quo matrimonium non fuit, vel eius, quo fundus dotalis traditus eſt. l. cùm in fundo. §. diuortio. D. de iur. dot. l. de diuiſione. D. ſolut. matrimo. l. vnic. §. ſed & nouiſſimi. C. de rei vxor. action. Eius generis memorabilem hypotheſim Papinianus apud Vlpianum retulit, quam nos ita breuiter & dilucidè

Alc. lib. 3. para. c. 1. Cora. lib. 5. miſc. c. 7. Duar. lib. 1. diſp. c. vlt.

20 exponemus. Si mulier † Calend. Octob. fundū in dotē det, eumq; maritus coacta vindemia quæ xxiiij. aureis æſtimabatur, alicui fruēdum aureis xij. Calend. Nouemb. locet, & in fine Ianuarij diuortium fiat: quia plerunq; euenit, vt pluris fructus valeant quàm res fruenda detur, maritus pro rata annui reditus tria ex mercede, & duo ex fructibus percipiet, reliqua vxori reddere compelletur. Itaq; ſiue pluris ſiue minoris ſit fructuum æſtimatio, quàm annua merces locationis, ita tamen cum fructibus merces confundetur,

fundetur, vt quartam partem mercedis & duo
decimam fructuum maritus habeat. l. fructus. §.
Papinianus. aliâs l. diuortio. D. solut. matr. Sed
fingamus Calendis Ianuarij nuptias cõtractas,
Cal. Maij fundum traditũ, ac deinceps cùm fru
ctus dotis maritus cepisset, extrema die Decem
bris solutum matrimonium. Planè sic ineunda
supputatio erit, vt pro eo tẽpore quo fundi do-
talis possessor maritus fuit, fructus is retineat,
nimirum pro viij. mensibus: pro reliquis qua-
tuor vxori reddere cõpellatur. l. de diuisione. &
21 l. fructus. D. sol. mat. Verùm enim † fructus sic
accipi debent, qui deducta impensa supersunt.
Quod Scęuola & ad mariti & ad mulieris impẽ-
sas refert. l. fructus. D. sol. matr. l. fundus qui do
tis. D. fam. ercis. Neq; tamen impensa omnis de
ducitur, sed ea demum quę fructuum percipiẽ-
dorum causa fit: vt verbi causa quod in arando
serendoq; agro impensum est: quodq; in tutelã
ædificiorum, ægrúmue seruum curandum: sci-
licet, si ex ædificio vel seruo fructus aliqui per-
cipiebãtur. l. fructus. §. impendi. & l. si fundus. D.
22 solut. matr. Illud prętermittẽdum non est, † fru
ctus & reliquas accessiones quę dotem auctio-
rem efficiũt, soluto matrimonio eadẽ actione
qua dotem peti. l. si marito. §. vlt. D. solu. matr. l.
quoties. D. de iur. do. Sed vt nihil antiquitatis in
pręsentia ignoretur, sciendum est Gallos in do-
tibus & dotiũ fructibus retinẽdis olim hoc iure
vsos, vti Cęsar lib. vj. de bell. Gallic. scripsit. Viri
quantas pecunias ab vxoribus dotis nomine ac

Bar. Ias. & cæteri in l. fructus. D. sol. matr. Cãpe. 2. par. q. 12. Quod tamẽ in decimis nõ procedit. c. tua nos de deci. nec in gabellis, vt dicitur, quas ex prescripto legis patrię municipes pẽsitãt. Bald. & Cast. in d. l. fructus. Sali. in l. j. C. de fructi. & lit expen.

Bal. in l. vlt. C. de sent. quę sin. quãt. Cãp. par. 3. quęst. 193.

cepiſſent, tãtas ex ſuis bonis æſti matione facta cum dotibus communicabant: huius omnis pecuniç coniunctim ratio habebatur, fructuſque ſeruabãtur: vter eorum vita ſuperaſſet, ad eum pars vtriuſq; cum fructibus ſuperiorum temporum perueniebat. Et hęc hactenus.

Quibus de cauſis dotium repetitio impediatur.

Reliquum eſt vt indagemus, quę dotis impediant exactionem: Sunt autem † varię & multi 23
plices eius generis cauſę, quę viam repetitioni dotis omninò prçcludunt, & nobis ſcitu digniſſimę vidẽtur. Primùm itaq; dotis repetitionem impedit pactum, vt mortua in matrimonio filia dos apud virum maneat. l. ſi pater. D. de pact. dotal. l. vnic. §. illo proculdubiò. C. de rei vx. act. §. ſponſalibus. in nouel. de ſanct. epiſc. Tunc enim conuentioni quę legibus conſentanea eſſe noſcitur, eſt proculdubiò ſtandum. l. j. §. ſi côueniat. D. depoſ. l. j. C. Theod. de dot. etiam ſuperſtitibus ex eo matrimonio liberis, quibus nouella Iuſtin. cõſtitutio in omnẽ euentũ dotem conſeruari & reſtitui voluit. §. prętereà. in nou. neq; vir. quod ex dot. eſt. & §. dotes. in noue. de nupt. Olim vt Seuer. Boët. refert lib. vj. cóm. in Topic. Cic. dos interdũ his cõditionibus dabatur, vt ſi inter virũ vxoréq; diuortiũ cõtigiſſet, quod melius æquius eſſet, apud virũ remaneret, reliquũ dotis reſtitueretur vxori. id eſt, vt quod ex dote iudicatum

Alex. Caſt. Iaſ. & Rip. in l. ij. D ſol. mat. Claua. inver. donatio. 4.

iudicatum fuisset, melius ęquius esse, vt apud virum maneret, id vir retineret, quod verò non esset melius ęquius apud virum manere, id vxor post diuortiũ reciperet. Secundò, dotis exactio cessat, quoties maritus dotem non accepit l. maritus. D. sol. ma. quod ego plenius accipiendum puto, vt etiam ad dotis additamentũ, quod vulgò agēsamentũ appellamus, & propter nuptias donationē pertineat. Ea enim pro portione tantùm dotis exolutę debentur: & cùm nihil dotis nomine datum est, ea nullo modo debentur. §. illud. in nouella de non eligend. secun. nuben. Tertiò, repetitioni dotis locus non est, quoties culpa mulieris distractũ est matrimoniũ. l. Lucius. D. sol. ma. l. si dotē. C. de iure dot. l. cõsensu. C. de repud. fuit tamen quoddã tēpus, cùm mulier diuortio culpa sua facto, parte tãtùm dotis ꝓ numero liberorũ multabatur, vt alibi ex Vlp. & Boë. Seuerino ostendimus. Quartò, dos repeti non potest, quoties mulier sine causa diuertit. l. consensu. C. de repud. Quintò, nec quoties sine dolo & culpa mariti res dotalis euicta est. l. Męuia. §. vlti. D. solu. matri.

Bald. & Angel. in §. illud. de nõ eligē. secundò nub. Ias in §. fuerat. de acti. Stepha. Ber. cõ. 303. volu. 2. Guid. Pape. q. 274. & q. 430.

numer. 6. c. 6.

An mulier adultera dotem & παράφερνα amittat.

Gloss. in ca. ex part. de cõsue. & in c. plerũq; de don. inter virum. Mar. soci. consi. 9. Rebuf. in tract. de sen. prouis. artic. 3. glo. j. Ripa. in rubr. de iudic.

24 Sextò, dotis† exactio impeditur propter adulterium mulieris. l. consensu. C. de repud. l. vlti. C. ad leg. Iul. de adulte. c. plerunq;. de don. inter vir. & vxor. l. miles. §. socer. D. ad legē Iuliam de adulte. distracto enim ob eam causam matrimonio, dotém maritus legitimè retinet. l. vnic.

Hoc ita, inquit Bart. in l. miles.

§.taceat.C.de rei vxo.act.§.quia verò.in nouel. vt lic.matri & auiæ.quod & Horatius lib.j.Sermonum his versibus luculentè significauit.

Nec vereor ne, dum coëo, vir vrbe recurrat:
Ianua frangatur, latret canis, vndiq; magno
Pulsa domus strepitu resonet, vel pallida lecto
Desiliat mulier, miseram se conscia clamet:
Cruribus hæc metuat, doti, deprensa: egomet mihi.

Si tamē mulier viri lenocinio adulterata fuerit, nihil ex dote retinebitur.l.cùm mulier.D.solu.matri.c.intelleximus.de adult. idem iuris est cùm propter cognationem, affinitatem, votum solenne, vel aliam consimilem causam ritè contractum matrimonium nō est, nec iustę nuptiæ intercesserunt §.si verò ab initio. in nouell. de nuptijs.l.si concubina.ff.rerum amota. Si enim matrimonium nullum est, vtique mulier adulterij rea non deferetur.c. fraternitatis. de frigi. & mal.nec dotis, quę nulla est, amissione mul-
tabitur. Cæterùm quod de dotis † amissione 25
diximus, quidam interpretes post scholiasten iuris Pontificij ad parapherna & obuenturam ex pacto vel lege patria vxori donationem non ineleganter porrexerunt. quorum sententiam ob inuisum hoc & coërcitionibus longè dignissimū facinus ego facilè sequor. Non est enim, vt Euphron.apud Stob.pręclarè dicebat, adulterio vllum maius malum: cùm in aliorum infortunijs delitias quęrat. Ουκ ἐςι, inquit, μειχȣ μεῖζον ὐδὲ ἓν κακὸν· ἐν ταῖς γὰρ ἑτέρων βέλετ᾽ ἀτυχίαις τρυφᾶν. Est igitur hoc crimen

§.socer.D. ad leg.Iu.de adulte.cùm maritus porrecto libello cum subscriptione, criminalem accusationem instituit. A qua sentētia Castren. discrepat consi.122.Imo. in l.cùm mulier. & Roma. in l. Lucius.D. solu.ma.& meritò, quia tunc dos marito nō applicatur secundum nouel. vt nulli iudic.& authen.sed hodie. C. ad leg. Iul.de adul. Claua.in verb. dos.nu.15.

Accur.in l.consensu.§.vir quoque.C.de repudi. Cāpe.par.3. q.224.

Glo.& Ant.Cardi.Flor. in cap. plerunq;.de do. inter vir.& vxorem.Lud Roma.singul. 312. Ang.in tracta. de malefi. titu. Chene adulterato la nūa donna. Rip.in l.j. D.sol. mat.Ias. ibid.& in l.fidei cōmissum. C. de fideicom.

crimen acerrimè vindicandum,& eius conſcijs
26 variæ pœnę irrogandę. Certè Parti, † vt Iuſtinus libr.xiiij.ait, nullum acrius coërcebant:vt propterea Ægiptij mitiores fuiſſe videãtur,qui authore Diodoro libr.ij.rerum antiq.raptori liberę mulieris virilia tantùm execabant : & deprehẽſum in ſpontaneo adulterio virgis vſque ad mille plagas cędebant:mulieribus autem in adulterio deprehenſis naſum duntaxat amputabant:vt ea ſcilicet corporis parte plecterentur, qua homines maximè decorari ſolent: Moſes prudentiſsimus ille legiſlator adulterum vnà cũ adultero lapidibus obrui voluit,vt Deut.xxij.& Leuiti.xx.relatum eſt. Cuius pręſcripta Arabes ſecuti videntur,qui ſummum ſupplicium adulteris irrogabant,vt Strabo libr. xvj. Geograph. ſcribit. Sed & Romulus eius ſceleris conuictam impunè occidi voluit, vt Halic. ait, ſicut & lex Solonis in ipſo facinore à marito deprehẽſam: vt author eſt Plutarchus in vita Solonis. & Gellius libr.x.cap.xxiij. Mitto quę lege Iulia,quę l. caſtitati.& l.quamuis.C.ad legem Iuli. de adul. continentur:ſatis enim ex ſuperioribus conſtat crimen adulterij acerrimè eſſe vindicandum: ac proinde marito,cui potiſsimũ mulier iniuriã infert παράφερνα addici oportere.Sic enim adulterij rea meritis pœnis afficietur, ſic maritus iniuriam tanto ſcelere conflatam æquiore animo feret: nec angoribus conficietur, cùm videbit eius ſceleris vindicta ſuum honorem cõſeruari: qui valde cõtemptus videretur,ſi παράφερνα quibus

Alex. ab Alex. lib.4.c.j. Andr. Tiraq.in legib. connub. Ioan. Berber.in trac. de adul.Sed hodie apud Frãcigenas adulteria non puniri Faber ait,in §. ex non ſcripto. de iure natu.& l.j. quę ſit long.cõſuet. quam ſententiam Bened. exagitat inver. cuidã Petro tradiderunt.c.Rainutius.nu 63 & Arnold. Ferro. in commen. ad conſuet.Burde. tit.de furtis.§.j.

ipſe fruitur, adulterę mulieri reſtituēda eſſent.

An ab hæredibus mariti, propter adulterium mulieris, dos retineri poßit.

Et quoniam omnia perſequimur (volumus quidem certè) hoc loco cōmemorandum eſſe videtur, An dos † propter adulteriū mulieris ab hę 27 redibus mariti retineri poſsit. Et nō poſſe noſtri crebrius prodiderūt. Primùm quia de his quę teſtator æquo animo tulit, hęredes queri non poſſunt. l. vlt. C. de reuoc. donat. Deinde, quia hæredes morū coërcitionē non habēt. l. rei. §. j. D. ſol. ma. nec iniuriarū perſecutionē. l. j. D. de priuat. delic. l. iniuriarū. D. de iniur. vnde Cæſares in l. vlti. C. Theod. de inceſt. nup. ita ad Phil. ſcripſerunt: de moribus actio vltra perſonā extēdi non poteſt, nec in hęredē habetur, nec tribuitur hęredi. Odioſa enim hęc iudicia ſunt, quę ad vindictā quandā cōparata videntur, ideoq; ad hæredem non tranſeunt. Ego tamen in contrariū ſum procliuior, ac puto propter adulteriū dotem ab hęredibus cauſa cognita poſſe retineri. Etenim ſi cùm maritus adulterā vxorem ſciret, diſsimulatione iniuriā tranſegit, & nunquàm de ea queſtus eſt, quia ob reticētiā † & taciturni 28 tatem leno effectus eſt, l. ij. & l. ſine metu. C. ad leg. Iul. de adul. fruſtrà hęredes mulierē adulterij inſimulabūt. l. cùm mulier. D. ſolu. matr. Pręſertim cùm iniuriarū actio, ingrati accuſatio, & ex S.C. Syllaniano delatio diſsimulatione aboleatur: nec

Bart. Bald. Rapha. Imol. Caſtren. & Duar. in l. rei. §. j. D. ſol. mat. Panor. conſil. 3. q. 9. in 2. part. Campe. in 3. par. q. 226.

Salt. in l. vlt. C. ad leg. Iul. de adul. Roma. in l. rei. §. j. Ange. Clauaſi. in ſua ſumma.

leatur: nec posśint hęredes derelictā à testatore iniuriam, post eius mortē vindicare. §. vlt. de iniur. l. omnimodò. C. de inoff. testa. l. j. C. de reuo. don. l. j. §. vlt. D. de S.C. Syllan. l. si eum. §. qui iniuriarum. D. si quis cautio. Sed si maritus vxoris adulterium ignorârit (quod & in dubio credendum est. l. mariti. D. ad leg. l. Iul. de adulte. l. verius. D. de prob.) iniuriā † profectò quam ne-
29 scit, remisisse nūquàm existimabitur. l. nihil interest. §. j. & l. mater decedens. D. de inoffi. test. l. legitimam. de peti. hęred. Ideoq; illius hęredes tunc rectè atq; vtiliter experientur. l. j. D. de his quib. vt indig. hoc exemplo tutorum corroborari potest, quos si pater testamento suo dederit, & deinceps cum eo exadeant inimicitię, vel morū ante cęlata vel ignorata emergat improbitas, rectè suspecti ab hęredibus vel alijs postulabuntur: & Prętor testantis voluntatem nō sequetur: nimirum si ignarus eorum fuit, quæ ipse Prętor de tutoribus comperta habet. Ergo quamuis maritus vxorem adulterij ream non detulerit, poterunt nihilominus hæredes quibus id perspectum est, quod latuit defunctum, adulterij eam postulare, & dotis impedire repetitionē. Et sanè cùm maritus rectè talem accusationem aduersus hęredes mulieris instituat. l. vltim. C. ad legem Iuliam de adulter. nequaquàm ambigendū est, quin rectè mariti hęredes aduersus ipsam mulierē de adulterio quęrantur. Nec his facesśit negotiū. l. vlt. C. de reuo. donat. nam eo loco donator admissum ingrati

acceptoris, atq; adeò donationis reuocationẽ, quandiu in rebus humanis erat, ſciẽs prudẽnſq; tacuit. itaq; mirum non eſt ſi iam abolita diſsimulatione actio inſtaurari ab hęredibus nõ poſſit. Enimuerò ſi cùm neſciret ingratum accipiẽtem, querimoniã nullam inſtituit, propius eſt vt actio eius hæredibus non denegetur. Sed & facili negotio tollitur l. rei. in §. j. D. ſol. matri. Illa enim ſecundum ſupraſcriptam definitionem accipi debet: ſicut & l. j. de priuat. delict. & l. iniuriarũ. D. de iniur. & l. vlti. C. Theod. de inceſt. nupt. Cùm enim rectè aduerſus hæredes talis (vt iam diximus) querimonia inſtituatur: rectè etiam ab hæredibus eadem proponi poterit. Et mirum profectò mihi videtur noſtros ad hoc propoſitum detorquere l. cùm emancipati. in §. emancipatus. D. de collat. bonor. cùm ea nihil meo quidem iudicio probet, quod noſtræ ſententię aduerſetur.

An mulier propter ſtuprum dotis amiſſione multetur.

Si mulier † poſt mortem mariti ſtuprum admiſerit, videamus an dotem amittat. Eſt autem hęc controuerſi iuris quęſtio, plenaq; diſſenſionis inter doctiſsimos: cuius reſolutionẽ vt dilucidè in medium proferamus, rationes cognoſcendæ ſunt, quibus cõmunis ſchola nititur, & deinceps noſtra opinio breuiter exponenda. Putant crebrius noſtri mulierem, quæ mortuo marito

Alexand. in l. ſororem. C. de ijs

proſtat,

prostat, vel aliter inpudicam vitam agit, dotis amißione legibus non puniri: ac leges quę adulterij consciā dote multârunt, ad eas quę stuprū post mortē mariti admiserint, nō esse porrigendas. Primū quia in pœnalibus profeßioni locus non est. c. odia. & c. in pœnis. de reg. iur. c. statutū. de elect. apud Bonifa. l. cùm quidā. D. de lib. & posthu. deinde quia pœna amißionis rei clientalis ac fiduciarię, quę propter adulteriū irrogatur, ita demū locū habet, si cliens cum vxore domini eo adhuc superstite concumbat. c. posteri. de feudo sine culpa nō amitt. Illud nostros vehemēter mouet, ꝙ in §. vlt. de restit. & ea quę parit in xj. mens. mulieres quę intra annum luctus ex stupro pepererunt, ea solùm pœna afficiūtur vt antenuptias donationē amittāt. Ergo mulieres quę impudicè & inhonestè post mortē mariti vixerūt, dote secundū Iustin. constitutionem non priuabuntur. Pręsertim cùm post annū luctus leuius sit illud admissum. Hæc autē quanquàm speciosa sint, ac ferè probabilia, non sunt tamē tanti pōderis, vt causę, quod dicitur, iugulum premant. Etenim, vt à primo exordiamur, quis vnquā adeò rerū imperitus fuit, qui dubitaret leges, in irrogandis † coërcitionibus ob eandem maiorémue causam ad similes casus trahi. Certè in l. his solis. C. de reuo. don. Imp. Constātinus scribit reuocandarū donationū eas solùm matres potestatē habere, quę primo cōtentę matrimonio, ad secūdas nuptias non cōuolârunt: ac pœnā eiusmodi, quę secūdò nubentibus infli

31 (margin, beside "ret leges, in irrogandis † coërcitionibus")

quibus vt indi. Duar. in l. ij. D. so. ma. Ias. in l. fideicōmissum. C. de fideicō. qui tamen contrà sentit in l. ij. D. solu. mat.

Glo. in l. si quis seruo. C. de furtis. Bald in l. si quis id quod D. de iurisd. & in §. porrò. quæ fuit prima cau. benef. amit. Ias. in l. vlti. de

gitur, ne reuocẽt donationes, ad ſtupri reas pertinere: nimirum quia ſuperior cõſtitutio ſatis tacitè eas cõplexa erat. Obertus in §. prędictis. & ſequẽ. ſub tit. quę fuit prim. cauſ. benefic. amit. ait pœnas cauſaſq; amiſsionis feudi, quas anteà ſigillatim retulerat, omninò ex illis diuorũ Principum conſtitutionibus duci, quę exhęredationis & repudij cauſas cõtinent. Subdit, etiam ob emergentes quotidie nouas rerum formas, partes iudicãtium eſſe cauſas pœnaſq; priùs recenſitas, quoties eadem vel par ratio verſabitur, ad ſimiles ſpecies protendere. Noſtro igitur caſu, cùm par ſit ſtupri & adulterij ratio, leges quę adulterij conſcias dote multârunt, rectiſsimè ſic accipiemus, vt etiã ad ſtupri reas pertineãt. Nec eò mouemur quòd amplius matrimonium nõ ſit, & ideo ſtupri conſcia matrimonij honorem laceſſere nõ videatur. Nam etſi morte ſolutum
32 ſit matrimonium, nihilominus † mulier adhuc in matrimonio eſſe intelligitur, ac eiuſdem mariti coniux. l. vl. C. de bon. mater. §. ſoluto. in nouel. de nupt. Itaque vidua mulier amiſsi mariti domicilium obtinet. l. filij. §. vidua. D. ad muni. obtinet & priſtinos honores, quos ob maritum fuerat conſecuta. l. fœminę. de ſenat. l. mulieres. de dignitat. lib. xij. C. ſequitur & forum mariti. ac ſi verè in matrimonio permãſiſſet. l. quoties. de priuil. ſchol. lib. xij. Quare cùm matrimonij cõmoda habeat, conueniẽs eſt etiam vt incommodorum particeps fiat, quę conſtãte matrimonio pateretur. Et ſanè quãuis mulier poſt mortẽ

inſus vocand. Panor. in c. vlt. de reſcr. Cãpe. part. 3. q. 28.

Bart. in l. quoties. de priui. ſchol. in l. vlt. de bonis mater. & l. vlt. C. de verb. ſignific.

mariti

mariti ſtuprum admittat:tamen dubitatio nulla eſt,quin marito & propinquis illius maxima iniuria inferatur, quem acriter vindicari & mariti & propinquorum intereſt.§.quę verò.in nouel.de nupt. Ideo conſtitutum eſſe opinor in l. penult.C.ad leg.Iul.de adulter. vt ſi diuortio facto maritus ſuperſtes ſit & vxor ſtupri procacitate viduitatem conmaculet, rectè à marito ſtupri rea poſtuletur. Quod in hęredibus ſimiliter probandum eſt, propter ſuprà relatam rationem:cui vehementer cógruit quod Martianus in l.j.de ijs quibus vt indignis legata auferunt. notat, libertum qui erga patronum ingratus poſt eius mortem extitit,rectè ab hæredibus accuſari, & ob id legata, necnon adſcriptam in teſtamento libertatem perdere. Eodem pertinet l.prima.§.&ſi fortè.D. de iniurijs. Si fortè cadaueri defuncti iniuria fiat, qui hęredes bonorúmue poſſeſſores extiterunt, iniuriarum actionem intendere poterunt.

Perſpicuum eſt igitur iniuriam marito poſt eius mortem à muliere per ſtuprum illatam hęredes vlciſci, ac vindicare poſſe:ita, vt ſi ciuiliter agant, & dotis nondum celebrata ſit exactio, dos illis meritò applicetur.l.vltim.C. de litigio. Sed tamen nonnulli ſolam exceptionem ſufficere putant, quorum ſententia mihi probabilis videtur.

Caſtr.in l.fidei cõmiſſum. C. de fideic.& in l. ſororẽ.C.de his quib.vt indig. & cõſil.121. Hypol. Marſiliẽſis cõſil.13.

Nec diſſidet c.poſterius. de feud.ſine culp.non amit.nã etſi facinus in vita domini admiſſum eo loco coërceatur:propterea tamen non conſe

quitur mortuo domino crimẽ impunitũ remanere.l.ij.C.de cond.insert.auth.couenticula.C. de epis.& cle. Quod verò attinet ad §.vlti.de restitu.& ea quę parit in xj.men.per mihi mirũ videtur Iustinia.eo loco filiũ illegitimũ definisse, quẽ mulier xj.mense post mortẽ mariti peperisset.nam ex Hypocrate in lib.de Octimestri partu,& Aristo.lib.vij.de historia animaliũ. cõstat vndecim mensiũ effici posse partus,quoties propter menstrua purgamẽta conceptus tardarenta.itaq; Gellius c.xvj.lib.iij.noctiũ Attic.refert fœminã bonis atq; honestis moribus,non ambigua pudicitia in xj.men. post mariti mortẽ, peperisse,qua dẽ re cùm negotiũ factũ esset D.Hadrianus requisitis veterũ philosophorũ & medicorũ sententijs,decreuit in xj. mens. partũ edi posse.Admirabilius est quod Plinius notat lib. vij.c.v. Papirium Prętorem secundo hęrede lege agente,bonorum possesſionem contra eum dedisse,cùm mater partum se xiij.mensibus tulisse diceret:quoniam nullum certũ tempus pariendi statùtũ ei videretur. Et hęc in proposita specie suggerũt,mulierẽ quę xj.men,peperit,do te non esse multandã. veruntamen quia de illa malè Iustin.suspicatur,dicemus nouella illa cõstituti one rerum à viro datarũ amisſionẽ duntaxat contineri:quoniã de dotis amisſione satis alijs legibus prospectũ esset.argu.l. Gallus.§.ille casus.D.de li.& posth quod etiã verba ipsius cõstitutionis ostendunt.ait enim alijs pœnis stupri consciã nõ liberari.ait prętereà, subijci eam pœ
nis.vt

nis, vt neq; nuptias acerbas desideret, neq; legiti
34 mas maiore circũueniat malo. Adde ꝙ † dos & antenuptialis donatio in omnibus ferè cõparãtur. Quare consentaneũ est vt nouel. Iustin. constitutioné, quæ antenuptialis donationis memi nit, etiã de doté intelligamus. l. cum multę. C. de dona. ante nupt. l. vlt. C. de dot. promiss.

An propter osculum dos amittatur.

35 Nouisimè † propter osculum ex sententia Baldi & sectatorum mulier dotem amittit. Si enim fiduciarius cliens dote propter adulterium priuatur. cap. vnic. §. j. quibus mod. feud. amitt. profectò dubitari non oportet quin ob eandem quoque causam mulier dote priuetur. Præsertim cùm ea magis obnoxia sit marito,
36 quàm fiduciarius cliens domino. Et † sanè hinc maxima exoritur adulterij suspicio atque cõiectura, vt diuus Cyprianus in cap. nec in aliqua. xxvij. quęsti. j. scribit, quod etiam Ouidius his versibus eleganter confirmat.

Bald. in c. tuæ. de procura. Ri. in rubr. de ind. lib. 2. decret. Felyn. in c. præterea. de testam. in 6.

Oscula si dederis, fiam manifestus amator
Et dicam hæc mea sunt, injiciámque manus.

Et alibi,

Oscula qui sumpsit, si non & cætera sumpsit:
Hæc quoque, quæ sumpsit, perdere dignus erat.

Certè Accursius inter adulterij proœmia osculum connumerat. nec dubium est quin ex iudicijs facilè adulterium arguatur. l. etsi amicis. D. ad leg. Iuliam de adult. cap. literis. de pręsump.

Quare ob tantã adulterij pręſumptionẽ oſcula
tio acriter vindicanda erit, & inſtar adulterij
dotis amiſsione multanda. Equidem cùm in-
tueor & memoria diligenter repeto veterum
Romanorũ leges, quę ex leuioribus cauſis mu-
lieres dote multabant, in eandem ſententiam
propemodum trahor. Plini. certè libr. xiiij. cap.
xiij. refert Cn. Domitianum iudicem mulierem
quandam, quę plus vini biberat, quàm valetudi
nis cauſa viro inſciẽte, dote multaſſe. Iuſtini. in
l. vlti. de repu. mulierẽ quę cõe lauacrum cum vi
ris habet, eadem quoq; pœna affecit. & in l. con-
ſenſu. eod. ſub tit. eam ſimiliter dote multauit,
quę inſcio marito in conuiuijs verſatur, aut in
circenſibus vel theatralibus ludis, vel aranearũ
ſpectaculis intereſt. vnde tamẽ minus mali, quã
ex oſculo eſt mediusfidius ſuſpicãdũ. Hûc perti
net, quod in eodem reſcripto Iuſtinia. ſcribit,
mulierẽ quę interdicta attẽtat, eadem pœna affi
ciẽdã his enim verbis oſculatio haud dubiè cõti
netur. Ergo cõfitẽdũ eſt probabilẽ eſſe ſententiã
exiſtimantiũ propter oſculũ dotis repetitionẽ
impediri. Verùm ſi oĩa accuratius intueamur,
& ad exactũ iudiciũ reuocemus, perſpicuè mea
quidẽ ſentẽtia innoteſcet, non adeò rem grauẽ
oſculũ eſſę, vt propterea mulieres dotis amiſsio-
ne multẽtur. Equidẽ priſcis † temporibus apud 37
Romanos oſculorũ nullus ferè vſus fuit. Cùm
enim vino interdictũ mulieribus fuiſſet, ſoli pro
pinqui, vt ſcirent an temetũ olerẽt (ſic enim ve-
teres vinum appellabant) peregrè aduenientes

Iaſ. in l. ij. D. ſolu. mat. Deci. in rubr. de iudi. li. 2. Decr. epiſtol. Alcia. lib. parergon. 4. c. 10. & in l. 2. D. ſo. ma.

fœminas

fœminas osculabantur: quod quidē institutum vsu vini mulieribus cōcesso, ita in mores hominū irrepsit, vt ab eo tpe amoris, officij, & honestorū affectuū oscula esse cœperint. author Plutarchus in lib. de clarisſ. mulieribus. & in problemat. Gell. lib. x. c. xxiij. & Plin. lib. xiiij c. xiij. Vnde intelligimus tam ominosam præsumptionē ex osculo nō esse capiendā, vt inde adulteriū cō ijciamus. Sanè in dubio delictū nō præsumitur. l. meritò. D. pro socio. nec pœna ad attētationē pertinet, quā lex sceleri cōsummato irrogat. l. sępè ita. D. de verb. sig. neq; enim protēdi leges pœnales debēt, pręterquā cùm par vel maior ratio versatur. c. odia. & c. in pœnis. de reg. iur. Quod vtiq; nostro casu non euenit. vt enim alię leues pręsumptiones & signa, ita & osculum longè lateq; ab adulterio differt. Nec me trahit in cōtra

38 riū c. j. §. j. quib. mod. feud. amitt. nam ex† libris Feud. qui cōsuetudines quorundā locorū continent, & ab his cōscriptę sunt, qui legis cōdendę potestatē non habebāt, solidū aut probabile nō ducitur argumētum. Sed etsi cum Baldo & alijs libros Feudorum probatę authoritatis esse admiserimus, ille tamen locus non aduersabitur: quippe qui osculi nō meminit, sed impudicorū quorundā actuum, qui feudi amisionē facilius operātur, propterea ꝙ res ad pristinā naturā redeat, quàm mulier dote sua priuari posśit. Porrò Ouidij loca nostrę sentētię nō repugnant: Cùm enim Ouidius de osculo amicitiæ causa adulterij pręstito loqueretur, ita eum scenæ ser-

Bald. in princi. feudo. Ias. in l. j. C. de iur. emphyteu.

uire oportuit, vt commoda quæ talem osculationem consequũtur, suis etiam versibus exprimeret. Nec verò credẽdi sunt semper poëtæ, qui cùm suapte natura sint mendaces, tum admiranda magis quàm vera canere consueuerunt. Illud quidem certè admittendum est, ex osculo adulterium non esse conijciẽdum: nisi aliud locus, tempus, vel similia signis non dubijs ostẽderẽt. Quid autem si suauium prębeatur? quod Seruius in j. Æneid. & Donatus in Eunnch. Terentiana, libidinum & amorum esse prodiderunt. & putem adulterij subesse præsumptionem, ob quam poterit iudex, si eius religioni videatur, mulierem dotis amissione multare. Sícque locum habebit, quod in l. cõsensu. dicitur, interdicta attentantem, & quæ sequuntur. Sed & reliqua, quæ ex eadem lege, & l. vlt. de repudijs obiecimus, propius ad adulterium accedũt, ac maioribus coniecturis subijciũtur, quàm osculũ, de quo instituta disputatio fuit. equidem mulier, quæ contra mariti voluntatem in conuiuijs versatur, vel foris pernoctat, vel ludis interest, vel lauat eodẽ in loco cum viris, vix euitare adulterij suspitionem potest: in quam tamen non incidet, quæ sine vlla adulterij cogitatione, peregrè aduenientibus propinquis vel amicis osculum honestè prębuerit. Adde quòd verba illa, *interdicta attentantem*: rectissimè possunt ad casus anteà nominatim expressos referri: extra quos dicẽdum est propter osculum vel quid simile mulieres dote non esse multandas:

quoniam

quoniam in pœnis protensioni locus non est.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia lex XII. tabul. sustulit.*
2 *Priuilegij ethymologia.*
3 *Quot modis priuilegium in iure ciuili accipiatur.*
4 *Quo iure nitantur Regia diplomata, quæ ius singulare continent.*
5 *Mulier in dotis exactione quibuscunq; creditoribus anteponitur.*
6 *Quibus casibus lex tacitam hypothecam induxit.*
7 *An fiscus cedat antiquiori priuato, & an fiscus & mulier pari iure censeantur.*
8 *Quando hominum cautiones legum dispositioni cedant.*
9 *Lex & Princeps possunt res proprias singulis ex causa auferre.*
10 *Ius commune an potius sit iure speciali.*
11 *An ex tempore priuilegia æstimentur.*
12 *Priuilegium prælationis etiam in additamento locum habet.*
13 *Extraneis tamen hæredibus non competit.*
14 *Dos opinata an habeat priuilegium prælationis.*
15 *Res fideicommissariæ dotis causa alienari possunt.*
16 *Retentio & compensatio an in dote locum habeant.*
17 *Res empta ex pecunia dotali an dotalis efficiatur.*
18 *Causa priuilegiorum dotis.*
19 *Pœnæ cœlibum.*
20 *Priuilegia quæ habentibus liberos conceduntur.*

CAP. VII.

ELIQVA sunt dotiū priuilegia, quę multorū literis amplißimè celebrantur, & Pomponius lib. xv. ad Sabinum elegánter his verbis significat: *Dotium causa semper & vbiq; præcipua est.* Ne autem frustrà hęc à nobis suscepta disputatio videatur, euellendus est initio quidam grauis scrupulus, qui nonnullos iuris professores diu multúmque exercuit, & nobis obseruatione dignißimus videtur. Ecce, lex † xij. tabula-
1

priuilegia omnia ſuſtulit: ergo de illis fruſtrà diſputamus. vetant, inquit Cicero in oratione pro domo ſua, leges ſacratæ, vetant xij. tabul. leges priuatis hominibus irrogari: id eſt enim priuilegium. Et in iij. de legib. Priuilegia ne irrogato. & rurſus. Cùm leges præclariſsimæ de xij. tabul. tranſlatæ duæ: quarum altera priuilegia tollit, altera de capite ciuis rogari, niſi maximo comitiatu, vetat. Idem in oratione pro P. Sextio, Cur cùm de capite ciuis & de bonis proſcriptorum ferretur: cùm & ſacris legibus & xij. tabul. ſancitum eſſet, néue priuilegium irrogari, néue de capite niſi comitijs centuriatis rogari, nulla vox eſt audita conſulum? Simile eſt illud Demoſthenis contra Timocratem. μηδὲ νόμον ἐξ εἶναι ἐπ' ἀνδρὶ θεῖναι, ἐὰν μὴ τὸν αὐτὸν ἐπὶ πᾶσιν ἀθηναίοις, ψηφισαμένων μὴ ἔλαττον ἐξ ακισχιλίων, οἷς ἂν δόξῃ κρύβδην ψηφιζομένοις. His aſſenſus eſt noſter Vlpianus, qui ſub titul. de legibus ita ſcribit, Iura non in ſingulas perſonas ſed generaliter cõſtituuntur. Et ſanè priuilegium lex eſt, quæ in priuatum hominem fertur: vt de imperio Cn. Pompeij, de reditu Ciceronis vel P.
Clodij. ac inde priuilegij † nomen tractum 2
eſt: quemadmodum Cicero lib. iij. de legib. ſcribit. & Iſidorus in c. priuilegia. iij. diſtinct. nâque veteres priua quæ nos ſingula, & priuos, quos ſingulos appellamus, dicebant. vt doctè Gellius libro decimo capit. vigeſimo obſeruauit. Proinde cùm legis hæc vis ſit, ſcitum eſſe & iuſſum in omnes, meritò veteres ferri de ſingulis, niſi centuriatis comitijs noluerunt. ita enim fore credebant. vt

bant, vt digeſtis per ordinem tribubus plus ad
ſuffragium adhiberetur conſilij, & maturius
ad eiuſmodi leges ferendas accederent. Ex
quo perſpicuum eſt aliter priuilegium in duo-
decim tabulis, aliter in hac iuris parte à legum-
latoribus vſurpari: lex decemuiralis priuile-
gium legem appellat, quæ in ſingulos homi-
3 nes fertur: noſtri † autem & Conſulti & Im-
peratores priuilegium pro quadam prælatio-
ne ſeu prærogatiua vſurpant, quæ legibus
nominatim tribuitur. vt de exactione dotis Iu-
ſtinianus ſcribit, in qua mulier priuilegium
habet, id eſt, cæteris potiora iura. l. aſsiduis.
C. qui potiores in pignore habeantur. Vlpia-
nus ſub titulo, ſi certum petatur. Creditor, in-
quit, qui in reſtitutionem ædificiorum credi-
dit, in pecuniam quam credidit, priuilegium
exigendi habet: id eſt, ius atque prærogatiuam
vt cæteris creditoribus anteponatur. Ac plu-
ra huius generis exempla apud Cæſares & Con
ſultos ſuppetunt ſub titulo de priuilegijs credi-
torum, de priuileg. fiſci, & ſimilibus, quæ núnc
referre non eſt neceſſe. Accipitur etiam priui-
legium pro facultate teſtandi vel contrahendi
aliter quàm iure communi comprehenſum ſit,
quibuſdã perſonis generaliter conceſſa. l. impu-
beri. D. de adminiſtration. tuto. l. priuilegio. C.
de decurion. lib. decim. & toto tractat. de teſta-
mẽ. milit. His verò modis acceptum priuilegiũ
tanquam effectus à cauſa, ſecerni ab illo veteri
legis xij. tabu l. debet. Hoc enim lex non eſt, ſed

effectus legis:illud lex in ſingulos homines lata, hoc legibus generaliter latis conceditur, non vni tantùm, ſed & omnibus eiuſdem generis perſonis, vt puta mulieribus in cauſa dotis, militibus in cauſa teſtamentorum; illud in ſingulas tantùm perſonas rogabatur; cuiuſmodi eſt
hodie † Principis indultum: eáque Regis di- 4
plomata, quę ius quoddam ſingulare in gratiã quarundam perſonarum continent, de quibus ſub titul. ſi contra ius vel vtilitatem publicã. ſub titul. de diuerſis reſcriptis. ſub titul. de precib. impera. offerend. & l. j. D. de conſtitutio. principum. Cùm enim lege Regia populus omne ſuum imperium omnemq; poteſtatem in Principem tranſtulerit, conſtat idem in priuilegijs irrogandis nunc ſolam Principis voluntatem efficere, quod olim cẽturiata comitia: ſed longius labor. non enim de his hoc capite dicere inſtituimus, ſed tantùm de his quę legibus in omnes latis mulieribus generaliter tribuuntur. Et quia horum alia dotis conſtitutionem, alia conſeruationem, & alia exactionem ſpectant, de illis ſolùm priuilegijs hoc capite diſpiciemus, quæ ad dotis repetitionem pertinent. Nam de cæteris (quę tot meo quidem iudicio non ſunt, quot noſtri eſſe clamitant) fusè anteà & non indiligenter diſſeruimus.

An mulier in dotis exactione cæteris creditoribus anteponatur.

Primùm mulieribus † hoc indultum eſt pri- 5
uilegium

uilegium, vt in dotis exactione alijs creditoribus preferantur, licet tempore priores sint. l. assi duis. C. qui potior. in pign. hab. §. fuerat. de acti. l. ij. §. vltim. D. de priuileg. credito. l. vbi. C. de iure dotium. l. vnic. C. de priuileg. dot. §. aliud. in nouell. de equalit. dot. §. que igitur. in nouell. de priuileg. dot. Nec interest, vtrùm creditores expressam habeãt, an tacitã hypothecam. Etenim par est expressi & taciti ratio. l. cùm quid. D. si certum petatur. ac leges anteà citate generaliter enuntiant mulierem cæteris creditoribus anteponi. Quare generaliter quoq; probandũ est in concursu creditorum mulierem semper potiora iura obtinere. l. de pretio. D. de public. in rem actio. l. j. §. generaliter. D. de leg. prestan. capit. ad audientiam. de decimis. l. vnic. §. sin autem ad deficiẽtis. C. de caduc. tollend. Aliter si dicamus habentibus prioris temporis tacitam hypothecam mulierem in dotis exactione tantummodò præferri angustissimis cancellis leges generaliter latas circumscribemus.

Belloper. & Cynus in l. assiduis. C. qui po. Ange. in §. his consequẽter. de æqualit. dot. Bald. Nouel. in trac. de dot. par te 10. excep. 16.

6 Sunt enim certi, neque ita multi casus, † quibus lex tacitam hypothecam induxit: vt in rebus illatis per colonum. §. item Seruiana. de actionib. l. item. de pactis. in rebus tutoris erga pupillum. l. pro officio. D. de administr. tuto. in domo quæ credita pecunia reficitur. l. creditor. D. si certum petatur. & denique in contractibus fisci. l. secunda. C. in quibus causi. pignus vel hypotheca taci. contrahitur. Planè l. in rebus. C. de iure dotium. ait neminem creditorum mari-

ti qui anteriores ſunt, poſſe ſibi potiorem hypothecam vindicare. Quamobrem dicendum eſt mulierem in dotis exactione creditoribus tempore prioribus, ſiue expreſſam habeant, ſiue tacitam hypothecam ſine vlla dubitatione prȩferri. Quod eò probabilius videtur, quòd publicus fauor in cauſa dotis eluceat, qui ideo ſingulorum cōmodis anteponi debet. l.prima. D.ſolut.matrimonio. l.ius publicum. D. de pactis.& de regul.iuris.l.vtilitas.de primipil. libr. xij.C.l.actione.§.Labeo.D.pro ſocio.authentic. res quæ.commun.de legat. Prȩſertim cùm in ambiguis pro dotibus ſit reſpondendum.capit. vltim.de ſenten.& re iudic.l.in ambiguis.D.de diuerſ.regul.iur. Sed & illud tritum & vulgò percelebratum axioma, ſi vinco vincentem te, multomagis vincam te, vehementer hanc ſententiam corroborat. Etenim qui in rem conſeruandam vel reficiendam credidit, quibuſcunque creditoribus prȩfertur. l. creditor. in j.D.ſi certum petatur.l.interdum.D.qui pot. in pignor. habe. Sed mulier victrix eſt illius. authentic.quo iure.C.qui potio.§.his conſequens. in nouella,de æqualita.dotium.igitur & cȩterorum.capitul.authoritate.de conceſsio.præben. apud Bonifaciũ. l.de acceſsionibus. D.de perpetu.& tempo.præſcriptio. Nec his repugnant, quȩ crebrius noſtros in contrariam ſententiam pepulerunt, vt tacitam quidem aliorum creditorum hypothecam dotali cedere putarent: expreſſam verò non item. Imprimis enim

Hoc axioma doctè explicat Oldrad.conſil. 178.&poſt eum Fulg.in l.Claudius.D.qui po.

Bart.Bald.&Salic.in l.aſsiduis.

quod

quod dicitur priores tempore posterioribus creditoribus prȩferri, ex capitul. qui prior. de regulis iuris. ex l. secunda. D. qui potiores. alijsque comparibus, tunc non procedit, cùm priores iure tantùm communi nitantur, & posteriores priuilegio aliquo fulti sunt. l. creditor. in j. C. si certum petatur. l. impensa. D. de religio. & sumpti. funer. l. tertia. D. quod cum eo qui in aliena.

Rip. in l. ij. §. vlti. D. de priuil. credi. & in l. j. D. so. ma. Ang. Fab. & Ias. in §. fuerat. de acti. Inno. & Panor. in c. ex literis. de pigno. & decision. Capell. Tolo. 217.

7 Secundò, quod nostri dicunt fiscum † & mulierem æquis gressibus incedere. l. secūda. C. de priuileg. fisci. l. dotis. C. de iure dotium. fiscum tamen creditoribus tempore prioribus non esse potiorem. l. si pignus. D. qui potiores in pignor. hab. & l. si fundum. C. eodē titulo. multifariàm submoueri potest. Imprimis constat Imperatorem Iustinianum eiusmodi prȩrogatiuam mulieribus concessisse. Ideoque eius rescripto l. ij. de priui. fis. antiquata esse videtur. Sed si hȩc dissolutio alicui fortassis nō probetur, bellissimè dici poterit l. si pignus. & l. si fundū. intelligi de bonis fisco ratiōe delicti obligatis, nō etiā ratione cōtractus. Etenim si fiscus cū aliquo contrahat, cuius facultates alijs, qui priuilegiū non habēt, iam iure pignoris teneantur, nulla dubitatio est quin fiscus, quantūuis posterior, cȩteris potiora iura obtineat. l. si is qui. D. de iure fisci. igitur fiscus tū prioribus creditoribus cedet, cū ei bona ratione admissi sceleris tenebūtur: non etiam cùm ratione cōtractus: sicut nec mulier. Illud à plerisque relatum scio. fiscum & mulierem eodem iure perpetuò non cēseri: cùm in ambiguis

pro dotibus respondeamus.l. in ambiguis.de iure dot.licet contrarium in causa fisci obseruetur.l.non puto.D.de iur.fisc. Proinde quamuis mulier fisco non preferatur, quoniam priuilegiarius contra priuilegiarium sua prerogatiua non vtitur.l.verum.§.vlt. D.de minorib.l.sed & milites.D.de excusa.tutor.poterit nihilominus mulier (si hoc ita admiserimus) in concursu aliorum creditorū potiora iura obtinere. Tertiò,cum iam dictis aperto marte pugnat l.satis notum.C.in quib.cau.pig.vel hypoth.tac.cōtr. vbi bona earum in dotem data,quę nuptę sunt ijs,qui primipili sarcinam subeunt,ex causa primipilari tenentur.Sed hoc primipili fauor facit l.vtilitas.C.de primipilo. Nec dissidet l.j.C.de priuil.fisc.vbi res dotales ob debitum primipili non tenētur:id enim tūverum est,cùm maritus est soluendo.quod satis indicāt illa verba,*si mariti bona occupata sunt.*Aliter certè mulieris bona in subsidium tenebuntur.l.satis notū.C.in quibus caus.pig.vel hyp.& l.penul.C.de primipilo. Proinde quod dicitur in l.j.D.solut.matri.dotis causam semper &vbiq; pręcipuam esse,ex subiecta materia restringi debet,vt causam funeris primipilarē,& similes non contineat: nimirum quia maiori fauore necnon priuilegio vallatæ ac munitę sunt. Quartò, obstat sequens argumentū: Potior est hominis cautio, dispositione legis.l.& habet.§.j.D.de precar.l.vlti.C.de pact. conuē.atqui tēpore priores creditores cautione sua nituntur:mulier autem dispositione legis.l.

Bar. Bald.&alij in auth.quas actiones. C.de sac.sanct.eccle.

Alciat.in l.j.D. solu.matr. Bar in l.si quis ita. D.de condit.& demonst.

vnic.C.

vnic.C.de rei vxor.actio.igitur tempore priores creditores potiora iura obtinebũt. Sed hæc fallax ac captiosa reprehẽsio bifariã redargui ac labefactari potest. Primùm in quęstiõe proposita mulier habẽtibus expressam hypothecã ita demùm pręfertur, si & ipsa habeat: habentibus verò tacitam, cùm & ipsa tacitam quoq; hypothecam ex causa dotis habet: quo casu hominis cautio legum dispositioni nõ cedit. Porrò lemma sic accipiendum est, vt potior † sit hominis cautio dispositione legis, quoties lex tantùm dispo-
8 suit in subsidiũ dispositionis hominis. aliter potior legum dispositio erit. l. non dubium. C. de legib. l. nemo potest. D. de leg. & fideicom. j. Quintò, occurrit aliud argumentum, quod commodissimè sic instituemus. Priuilegia quę principalibus cõstitutionibus tribuũtur, ad alienam iniuriam porrigi non oportet. l. cùm auus. C. de eman. libe. l. impuberi. D. de admini. tuto. Ergo priuilegiũ prælatiõis, quod principales cõstitutiones in causa dotis mulieribus indulserũt trahi ad iniuriam aliorum creditorum non debet. Respondeo veram propositionem esse, nisi Princeps sciens prudénsque ob publicam similémue causam priuilegium nominatim indulserit. l. ij. §. si quis à principe. D. ne quid in loco publi. vt in nostro casu, quo Iustinia. in hoc mulieribus prospexit, vt creditoribus etiam tempore prioribus pręferrẽtur. quoniam publicus matrimonij & liberorum fauor idipsum exposcere videbatur. l. j. D. so. mat. Sextò, vrget quòd mu-

Bar. in l. post dotem. D. sol. ma. Ias. in §. itẽ seruana. de actio. Nouel. part. 6. priuil. 68.

lier paciſcēdo deteriorem aliorū cōditionē effi cere non potuerit, nimirū quibus iam quęſitū ius erat.l.filius.C.de pact.l. tranſactione matris. C.de tranſact.l.nō debet.de diuerſ.reg.iur.Hoc autem argumētum difficiles explicatus non habet,cùm mulier ius alijs iam quęſitū nō auferat ſed princeps † lexue, quę cùm magis ſit rerum 9
noſtrarum domina,quàm nos ipſi,iure res proprias ſingulis aufert,& poſteriores prioribus anteponit. hoc vſucapio ſuggerit,quę propter legis authoritatē,qua nititur,res ꝓprias neglıgētibus rerū dn̄is aufert.Suggerūt& varia paradigmata quę paſsim in legibus offenduntur.l.item ſi verberatū.§.j.D.de rei vin.l.Lucius Titius. de euict. l.impēſ.D.de relig.& ſumpt.funer. Sed& in quęſtionibus beneficiorū priores tēpore poſterioribus anteponūtur.c.eū qui.de pręb. c.tibi qui.de reſcrip.lib.j. Decret. Bonif.c. capitulū.de reſcr. Si tamen Roma.Pontif. clauſulā, vt vocant,*anteferri*, in diplomate poſteriorū inſeruerit, magis eſt vt priores poſterioribus cedāt:quanquàm prioribus ius quęſitū iā eſſet, quod noſtri ad rē appellāt.c.quāuis.de reſcr.c.authoritatē Martini.de cōceſſ.pręb.& c.penul.de pręb.in Decret. Bonif.Septimò, negotiū nobis exhibet ſequens argumētū: Ius cōmune potius eſt iure ſingulari priuilegiarioq;.l.eius militis.§.militia miſſus.D. de milit.teſta.l.cēturio.D.de vulga.& pupil.ſubſtit.Sed creditores qui expreſſam hypothecā habēt,quiq; mulierē tēpore antecedūt,iure tātùm cōmuni nitūtur:mulier autē ſpeciali dotis fauore Ergo

re. Ergo potius ius creditorũ erit. Hęc autẽ obie-
10 ctio facilè tollitur. Est † enim sępè cõpertũ, iuri
cõi ius speciale derogare. nec vlla dubitatio est,
quin semp species generi deroget. c. j. de resc. c.
generi. de reg. iur. l. vxorẽ. §. fœlicissimo. & l. ser-
uis vrbanis. §. si alij. D. de leg. & fideicõ. iij. l. in to
to. D. de diuer. reg. iur. veruntamen si ius cõe &
speciale in eadẽ persona cõcurrant, actus qui iu
re cõi valere potest, ex priuilegio non sustinebi-
11 tur, quãdiu ius cõe locũ habebit. l. Centurio. D.
de vulg. Sed & actus qui iure cõi & speciali cõ-
fici potest, tutior est, minúsq; periculis expositus
si iure cõi fiat. l. eius militis. §. vlti. de milit. testa.
quanquàm in concursu potius sit ius speciale
ac priuilegiorũ, quàm ius cõmune. l. iij. D. quod
cum eo. l. ex facto. §. vlti. D. de pecul. Ecce qui in
nauem extruendam vel reficiendam credidit,
priuilegium habet, quo cæteros iure communi
venientes superat. l. qui in nauem. D. de priuile.
creditorum. Ecce primipilaris ob suam pręroga
tiuã quę legibus nominatim tribuitur, cæteros
creditores vincit. l. penu. C. de primipil. libr. xij.
igitur nostro casu probãdũ est, priuilegiũ quod
leges in causa dotis mulierib⁹ cõcesserũt, ius cõe
quo antiquiores creditores nituntur, superare.

Octauò, dubitationẽ mouet, quod Iusti. in l. assi
duis. scripsit mulierẽ potiora iura cõtra oẽs habe
re mariti creditóres, licet anterioris sint tpis pri
uilegio vallati, ex eo enim pspicuũ est, ijs demũ
mulierẽ ĩ dotis exactiõe pęferri, q tacitã tãtũ hy
pothecã habẽt, nõ etiã ijsq; sibi noĩatim cauerũt.

Dyn. & ad eũ Boër. in regula generi. Bar. in l. quæsitũ. §. vlti. D. de fundo instruct.

Crotus notat ibi de temporario priuilegio, agi, cùm post annũ quo quis missus est, militare testamentum reuocetur l. quod dicitur. D. de milit. testamen. At nos de perpetuo loquimur. Rip. in §. Diui. nu. 82.

Sed mirũ eſt noſtros tam luſcioſos & cæcutientes eſſe,vt in rebus apertis, luce clariſsima nihil videant. Equidem Iuſtinianus ſcripſit temporis priuilegiovallatos dotali hypothecę cedere. ſed hoc ad eos non pertinet,quibus lex tacitam hypothecam conceſsit,cùm ſibi prius nominatim non proſpexerunt:quinimo intelligi neceſſariò debet, de his qui ob expreſſam hypothecam,temporis priuilegium habent. Dicet aliquis, priuilegia † ex tempore non ęſtimantur, 11
ſed ex cauſa.l.priuilegia.D.de priuileg.credito. igitur creditores ob prius contractam hypothecam priuilegium aliquod non habent.Reſpondeo regulam l. priuilegia. in obligationibus in rem non procedere.l.vlti.C.de priuil. fiſc. non item in obligationibus in perſonam,quoties de dote,alijsq́; rebus priuilegiarijs agitur.l.vlt.§.& ideo.C.qui pot. Nonò,excutięda eſt l.aſsiduis. §.& ideo.C.qui pot.in pig.hab.cui congruit §.j. vt exact.inſtan.dote.Ecce priorisvxoris filij antè maternam dotem percipiunt, quàm ſecunda vxor dotem ſuam nanciſcatur. Igitur in dotis exactione mulier cæteris omnibus non pręferetur. Certè lex hunc caſum nominatim excipit,&quamuis non exciperet,tamen quia filij qui maternam dotem repetunt, tempore ſunt priores,& eodem ſunt etiam ſubnixi priuilegio quo vxor ſecunda, illi ſine dubio potiora iura obtinerent.§.ſi verò. in nouell. vt exact. inſtan. dot. Decimò, aduerſatur l.vbi. C.de iure dot. Iuſtini.ait,marito vergẽte ad inopiam, vxorem poſſe res

Accur.in l.priuilegia. D.de priuileg.cred.

Salice.in l.aſsiduis. Rip.in l.j. D.ſol.mat.

posse res dotales vindicare, vel à creditoribus posterioribus, vel ab alijs, qui nõ potiora iura legibus habere noscũtur. Ergo cõfitẽdũ est antiquioribus creditoribus expressam hypothecã habẽtibus mulierẽ non prӕferri, cùm hac lege posterioribus dũtaxat, & his qui potiora iura non habẽt, id est, qui tacitӕ tãtùm hypothecӕ præsidio muniti sunt, mulier anteponatur. sed magis est vt antiquiores creditores ea verba nõ excludãt, *vel à creditoribus posterioribus*, cũ eos sequẽtia perspicuè cõplectãtur: quin possunt verba illa sic accipi, vt mulier quæ tacitam tãtùm hypothecam habet, antiquioribus creditoribus non preferatur, quoties illi expressa hypotheca sibi nominatim cauerunt. verius tamen est mulierem ea lege prioribus nedum posterioribus creditoribus quacũque hypotheca fulti sint, anteponi: prӕter quàm si potius maiúsue priuilegiũ habeant: vt fiscus in causa principali. l. satis notũ. C. in quib. cau. pig. vel hyp. & liberi in exactione maternӕ dotis. l. assiduis. §. & ideo. C. qui po. Vndecimò, aduersus nos pugnat l. in rebus. C. de iure dot. ait lex, in rebus dotalibus mulierẽ omnibus alijs creditoribus prӕferri: ergo in rebus mariti mulier potiorẽ hypothecã non habebit, nec habentibus expressã anteriorẽ prӕferetur: nã in tacita clari ac aperti iuris est, mulierem semper esse potiorẽ. Sed propius est vt etiã de reb9 mariti Imp. rescriptũ accipiamus, subdit enim siue ӕstimatӕ siue inæstimatӕ res sint: quӕ verba mariti rebus proculdubiò cõgruũt: cùm rerũ quӕ ӕstimatӕ in

dotem dantur, verè dominiũ maritus nanciſcatur. l. quoties. C. de iur. dot. l. cùm poſt. §. dotem. D. eod. tit. Me illud vehemẽter mouet, quod ſæpè Iuſtin. prodidit, mulierẽ aduerſus quoſcunq; creditores priuilegium habere; quod in ſolis rebus dotalibus fruſtrà conſtitutum videtur, cùm in rebus proprijs vindicandis vnuſquiſ; priuilegium habeat. l. ſi ventri. §. ſi tamen. D. de priuilegijs creditorum. Tamen vt ingenuè dicam quod ſentio, veriùs putarim l. in rebus. de rebus tantùm dotalibus loqui, quòd de his tantũ quęſtio propoſita eſſet, & plerique arbitrarentur eas in dominio mariti manſiſſe: atq; adeò in his vindicandis priores creditores prȩferri oportere, quod Imperator Decio cõſule ſuo reſcripto definiuit. Apertius tamẽ duobus annis pòſt, nẽpe poſt conſul. Lampadij & Oreſtis, idipſum Iuſtinianus explanauit, generaliter cõſtituens in rebus mariti nedum dotalibus mulierem priuilegium prȩlationis habere, quanquàm anteà in rebus mariti id plerunq; non obſeruaretur. l. aſſiduis. C. qui potior. Duodecimò, credendum eſt ea potiùs legem ſuſtuliſſe, quę ex ſua prouidentia, quàm quę ex hominis cautione proficiſcuntur. l. ſi quid bello. & ibidem Accurſi. D. de capt. & poſtlimi. reuer. Ergo credendũ eſt leges quę mulieribus aduerſus priores hypothecas priuilegiũ indulſerũt, aduerſus tacitas, non etiã aduerſus expreſſas priuilegiũ prȩlatiõis dediſſe. Sed nõ tanti põderis eſt hęc ratio, vt me à ſuperiori ſentẽtia amoueat. neq; enim in quęſtionibus dotium

Bal. Noue. par. 10. in princip.

bus dotium probabile est superius argumentū: cùm in dubijs ea sequēda sit interpretatio, quæ pro dote facit.l.in ambiguis. D. de iure dot. Et quidē ad cōiecturas in pręsentia nō est decurrē dum,quādo leges ita dilucidè &apertè totā hāc quęstionē definiunt,vt sine euidenti calūnia,& aucupatione verborū eas euitare nemo posśit.l. in rebus.ait neminē creditorum qui anteriores sunt,posse sibi potiorē causam in his per hypothecā vindicare. submouet ergo oēs, cū ait, neminē creditorū.At verò l.aśsiduis. C. qui pot.§. fuerat.de acti.l.vnic.de priuil.dotis.& cętera id genus,indefinitè ac generaliter enunciāt mulierem antiquioribus creditoribus præferri.quam obrem decernēdum est,leges quę tot locis hanc prærogatiuā laudibus efferunt,ita exiguè & simpliciter accipi non oportere, vt ad tacitas tantùm hypothecas pertineant.Quinimo generaliter probandum est mulierem quæ expressa hypotheca sibi cauit, alijs omnibus creditoribus pręferri: licet tempore eam antecedant. Decimotertiò,nostra sententia oppugnatur ab eo quod in §. quia verò& eiusmodi. in nouella,de æqualita. dotium relatum est, ei qui ad consequendam militiam nummos credidit, mulierem in dotis exactione non præferri. Hoc autem ius singulare est, ideoque ad consequentias non est trahendum...

dátur,qui sibi expressa hypotheca prospexerũt maximo reipubl.detriméto hoc dotale priuilegiũ cedet. Nãq; mercatores & cęteri à cõtractibus & cõmercijs auocabũtur,quę in bene moratis ciuitatibus summoperè necessaria sunt.Certè nõ igni,nõ aëre, non aqua pluribus locis vtimur quàm cõtractibus : vt profiteri ausim sine his nec ciuitates vllas,nec genus quidẽ humanũ cõsistere posse.Igitur tãto reipub.malo ad iniuriam aliorũ creditorũ trahi dotalis prerogatiua nõ debet.Difficilis explicatu nõ est hęc argumẽtatio:si enim rẽ ipsam & singula rationis momẽta diligẽter cõsideremus, intelligi perspicuè poterit, nõ adeò metuẽdum id periculũ esse,vt propterea homines à cõtractu auocari credam⁹ Perrarò nãq;euenit,si omniũ cõtractuũ rationẽ habeamus,vt in id discrimẽ creditores cõijciantur.Sed &plerũq; cùm id accidit,bona debitoris omnibus sunt soluẽdo: verùm mulier prerogatiuã habet,vt prius dotẽ suã repetat,quàm alij debita sua cõsequãtur.Proinde vani illius timoris habẽda nõ erit ratio.l.vani.de reg.iur.l.inter stipulãtẽ.§.sacrã.D.de verb.oblig. l.si quis ab alio. D.de re iud. Reprimã iã & nõ insequar lõgius, eoq; libẽtius quò plus argumẽtorũ quàm quisquã antehac,&quàm ipse decreuisse, retuli.tãtùm duo aut tria breuiter dicã, quę vix impræsentiarũ pretermitti sine graui incõmodo possunt.Primũ illud est, dotale † priuilegiũ quod 12
antea cõmemorauimus , etiam in additamẽto, quod vulgò agẽsamẽtũ appellamus, procedere.

Ripa.in l.j.D. sol. mat.nu.28.

illius enim,quod ad exactionẽ attinet, eadem quæ dotis eſt planè inſpectio atque doctrina.l. etiã.C.de iure dot.l.inter ſocerũ.§.cũ inter.D. de pact.dot.l.iiij.D.de iure dot.l.ſi ex toto.D.de lega.j. & in nouella de æqual.dot.Quod ita accipimus, ſi in rebus immobilibus cõſiſtat.auth. ſed iã neceſſe.C.de dona.ante nup. Secũdò, ob-

Iaſ.in rubri.D. ſol.mat.in fin. Ang.in § fuerat. de actioni.

13 ſeruãdũ † eſt priuilegiũ dotale prælatiõis extraneis hæredibus nõ cõpetere.l.vnic.C.de priuil. dot.quoniã priuilegia quę perſonę ſunt, interitũ perſonarũ cõſequũtur,& ad hæredes nõ trãſeũt.l.in omnibus cauſ.&l.priuilegia. de diuer. reg.iur.ant.l.j.D.de conſt.princip.l. ſordidorũ. de excuſat.mun.preterquã ſi teſtãtis filij hęredes exiſtãt.l.etiam. l.maritũ.& ſeq.D.ſol.mat.l.

14 aſsiduis.C.qui pot.Ad extremũ pro dote† non numerata leges priuilegiũ pręlatiõis nõ cõceſſerũt,quamuis eã falsò maritus ſe recepiſſe profeſſus ſit:nõ enim probãda eſt captioſa & fraudulẽta cõuẽtio.§.aliud. de ęqua.dot.nec alijs pręiudiciũ adferre debet,quod alij callido cõmẽto egerũt.l.ſi vnus.§.ante oĩa. & l.vlt.D.de pac.atq; adeò quod de iure nõ ſortitur effectũ.c.nõ pręſtat.de reg.iur.proindevehemẽter ab illis diſsẽtio,qui poſt Bar.rati ſunt,dotẽ pro numerata à

Bar.in l.aſsiduis Nouel.part.10.

nem & biĕnij taciturnitatem creditoribus prę-iudicium adferre non poteſt.l.ſi vnus.§.ante omnia.& l.vlt. D.de pact.preſertim cùm ignorantibus poſt biennium exceptio nō denegetur.l.in contractibus.C.de non numer. pecun. & facilè leges in facto alieno pręſumptionem ignorantię recipiant.l.ij.D. de iuris & facti ignoran.l. vlti.D.pro ſuo.

Res per fidei commiſſum relictæ an ex cauſa dotis alienari efficaciter poßint.

Eſt & aliud dotis priuilegiū,vt res † obnoxię fideicōmiſſarię reſtitutiōi ex cauſa dotis efficaciter veneāt.quod in reſtitutiōibus peride ac in datiōibus dotiū iuris eſt.§.quāobrē.in nouel.de reſtit. & ea quæ parit in xj.mē. auth.res quæ.C. cōmu.de leg. leges enim nō minus reſtitutionibus quàm rerū datiōib⁹ fauēt.l.videamus.§.j.D de vſur.l.vnic.de impo. lucra.deſcrip.lib.x.nec idvidetur in euerſionē fideicōmiſsi fieri,cùm patris voto & debito filij officio cōgruat.l.mulier. §.cū proponeretur.D.ad S.C. Trebel.nō enim omnibus res per fideicōmiſſum relictas ob dotis reſtitutionē diſtrahere permiſſum eſt:ſed liberis tātùm,erga quos & pietas & propēſa quędā parētis beneuolentia facit,vt dotis cauſa bona diſtrahi teſtātē voluiſſe credamus.procedit igitur ſuperior ſententia quoties filius ſuperſtite patre dotem accepit: ſcilicet quia viuus pater ex ea cauſa res ſuas obligare cogitur.l. qui liberos.D. de rit.nupt.

Barto. Bald. & Curt.iunior in authen.res quę C.cōmu.de le. Bald. Nouel. part.6.priui.13 Ripa. in l.filiu. fam.§.Diui.D. de legat.j.

Ripa. in §. Diui nu.75.

Bart.& & cæteri in l.ſi cū do.

de ritu nup.l.vlt.D.de ſuſp.tut.procedit & quoties poſt morté patris dos filię data eſt: quoniam quod pater viuus facturus erat, id ab hęredibus fieri iuſsiſſe intelligitur.l.cũ ſeruus.D.de cõdit. & demõſt.itaq; mortuo patre, bona quę quondã illius fuerũt, perinde ob dotis reſtitutioné tenebũtur ac ſi is ſuperſtes adhuc eſſet: & hoc publica expoſcit vtilitas, quę ſingulorũ commodis anteponi debet.l.penult.de primipi.l.ius publicum.D.de pact.& de reg.iur.aliter magno reip. malo propter ignorãtiam fideicõmiſſorũ mulieres plerũq; ſuis dotibus defraudarẽtur, quod iuris authores vehemẽter peroſi ſunt, vt in nouel. de reſtit.&ea quę parit in xj.menſe relatum eſt. Sed Caſtrenſis, Angel.& Iaſon in contrariã ſententiam declinauerunt, rati tunc demũ bona fideicommiſſorum ob dotis reſtitutionem efficaciter diſtrahi, cùm dotem filius viuo patre accepit. etenim ſi pater viuus ſit, vtique dotẽ is accipere, & ex ea cauſa res ſuas obligare cõpelletur: ſed ſi iam è vita emigrârit, aliud omninò iuris erit. Non enim dici poteſt cogendum eſſe patrem qui iam rebus humanis exẽptus eſt, dotem filio datam recipere, ſicut euenit cùm eius bona ob dotis reſtitutionem tenẽtur. ſed hi no-

tem.§.transgrediamur.D. sol. mat.Mar.Soci. consi.75. Corneus consi. 323 volu.4.Bal. Nouel. part.6. primle.20. Alex.consi.66. visis in 4.volu. Cur.in authen. res quæ.nu. 11.

Caſtr.cõſi.13.& in l.mulier.§.cũ pponeretur.D ad S. C.Treb. Ange. Nouel. de reſtitu.& ea quę parit in xj. menſ.Iaſ.in authen.res.C.cõmu.de leg.

tis teneri,quibus viuens teſtator teneretur.l.cū ſeruus.D.de cōd.& dem.nec inſpicim⁹ an quis poſt mortē teneatur,ſufficit enim eodē caſu ſuperſtitē patrē cogi ad res ſuas obligādas ob dotis reſtitutionē potuiſſe. Ergo perſpicuū eſt ob reſtitutionē dotis filio poſt mortē patris datę,fideicōmiſſariā hęreditatē teneri:quoniā eo caſu viuus pater teneretur: & hoc nonnulli ad dotis additamentū porrexerūt.Primū quia in §. quāobrē.de reſti.&ea quę parit.Iuſtin.notat in nuptialibus lucris hoc priuilegiū locū habere. Deinde quia dotis priuilegia ſępè cōperū eſt additamento tribui.l.ſi conſtante.C. de dona. ante-nupt.l. etiam. C. de iure dotium.ſed hęc aliâs ſubtilius.

An retentio & compenſatio in dotis exactione locum habeant.

16 Aliud item priuilegiū eſt,vt ob† res amotas vel impenſas dotis repetitio nō minuatur,l. vnic.§. taceat.C.de rei vxor.acti. Præterquā ſi ſumptus neceſſarij ſint:quia tales ipſo iure dotē minuūt l.quod dicitur.D.de impen.in rebus dot.fact.§. item ſi de dote.de act.Sed nec cōpenſatio in dotis exactione locū habet cùm is qui cōpenſat,retentione vtatur. l. dote. D. de dot. pręleg. l.iiij. & l.ob negotium.D.de cōpenſ.quę, vt diximus in cauſa dotis conceſſa non eſt l.vnic §. taceat. C.de rei vxor.acti.Et quāuis retētio in omnibus rebus fiat,cōpenſatio in ijs demùm quæ pondere,numero

Stepha.Bert.cō ſil.307. volu.2.

Bar.in l.fructus §.ob donatiōes D.ſo.ma.Mar. Soci.conſi.126. Bal.Noue.par, 8.priui.j.

re,numero,vel mẽſura cõtinentur:nihilominus hoc caſu retentio & cõpenſatio pari iure ęſtimã da ſunt:cùm in vtraq; eadẽ ratio necnõ ęquitas verſetur. Hûc pertinet ꝙ in cauſa depoſiti aliquid cõpenſationis nomine opponi non poteſt ne quis depoſitarum rerum exactiõe fraudetur. §.in bonęfidei.de act.l.penul.C.depoſ.l.vl.C.de cõpẽ.idẽ igitur in dote dicẽdũ erit, quę cùm plu ribus legũ & æquitatis pręſidijs fulta eſt, tũ ſem per& vbiq; pręcipua habetur.Sed hoc nõ procedit,cùm mulier fructus poſt diuortiũ perceptos ſeparatim peteret.l. fructus. aliâs diuortio §.ob donationes.D.ſol.mat. nec cùm dotis quãtitati facultates mariti cõcurrerẽt:tũc enim quia inſo lidũ damnatur,æquum eſt dotẽ minui.l. rei.§. j.D.ſol.mat.§.item ſi de dote.de act.Ego tamen magis ſentio veteres leges, quę cõpenſationẽ & retentionẽ in cauſa dotis admittebãt, Iuſtinianeo reſcripto antiquari,quod ſub tit.de rei vxo. act.extat.Eſt porrò hoc ius ſingulare in dotibus vt ſeruꝰ qui tẽpore ſeruitutis dotẽ reſtituere pro miſit,liber factus eo nomine teneatur.l.ſi ſerua ſeruo.D.de iure dot.licet regulariter ſit cõtra l. j.& ſequen.C.ne ſeruus ex facto. Alia quoq; do tis priuilegia ſunt, quę in actione ex ſtipulatu

Bald. Nouel.8. Par.priui.5.

vnic. C. de rei vxor. act. Postremò, iure communi receptũ est, eoq; iure vtimur, vt res † empta 17
ex pecunia aliena illius non efficiatur, cuius pecunia erat. l. si ex ea. & l. si vt proponis. C. de rei vindicat. l. qui vas §. vlt. D. de furt. veruntamen si pecunia dotalis in emptionem prędiorũ erogetur, nostri putãt dotis prędia effici: atq; ideo corpora ipsa in restitutionẽ & iudiciũ de dote venire. arg. l. ita constante. & l. res quę. D. de iur. dot. Quæ sentẽtia mihi probabilis nõ videtur: nam & Cęsares in l. ex pecunia. C. de iure dot. Rufinę ita rescripserunt: Ex pecunia dotali fundus à marito tuo cõparatus, non tibi quęritur: cùm neq; maritus vxori actionẽ empti possit acquirere: at dotis tãtùm actio tibi cõpetit. Et quidem iuris authores, quod ad hãc erogationem attinet, nihil singulare in causa dotis cõstituisse mihi vidẽtur. nam quod dicitur in l. ita constãte. & l. res. D. de iure dotiũ. res ex pecunia dotali emptas dotales effici, sic accipimus, cùm in hoc pecunia datur, vt in emptionem prędiorum erogetur. Quamobrem perspicuum est res emptas ex pecunia in dotem simpliciter data, non esse dotales: atque ideo in fideicommissi restitutionẽ nõ venire: licet interpretes crebrius dissentiãt. Sed vt vnde est orsa, in eodẽ terminetur

Bart. in l. si cùm dotẽ. §. vlt. D. sol. mat. Căpe. part. 4. q. 8.

18 tractatio nostra, dotes † comparatæ sunt, & earum tot tantáque priuilegia veteres prudentissimi in rempublicam inuexerũt, vt mulieres nuberent, & ijs tanquàm illecebris ad matrimonia allicerentur, quæ teste Iustiniano genus hu-

manum immortale quodãmodo efficiũt.§.rursus.de restitut.& ea quę par.in xj.mens.Etenim priscis tẽporibus, ijs qui reipub.clauum tenebãt nihil vnquã curę magis fuit,quàm liberis hominibus bene moratas & constitutas replere ciuitates.Testes erũt Romani, testes Lacedemonij, alięq; quãplurimę gẽtes,quevarijs pœnis ac prę mijs homines ad nuptias prouocârũt. Certè Ly
19 curgus † Lacedemon. Princeps cœlibes à spectaculo ludorum gymnicorũ remouit,voluitq; nudos forum circuire,vt author est Plutarchus. Camillius & Posthumius Romani Censores,vt Valer.lib.ij.ait,ęra pœnę nomine eos qui ad senectutẽ cœlibes peruenerant, in ærariũ deferre iusserũt.Q. autẽ Metellus,vt Flor.lib.lix.refert, censuit,vt omnes nuptias contrahere cogerentur liberorum creandorũ causa: cuius orationẽ Gell.memorat. libr.j.c.vj.Quin August.legem maritandis ordinibus tulit, quam prę tumultu recusantiũ proferre non potuit, nisi adẽpta demùm lenitáue partẽ pœnarũ,& vacatione trien
20 nij data,vt Suet.scribit.Quid memorem † iura trium liberorum & alia priuilegia quæ habentibus liberos leges concesserũt?Equidẽ (vt de iure trium liberorum sileam, quod veterum monu-

Paulus libr.

l.in albo.de decur.libr.x. Gellius libr.ij.cap.xv. Plutarchus in Lycurg. apud Spartas,& Arist.li. ij.Poli.ait,qui tres filios suscepisset presidij &sta tionis,qui quatuor,omnium munerumvacatio nem habebat.Sed & legibus Romanorum sin guli anni per singulos liberos remittūtur. itaq; qui xx.annos natus est,si quinq; liberos habeat, ad capessendos honores legitimę ętatis existimabitur.l.ij.D.de minorib.xxv.ann.l.ij.C.de in integr.restitu.minor. Plures proferre possem & Romanorum &aliarum gentium leges,quibus ad prolem populi frequentandam, & regna ho minum adiectione ampliāda, tum pœnis, tum pręmijs atq; inuitamentis ingenui homines pro uocantur. Sed quia iam defunctus videor,qua me obstrinxeram promissi religione, pluribus supersedeo: & huic operi addo colophonem.

quod si hęc ipsa longior tractatio fuerit, cum magnitudine vtilitatis comparetur,ita fortasse etiā breuior videbitur.

FINIS.

